

PLANINSKI

VEŠTNIK

1
2017

TEMA MESECA

Planinsko leposlovje

INTERJU

Tomo Česen

Z NAMI NA POT

**Po Tržaško-Komenskem Krasu
Begunjščica, Vrtača in Palec**

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

Andreja Erdlen

Vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje

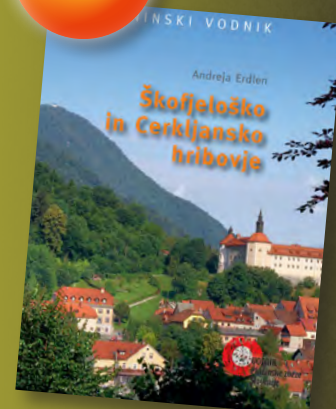
Prednost Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, ki spadata v predgorje Alp, je prav v tem, da ju lahko obiskujemo v vseh letnih časih. Spomladi se bomo veselili prvih ozelenelih dreves, znanilcev pomladi, in čudovitega cvetja, poleti nam bodo gozdovi nudili prijetno senco, na travnikih nas bo pozdravljalo petje čričkov, občudovali bomo cvetje in pisane metulje. Jeseni nas bodo prevzele škrlatne barve gozdnega listja. Tudi pozimi, ko bo hribe prekril sneg, bomo lahko hodili po uhojenih poteh (pozimi je zelo obiskan Lubnik) ali pa kar po cestah, kjer bi bilo poleti prevroče. Čeprav so pozimi ceste v glavnem očiščene in prevozne, bomo srečali zelo malo avtomobilov (področje okoli Žirov, Ermanovca, Slajke).

224 strani | 125 x 160 mm | šivano z nitjo | okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 1. 2017 do 15. 2. 2017 lahko vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **11,95 €** (redna cena: 23,90 €).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

-50%

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI PZS

Andraž Poljanec

Vodnik Julijske Alpe: južni del

Tretji zvezek klasičnega vodnika po osrednjem slovenskem pogorju – na popolnoma prenovljen način!

Knjiga opisuje južni rob Julijskih Alp – od gozdnate Jelovice prek sredogorskega Ratitovca, mimo vrhov nad Soriško planino, čez dolgi greben Spodnjih Bohinjskih gora oz. Peči do razčlenjene Krnove skupine in njenega skrajnega zaključka Polovnika. Tod kraljujejo strme trave, ruševnata prostranstva, kraški podi, spomini na prvo svetovno vojno in razgledni grebeni. Vodnik prekaljenega pisca Andraža Poljanca enako vestno in sistematično opisuje označene in neoznačene poti, za najvnetejše raziskovalce pa je v njem še nekaj zahtevnejših sladkorčkov. O Julijskih Alpah se lahko podučite ali se zanje navdušite v dodatnem uvodnem delu, ki je brezplačno objavljen na spletu: <http://julijci.pzs.si/>.

226 strani | 130 mm x 210 mm | integralna šivana vezava | polokrogel hrbet | 29,90 €

I N F O R M A C I J E • N A K U P • N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur

(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur **brezplačna telefonska številka** 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

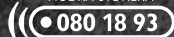
Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • **telefon:** 08 380 67 30 • **faks:** 04 589 10 35 • **e-naročila:** info@planinskimuzej.si

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali
na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi
možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva
in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

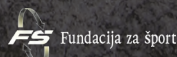
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572,
odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR,
63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR.
Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino
Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca
po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi
stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore
do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata
Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Škrilatica v zimski preobleki
Foto: Anže Čokl

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Priložnost za mojstrenje v krajših besedilih

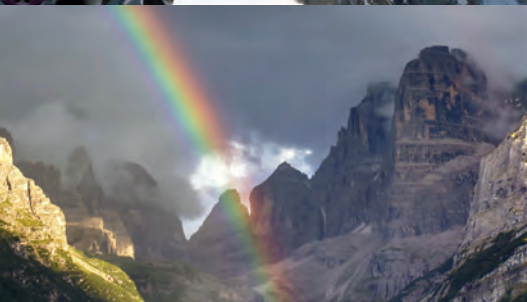
Gotovo je prva stvar, ki ste jo opazili pri tokratni izdaji Planinskega vestnika, spremenjena podoba revije. Če sledimo sodobnim oblikovalskim prizadevanjem in tržnim spoznanjem, potem je treba občasno poseči tudi v oblikovno podobo publikacije, jo spremeniti in ji nadeti privlačnejši videz. Dosedanja oblika je bila v uporabi od leta 2014, torej tri leta, prejšnja, ne bistveno drugačna od te, pa vse od leta 2006 (vmes, leta 2010, se je sicer spremenil format, oblika pa ne). Čeprav se v uredništvu še kako zavedamo nujnosti tovrstnih sprememb, so takšni posegi vedno tudi nekoliko stresni, tako za nas kot morda tudi za bralce. A treba je naprej, saj smo ne nazadnje uspešno zaključili že 122. leto izhajanja naše revije (116. letnik). Smo optimisti in veseli nas, da smo že tako dolgo na skupni poti z našimi bralci. Zato poleg nove podobe še najava začasne spremembe obsega revije, ki je morda niti niste opazili: že od lanskega septembra izhajamo ob isti naročnini z dodatnimi osmimi stranmi.

Če smo s tokratno številko temeljito posegli v obliko, pa nismo v vsebino. Še vedno prinašamo enake rubrike, kot smo jih do zdaj. V temi meseca smo se tokrat lotili planinskega leposlovja, torej malce ožjega izbora planinske literature. K pisanju smo povabili nekaj priznanih strokovnjakov, publicistov oziroma pisateljev, ki so nam podrobno predstavili to področje. Po uvodnih definicijah in zgodovinskem pregledu, esaju o posebnostih gorniške literature in pogovoru z enim najbolj ustvarjalnih slovenskih planinskih pisateljev, smo ponudili pero tudi priznanemu kolumnistu Samu Ruglju. Ta v svoji kolumni za nekaj zadnjih let ugotavlja primanjkljaj svežih alpinističnih ali gorniških izpovednih knjig, ki bi nadaljevale tradicijo piscev iz prejšnjih desetletij, ti so namreč vpeljali izjemno uspešen žanr alpinističnih reportaž. Spomnimo se samo legendarne knjižne zbirke *Domače in tuje gore* založbe Obzorja, v kateri je izšlo izjemno število domačih in tujih, sodobnih in klasičnih knjig.

Odgovore na vprašanje, kje so vzroki za takó zmanjšano ustvarjalnost, podaja avtor v omenjeni kolumni. Večkrat smo na tem mestu že zapisali, da imajo v današnjem svetu tiskani mediji zelo močno konkurenco v medmrežju, blogih, družabnih omrežjih, od Facebooka, prek Twitterja do Instagrama in drugih, tudi v filmu in videu. S čim ljudi pritegniti, da bi brali tiskani medij? Podobno vprašanje bi veljalo zastaviti tudi avtorjem samim. »Če se alpinisti ne mojstrijo v krajših besedilih in nanje ne dobivajo ustreznega odziva, potem najbrž ni pričakovati, da bi začeli množično pisati knjige.« ugotavlja Rugelj. Tu je torej povezava med planinsko knjigo in revijo. Prek avtorjev. Dejstvo je, da so mnogi avtorji, ki so se kalili s pisanjem člankov za Planinski vestnik, kasneje izdali tudi knjige. Zadnja v vrsti je *Ljudje v gorah* našega urednika Dušana Škodiča. On pa še zdaleč ni edini. To potrjuje knjižna ponudba tako v daljni kot bližnji preteklosti. Zato se v uredništvu trudimo spodbujati nadobudne pisce, da se oglasijo s svojimi prispevki in tako nekoč morda pridejo tudi do svoje knjige.

Če se je že bati za prihodnost gorniških knjig, pa se zaenkrat ni bati za Planinski vestnik. Spodobnih avtorjev imamo dovolj, vabimo pa tudi nove, mlade, obetavne. Kdo ve, ali se ravno med pisci tokratne številke ne skriva kdo, ki bo nekoč napisal še gorniško knjigo? Morda pa katerega k pisanju za revijo spodbudi še prenovljena oblika! Držimo pesti.

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Priložnost za mojstrenje
v krajših besedilih**

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 **Definicija in zgodovina
planinskega leposlovja**

Miran Hladnik

TEMA MESECA

8 **Posebnost gorniške
literature**

Tomo Virk

TEMA MESECA

10 **Pogovor o planinski
literaturi z Dušanom
Jelinčičem**

Vladimir Habjan

KOLUMNA

14 **Prihodnost gorniške
literature**

Samo Rugelj

FOTO MINIATURA

15 **Korak s poti**

Polona Gorišek

INTERVJU

16 **Pogovor s Tomom Česnom**

Vladimir Habjan

DOLOMITI

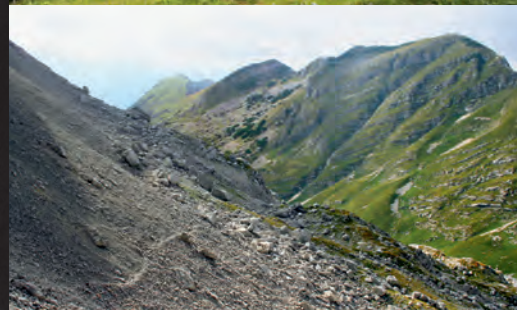
20 **Crozzon di Brenta**

Hinko Rejec

ARHITEKTURA V GORAH

24 **Bivak bratov Fanton
v Dolomitih**

Miha Kajzelj

PLANINSKE KOČE

26 Roblekov dom

Jana Remic

MINIATURA

29 Zapis o iskanju vzornika

Igor Mezgec

SPOMINI

30 Ludvik Juvan – Ljubo

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

34 Po Tržaško-Komenskem Krasu

Marjan Bradeško

Z NAMI NA POT

45 Begunjščica, Urtača in Palec

Gorazd Gorišek

IZ MALHE PLANINSKIH SPOMINOV

48 O redu in čistoči koč nekoč

Peter Muck

OBLETNICA

52 Tone Bučer (1917–1986)

Tomaž Banovec

NESREČA

54 Slovo jamarja

Bernard Štiglic

DOŽIVETJA

56 Beg pred medvedom

Breda Pirc

HRIBOUSKE TEGOBE

58 Telo ni hotelo navzgor

Mire Steinbuch

NARAVA

60 Mirne cone v Triglavskem narodnem parku

Franci Ekar

PLANINSKA DOŽIVETJA

62 Triglavski duatlon ponovljen po treh desetletjih

Tomo Šarf

ZGODBA

64 Po vsej sili na Triglav

Dušan Škodič

MINIATURA

68 Po sledah svojega daljnega prednika

Miha Tušek

PORTRET

69 Gore so neizčrpen vir energije

Peter Šilak, ustvarjalev zemljevidov

PLANINSKA ORGANIZACIJA

70 Najvišja priznanja PZS za leto 2016

Zdenka Mihelič

POTI

72 U Sloveniji ob €6 in €7 sedaj še €12

Zdenka Mihelič

PRAVLJICA

74 Od kod zaklad v Bogatinu

Anka Vončina

75 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

75 PISMA BRALCEV

76 PLANINSKA ORGANIZACIJA

78 GORE IN VARNOST

79 TRIGLAVSKI NARODNI PARK

80 JUBILEJ

80 U SPOMIN

Miran Hladnik

Od Viženčarja do Zlatega zoba

Definicija in zgodovina planinskega leposlovja

Planinsko leposlovje je tisti del planinske literature, ki ga najdemo pod oznakami roman, povest, pripoved, pesem, drama ipd. Lotijo se ga stremeljivejši rutinizirani pisci, ki vedo, kako se takim rečem streže, in imajo zato status pisateljev, pesnikov ali dramatikov. Vrstne oznake roman, novela ipd. pomenijo tudi, da besedil ne smemo brati kot poročilo o realnih dogodkih in da so osebe, ljudje, kraji in dogajanje lahko popolnoma izmišljeni. Lahko, ne pa nujno.

Za planinsko leposlovje so v rabi tudi sinonimi, ki pa niso tako pogosti (redko bomo npr. naleteli na izraz *planinska beletristika*) ali pa pomenijo že kaj drugega. V slovenskem bibliografskem sistemu Cobiss so si izbrali termin *planinska književnost*, v časopisju so vse od leta 1905 dalje zapisovali izraz *planinsko slovstvo*, največ pa je bil v uporabi izraz *planinska literatura*. Vsi ti izrazi so širši od leposlovja in zajemajo še fotomono grafije, vodnike, priročnike, zemljevide itd., torej publikacije, ki z naslovnim izrazom nimajo dosti skupnega. Nekateri namesto pridevnika planinski raje posežejo po pridevniku gorniški (npr. Tone Stroj in v seriji člankov z naslovom Gorniška književnost v Sloveniji v *Planinskem vestniku* leta 1995). Besedna družina *gornik, gorniški, gornišvo* se nanaša le na eno od oblik planinstva, tisto zahtevnejšo, ki je v sorodu z izrazi brezpoten, plezalski in alpinističen. Izrazi so torej ožji od tistih, ki jih družijo podstava *planin-*, in zato manj pogosti. Pridevnik planinski se prilega desetinaam predmetov (*planinski čevlji, planinski dom, planinski izlet, planinski med ...*), pridevnik gorniški pa je v tem smislu manj izrabiljen.

Razvajeni z internetom gremo za definicijo planinskega leposlovja najprej gledat tja. Sicer pa kam drugim niti ne moremo. Z izjemo leksikona *Slovenska književnost*, ki vsebuje geslo *alpska poskočnica* za kitično obliko in geslo *planinska povest* (prispeval ga je pisec tega le prispevka), tiskani literarni leksikoni in enciklopedije namreč ne poznajo nič takega, kar bi se začelo na planinski, gorniški ali alpinistični, ne v slovenščini ne v drugih jezikih. Na spletu se med zadetki na vrhu znajde wikipedijski gesli *planinska literatura* in *planinska povest*, ki so ju tja postavile študentke na ljubljanski slovenistiki. Slovenska gesla so primerno izhodišče za razgledovanje po podobnih pojavih v drugih jezikih. Začuda pa v drugih jezikih ni najti ustreznice tema dveh slovenskima pojmom. Najbolj smo se nadeja-

li naleteti nanje pri Nemcih, ki kulturno dominirajo v alpskem prostoru, vendar so se ti odločili popisati le planinski film (*Bergfilm*), ne pa morebiti *Berggeschichte, Bergerzählung, Bergdichtung* ali *Bergroman*, čeprav se z naštetimi podnaslovi ponaša na desetine knjig in so jih nekoč zapisovali celo v nemških časnikih na Slovenskem. Berg-Romane je tudi naslov trafikarske romaneskne serije. Številne planinske romane Gustava Renkerja ali Luisa Trenkerja so Nemci spravili kar pod širšo oznako *Heimatroman*, kar v slovenščino prevajamo kot domačijski roman. Planinske romane zastonj iščemo v vseobsežnem seznamu 178 literarnih žanrov v angleški Wikipediji, kjer bi pričakovali nekaj takega kot *mountain story*. Odsotnost angleškega izraza je kriva, da ne najdemo morebitnih sorodnih izrazov v jezikih in literaturah, ki jih ne poznamo; svetla izjema so Poljaki s pojmom *literatura górska*.

Razgledovanje po svetu utrjuje vtis, da sta planinska literatura in znotraj nje planinsko leposlovje pojav, ki Slovencem pomeni več kot drugim narodom in spada torej med slovenske nacionalne posebnosti ali, če želimo biti nekoliko patetični, prispeva k slovenski nacionalni identiteti. Vtis je treba popraviti s podatkom, da seznam vseh slovenskih planinskih povesti, ki so paradni konj planinskega leposlovja, obsega komaj 40 naslovov, kar je za nacijo, ki se rada predstavlja kot literarna in alpska hkrati, precej skromno. Ker se z gorami pogosteje kot v literaturi srečujemo v filmu, bi morali v definicijo planinskih žanrov vključiti tudi izkušnjo s tem medijem. Nenazadnje sta se v alpskem prostoru planinsko pripovedništvo in planinski film v tridesetih letih 20. stoletja razcvetela vzporedno: scenarij za prvi slovenski celovečerni film *V kraljestvu Zlatoroga* (1931) je napisal pisatelj Juš Kozak, za drugega, *Triglavske strmine* (1932), pa pisatelj Janez Jalen.

Termina planinsko leposlovje iz ust bralcev ne bomo pogosto slišali, zapisujejo ga le literarni zgodovinarji in

Slavko Pengov, ilustracija v knjigi Janeza Gregorina *Blagoslov gora* (1944), str. 225.

kritiki. Pojavljal se je raztreseno od 1930. let dalje. Bolj kot ta zbirni pojem so bila v rabi imena za konkretne leposlovne vrste: najpogostejša je bila planinska pesem, sledijo planinska povest, planinski roman, planinska zgodba in alpinistični roman.

Planinskih pesmi, zlasti tistih iz pesmaric (tu se nahajajo v družbi jamarških, mladinskih, narodnih, partizanskih, uporniških, taborniških), je veliko, izvernih in samostojno izdanih planinskih pesniških zbirk pa manj, pa še te niso vse slovenske. 1876 se je nemški pesnik Rudolf Baumbach, ki je tedaj bival v Trstu, navdušil nad bajko, ki jo je v nemščini nekaj let prej objavil Dragotin Dežman, in jo prepesnil v alpsko sago (*Alpensage*) oz. planinski ep, ki ga je naslovil kar s slovenskim imenom *Zlatorog*. Doživel je nesluten uspeh, desetine ponatisov z visokimi nakladami. V spremni besedi so razložene take slovenske folklorne posebnosti, kot so škrat Čatež, Peter Klepec, Kralj Matjaž, Rojenice, in gorske lokacije kot Triglav in Komna.

Napaberkujmo nekaj novejših planinskih pesniških knjig. 1991 so iz zapuščine Josipa Vandota natisnili »gorsko romanco« *Bele noči*, iz 1993 je knjiga *Človek, gora, poezija*. 2002 so v samozaložbi izšle *Pesmi gora* Zvonka Čemažarja, ki je že zdavnaj prej z besedili opremil ansambel Slavka Avsenika. 1998 je ob 50-letnici avtorja Franca Černigoja izšel antologijski izbor pod naslovom *Gora in pesem*. Mojca Luštrek je svoje pesmi zbrala pod naslovom *Gora je moja muza* (2009). Zadnja planinska pesniška knjiga je *Mladost v objemu gora* (2016) leta 1982 preminule Tamare Likar.

Dramatike s planinsko tematiko je za vzorec, spet naštevamo le tisto, kar se je mimogrede ujelo pri poizvedovanju po katalogu. 1943 je v argentinskem glasilu D. K. D. *Ljudski oder* izšla drama v petih dejanjih *Planinska roža*. Napisal jo je Ivan oz. Jan Kacin in ji dal podnaslov *Iz življenja slovenskega ljudstva pod fašistično Italijo*. Uspešno izvedbo je doživela drama Andreja Skubica *Pavla nad prepadom* (2013), ki je tematizirala življenje alpinistke Pavle Jesih. Dramatika je nasploh najslabše zastopana literarna zvrst: nenavadno, če pomislimo, da se je z Linhartovo dramatiklo slovenska posvetna književnost pravzaprav začela.

S časom se je predstava o planinskosti spreminjala. V 19. stoletju je bilo dovolj, da se je meščan odpravil do kmetije v sredogorju, pa je pripoved že dobila planinsko oznako. Tavčar je serijo kratkih kmečkih pripovedi značilno naslovil *Med gorami: Slike iz loškega pogorja* (1876–1888). V povesti Antona Kodra *V gorskem zakotju* (1883) hribov ni niti za kuliso, nekaj več je skal, pašnikov, svežega planinskega zraka, sotesk in slapov v *Planinski idili* Pavline Pajkove (1895). Za Tavčarjeva zaljubljena junaka Janeza in Meto v *Cvetju v jeseni* (1917) je bil pravi planinski podvig že vzpon na Blegoš.

In napotita se dalje. Polje in travniki so za njima ostajali. Vedno dalje prihajata v gorovje. Že sta prišla pod vznožje visoke planine. Kamen nad kamnom, skala nad skalo je tam stala nakopičena; iz njih bujno poganjajo divje rastline in planinske cvetlice.

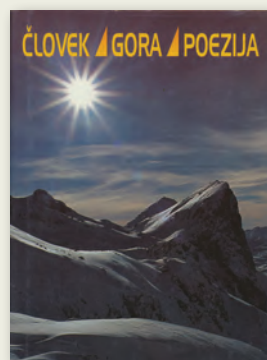
Po tem kamenju so skakale kože prijazno meketaje, plašne, radovedne oči upiraje na prišleca. Skalnati velikan nad njuno glavo se je zdel, kakor bi se hotel vsak trenotek porušiti. Po zrakovju šumi, drvi votlo grmenje padajočega slapa, ki se nenadoma prikaže njunim očem.

Veránič obstane začaran od tega prizora. Željnega očesa se ozira na vse strani, naposled je koprneč ustavi na deroči slap.

»Ah, kako divje-romantično!« vzklikne. »Kako se ta prizor prilega moji duši!«

»Moji pa ne«, odvrne Hilarij. »Moja duša hrepeni po miru, po sreči, a ta soteska nas nehoté spominja viharjev življenja. Mraz mi vselej prehaja dušo, ko hodim tod mimo. Da si jo pa človek res enkrat ogleda, je res vredno, ker je silno zanimiva. Zdaj pa pojdiva dalje«, sili v Verániča, ker ga njegova slastna, hrepenéča zamaknjenost v peneče se vodovje vznemirja. »V desetih minutah dospeva do odprte ravnine, iz koje bova imela najlepši razgled na vse planine okrog. Kanin, Triglav, Mangart se nama bodo dozdevali tako blizu, kakor bi se dali z roko doseči.«

Pavlina Pajk, *PLANINSKA IDILI*, 1895

Planinska povest se je začela s prevedenimi in prirejenimi krajšimi pripovedmi lovske narave, npr. *Sprava* (1859), *Cipsarjeva družina ali cesar Maksimilian na Martinjipeči* (1861). Celotna planinska literatura je naklonjena krajšim formam. Raste namreč iz močnega enkratnega planinskega doživetja, ki kliče po jedrnatih oblikah ubeseditve, kakršne so doživljajski spis, pesem, kratka pripoved. Izvirne kratke planinske pripovedi je v celovski reviji *Kres* leta 1881 in 1882 objavljala Matej Tonejec iz Gorij, ki se je podpisoval s psevdonimom Samostal (*Planšarica in pastir, Straža pri ovcah, Večerni pogovori v gorskeji koči*).

Prva nekoliko daljša planinska povest je *Viženčar* izpod peresa Antona Kodra, izšla je v istem časopisu leta

1881. Premožni kmet Viženčar izpod Kravca pošlje v vojsko edinega sina Jančeta, ker mu je napoti pri snubljenju osemnajstletne rejenke Cilje, zapuščenega ciganskega otroka. Cilja ljubi Jančeta, zato njegovega šestdesetletnega očeta zavrne in obupana odide od hiše. Jančeta, ki se kot begunec skriva po planinah, iščejo vojaki, ki jih vodi sam Viženčar. Pride do spopada, v katerem Janče ustrelji vojaka, nevede pa rani tudi očeta. Cilja se vrne in streže ranjenemu Viženčarju, ki kmalu ozdravi, a je poslej ves spremenjen. Janče se še vedno skriva, Cilja pa gospodari na Vi-

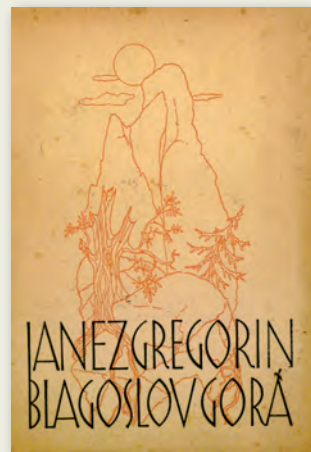
ženčah, ko pride na lov v Kamniško predgorje cesarski princ. Začasno ga naselijo pri mladi gospodinjici na Viženčah, kjer izve za dekličino žalostno usodo. Princ se na lovu ponesreči in gotove smrti ga reši pogumni Janče, za kar mu princ izprosi oprostitev vojaščine. Prestajanja zaporne kazni zaradi uboja vojaka pa reši Jančeta po dveh letih s pomilostitvijo novi cesar. Cilja in Janče se poročita. Stari Viženčar sreče mladih ne dočaka, saj se pri samotnem pohajkovanju po planinskih gozdovih smrtno ponesreči; po vsej verjetnosti je napravil samomor.

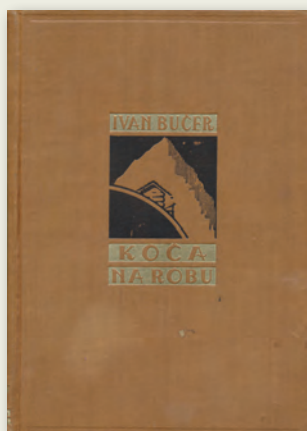
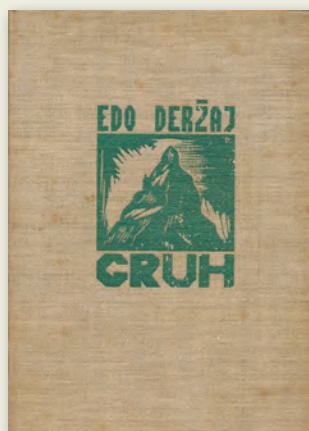
Planinske povesti so se spočetka nahajale v okviru nadrednega žanra kmečke povesti. Tja so spadale zato, ker so se dogajale med planšarji na gorskem pašniku,

med divjimi lovci in tihotapci v pečinah, redkeje med gozdarji. V dolgi prozi stoji na začetku Mencingerjeva *Moja hoja na Triglav* (1897). Blagovna znamka kmečke planinske povesti je Janez Jalen (*Ovčar Marko*, 1929, *Cvetkova Cilka*, 1938, *Trop brez zvoncev*, 1941), sem spadata še Juš Kozak z *Belim macesnom* (1926) in Slavko Savinšek s tihotapsko povestjo *V goliških plazovih: Povest z gorenjskih planin oziroma Izpod Golice*, kakor jo je preimenoval za knjižni ponatis leta 1928. Digitalizacija časnikov pri Digitalni knjižnici Slovenije in vpisovanje leposlovja iz njih na Wikivir sta nedavno tega pozabo rešila dolgo pripoved *Planinci* Gustava Strniše (očeta pesnika Gregorja Strniše), ki je skozi celo leto 1931 izhajala v časopisu *Domovina* in z njo podaljšujemo poznani seznam slovenske planinske proze.

Ko so se med glavnimi osebami pojavili plezalci in smučarji, je planinska povest izpod okrilja kmečke povesti prestopila pod streho športnega romana. Plezalsko ali alpinistično pripoved, ki se raje ponaša z vrstno oznako roman kot povest, so pisali Ivan Bučer (*Čez steno*, 1934, *Koča na Robu*, 1941), Edo Deržaj (*Pod Špiiki*, 1940), Boris Režek (*Svet med Grintovci*, 1938 – ocenjevalec knjigo označuje kot »filmski, revijski roman«), Janez Gregorin (*Blagoslov gora: Smrt, Pot v meglo, Trije možje v snegu*, 1944), Anton Ingolič (*Pretrgana naveza*, 1971).

Planinsko pripovedništvo se rado spogleduje z drugimi žanri. Janko Mlakar (*Kako je Trebušnik hodil na Triglav*, 1907) in Edo Deržaj (*Gruh*, 1937) sta posrečeno družila planinsko tematiko s humorjem. Stanko Lapuh je pisal živalske planinske pripovedi (*Črni svatje*, 1940). Tone Svetina je povezal lovsko, partizansko in plezalsko snov (slikanica *Lovčeva hči*, 1957, *Orlovo gnezdo: Ugaslo ognjišče, Oblak nad prepadom, Špikova sled*, 1963, *Stena*, 1973), naravna je zveza planinske tematike z bukoliko (pastirsko literaturo) oziroma idilo. Zaradi žanrskega mešanja ali žanrske hibridnosti, kot se temu bolj modro reče, smo pri označevanju velikokrat v zadregi in oklevamo: gre za planinsko pripoved ali morda le za pokrajinsko (gorenjsko) povest, za domovinsko, idilično, lovsko, kriminalno, tihotapsko, živalsko, biografsko, humoristično pripoved? Najpravičnejše bo, če bralcu za

orientacijo zapišemo vse žanre, ki v besedilu sodelujejo. Žanrske kombinacije še zdaleč niso izčrpane, dovolj prostora je npr. še za zgodovinsko, erotično, znanstvenofantastično planinsko povest.

Najplodnejši pisec sodobnega planinskega oz. alpinističnega romana je Dušan Jelinčič (*Zvezdne noči*, 1990, *Biseri pod snegom*, 1992, *Budovo oko*, 1998, *Kam gre veter; ko ne piha*, 2007), ki je z *Umorom pod K2* (2000) združil planinsko in kriminalno tematiko; blede se ta kombinacija nakazuje že v romanu *Nazaj več ne gremo*, ki ga je za časopis *Domoljub* 1941/1942 napisal psevdonimni avtor Jože Razor. Zaključimo za zdaj seznam takih pripovedi z imeni Ante Mahkota, Igor Škamperle, Tadej Golob, Vladimir Habjan, Dušan Škodič; doživljajska in refleksivna proza naj ostaneta za kdaj drugič.

Planinska pripoved je odprta povezavam z drugimi mediji. Poleg naravne zveze planinske pripovedi s filmom, ki jo lepo ilustrirajo Vandotovi Kekci, sta tu še fotografija in glasba, za slednjo so spet dokaz ponarodele Kekčeve pesmi. V mladinski literaturi se žanr rad družijo s pravljicnim (ponovno je za zgled Kekec), sicer pa še s potopisjem, spomini, meditativno in refleksivno literaturo ter reportažo.

Kolikšen del besedila se mora dogajati v gorah, da mu smemo dati oznako planinski? Nobenega merila nimamo, rečemo lahko le, da mora biti delež planinske tematike razpoznaven. To je pravzaprav edini žanrski pogoj, ki ga mora izpolnjevati planinsko leposlov-

je. Vse drugo je značilno samo za posamezno obdobje, za posameznega avtorja, za posamezno literarno vrsto, za specifični prostor. Med manj obvezna žanrska pričakovanja spada: da planinske povesti vsebujejo ljubezenski trikotnik gora-plezalec-ženska, da je glavna oseba samotarski čudak (Josip Vandot, *Prerok Muzelj*, 1939), da so hribi prostor sproščanja socialnih napetosti, nekakšen rezervat karnevalskega obnašanja (s tem v skladu je pregovor, da je nad 1000 metri vse dovoljeno), da gora nadomešča junaku žensko, da je ženska za nagrado tekmečema v planinskih podvigih ipd.

Žanr planinske povesti se je zdel v 19. stoletju nevaren vzpostavljaju in emancipaciji slovenstva. Ker se je dogajala na nacionalni meji, na stiku z dominantnimi germanskimi in romanskimi sosedi, je identitetno središče pomikala preveč proti severozahodu in ga oddaljevala od varnega slovanskega genskega zaledja na jugovzhodu. Slovenstvo je planinska povest utrjevala tako, da je neslovencem pripisovala negativne pripovedne vloge, pač v zameno za negativne vloge, ki so jih Slovenci igrali v tujejezični planinski literaturi, npr. pri Josefu Friedrichu Perkonigu (*Blagoslov gora*, 1928) ali Gustavu Renkerju (*Pet mož gradi pot*, 1936). K nacionalnemu utrjevanju so prispevale leposlovne podobe legendarnih planinskih osebnosti. Med njimi je bil nemara najpopularnejši filozof in tragično preminuli plezalec Klement Jug (1898–1924). Vladimir Bartol se je v pripovedi *Zadnji večer* (1935) vživljal v razloge za njegov padec, o njem je pisal Alojz Rebula (*Skrivnost severne stene*, 1948; *Dr. Klement Jug 1898–1924*, 1995), Alojza Gradnika je navdihnil za pesem *Zadnja stena* (1954), Tone Svetina ga omenja v *Steni*, Dragu Jančarju je zašel v naslov drame *Klementov padec* (1988), Dušan Jelinčič je napisal *Legendo strastnega Klementa, ki je hlatal po popolnosti* (1998). ●

Planinsko leposlovje slovenskih avtorjev, ki so umrli pred več kot sedemdesetimi leti, si povečini lahko preberemo na prostodostopnem spletišču Wikivir:

Privlačnost presegajoče sile v gorah

Posebnost gorniške literature

Če sem še dobri dve desetletji nazaj lahko svoje prepričanje, da gornišvo ni dejavnost, kakršne so druge dejavnosti, in da alpinizem ni šport, kot so drugi športi, med drugim utemeljeval tudi z obstojem žanra gorniške literature kot svojstvenim fenomenom, ki v drugih pristočasnih dejavnostih in športih nima prave ustreznice, se danes vsaj na prvi pogled zdi, da je stanje drugačno.

Franc Veber

Zlasti elektronska globalizacija in »demokratizacija« (svoje pa so prispevali tudi vzvodi liberalnega prostotržnega kapitalizma) sta povzročili radikalne tehnološke, osebnostno psihološke ter mentalitetne spremembe, in ena od ne najmanj pomenljivih posledic teh sprememb je vse večja potreba posameznika (pa tudi vse bolj dostopne tehnološke možnosti za to) po javnem izpostavljanju svoje lastne osebnosti in izpovedovanju svojih lastnih doživetij. O svoji pristočasni dejavnosti oziroma o svojem športnem udejstvovanju danes pogosto pišejo knjige vrhunski in amaterski športniki, tekači, boksarji, smučarji, nogometaši, jadralci, adrenalinski športniki in mnogi drugi. In čeprav je, gledano kvantitativno, gorniški žanr v tej družbi bržkone še vedno najmočnejši, je vtis, da ob vse intenzivnejši literarizaciji drugih »športnih« dejavnosti

izgublja svojo posebnost kot svojevrsten izrastek doživljajske literature.

Razlika se po vsem sodeč zabrisuje tudi, če si ogledamo najpogostejše motive za pisanje gorniške ali druge »športne« literature. Ti so v mnogih primerih na obeh straneh enaki. Eden najspešnejših takih motivov – ki nikakor ne velja le za »športno« literaturo – je denimo intenzivno doživljanje (v gorah, prepadnih stenah, na prostranem oceanu, med spustom s kolesom po skalnatem brezpotju, med celodnevni tek po puščavi itn.), ki ga želimo tako ali drugače deliti tudi z drugimi. Drugi, prav tako pogost, je beleženje in izpostavljanje lastnih izjemnih dosežkov (v čisto športnem smislu). Navzoci pa so lahko tudi bolj specifični in pretanjeni motivi. Tako alpinist (šolski primer za to je tako tu kot v večini preostalih primerov lahko kar Klement Jug, ki mnogim velja za začetnika slovenske visoke gorniške literature) ali planinec kot na drugi strani nogometaš,

košarkar ali igralec ameriškega nogometa, vsi ti lahko v ospredje postavljajo enkratno (pogosto etično obarvano) izkušnjo kolektivnega duha oziroma duha tovarništva. Tako alpinistu kot prekooceanskemu jadralcu, ekstremnemu smučarju ali kakemu drugemu adrenalinskemu športniku neponovljivo izkušnjo, ki jo mora tako ali drugače ubesediti, pomeni nenehna bližina smrti in miselno ali pa tudi dejansko soočanje z njo. Tudi spremenjeno stanje zavesti, za katero so značilna bodisi evforična občutja bodisi meditativna razpoloženja, poleg alpinistov in planincev poznajo še jadralci, tekači, ekstremni smučarji in nekateri drugi. Še en tak motiv je premagovanje lastnih omejenih zmognosti. Vsaka mejna izkušnja, ne le srečanje s smrtjo, je za posameznika edinstvena, naj gre za srečevanje z lastnimi telesnimi ali duševnimi omejitvami. Premagovanje teh meja – z močno voljo ali z enkratno drzno odločitvijo, s stavo na vse ali nič – je motiv tako gorniškega pisanja kot tudi popisovanja izkušenj tekačev, gorskih kolesarjev, nogometašev, boksarjev, adrenalinskih športnikov, pravzaprav skoraj vseh, ki popisujejo svojo športno izkušnjo, saj ta moment tudi res vsebujejo bolj ali manj vsi športi, tudi na videz tako robati, kot je na primer dvigovanje uteži. Celo posredovanje estetske izkušnje ob srečevanju z lepotami narave ni več le posebnost gorniške literature.

Vse te analogije držijo in dovršen del gorniške literature je glede tega docela primerljiv z literaturo, ki nastaja ob drugih športih in dejavnostih. Pa vendar se mi zdi, da v literarnem (ali nemara celo filozofskem) pogledu *najzlahtnejši* del gorniške literature – ta je po mojem največjo gostoto na Slovenskem dosegel v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja (njegov prototip je Zaplotnikova *Pot*), čeprav tudi danes nikakor še ni zamrl – ohranja posebnost, ki na drugih »športnih« področjih nima pravih ustreznice. Gre za dela, iz katerih pred nami ne vstajajo zgolj ali predvsem piščeva

Fran Jesenko

izjemna osebnost, enkratnost in neponovljivost njegovih lastnih dosežkov in doživetij, pa tudi spoznanj in modrosti, ampak smo po zaslugi tenkočutnega, pogosto lirično, včasih pa tudi presenetljivo globoko filozofsko intoniranega in seveda sugestivnega pisanja soočeni z nečim, kar pripovedovalca presega in se zato zateka v lirsko govorico, metaforiko, domiselne analogije ali arhetipske fabulativne izpeljave. Kar je po mojem mnenju na teh delih posebno, nikakor nista le literarna spretnost, ki se kaže v jeziku ali načinu pripovedi, ali filozofska dognanost, ki se kaže v raznih modrostnih spoznanjih, temveč tisto, kar sem nekoč imenoval *religiozna razsežnost alpinizma* (»religiozna« ne v smislu konfesionalne religioznosti, temveč kot dotikanje presežnega), zdaj pa poskušam opisati z drugimi besedami. To so dela, ki kažejo prek pripovedovalca – gornika, prek njegove lastne, individualne osebnosti, na nekaj presežnega in preusmerijo bralčevo pozornost na to presežno, ki je seveda vselej lahko le nakazano, nikoli zares jasno upodobljivo. Seveda, s presežnim se pri svoji dejavnosti lahko srečujejo tudi drugi gorniki in drugi športniki, ki pa jim tega stika ne uspeva ustrezno prenesti v svojo literarno izpoved, saj v njej izpostavljajo predvsem svojo lastno osebnost z njenimi dosežki in doživljanji. Najbolj zlahtni gorniški literaturi uspeva po mojem mnenju ta egocentrični model preseči in tako kot visoka umetniška literatura pokazati na tisto neizrekljivo, kar se je ne nazadnje tudi najbolj vtisnilo v avtorjevo izkušnjo.

Te besede utegnejo sicer nemara zveneti kot nekakšna mistika, ki je večini gornikov morda celo tuja. Klement Jug je takšno »mistiko« zavračal, tako pri svojem filozofskem oziroma psihološkem delovanju kot tudi v gorništvu. Svojo gorniško filozofijo je gradil na stvarnih izhodiščih zgodnje predmetne teorije svojega profesorja Franceta Vebra. Osnovne motive oziroma razloge za zahajanje v gore lahko po njegovem v celoti pojasni biološka in psihološka znanost. Pisatelj Vladimir Bartol, Jugov študijski kolega, je to miselnost popisal v enem najzanimivejših besedil naše gorniške literature, v kratki, po zgledu sokratskih dialogov pisani zgodbi *Razgovor pod Grintovcem*. V njem Jug svoj tovrstni nazor razgrinja v pogovoru s svojim in Bartolovim profesorjem biologije Franom Jesenkom. Pomenljivo je, kako se v Bartolovi pripovedi odvija besedni spopad

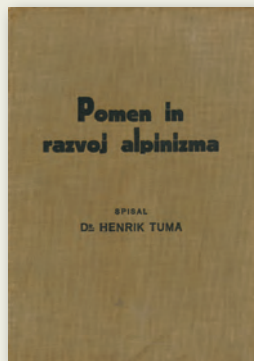
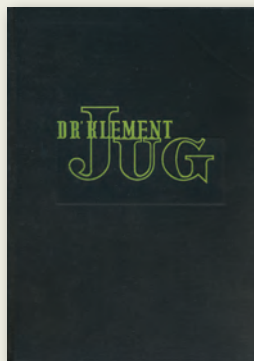
med znanima gornikoma o najglobljih vzvodih zahajanja v gore. Jug samozavestno in prepričano brani svoj nazor in Bartol, tudi sam biolog ter velik nasprotnik vsega, kar diši po religiji, mu sprva pritrjuje. Toda konca pripovedi si kar ni mogoče razlagati drugače, kot da je v disputu vsaj začasno (ker gre za literarno delo, ki je zaključena celota, pa pravzaprav tudi že dokončno) zmagal Jesenko, ki je kot temeljni vzgib gornišstva zagovarjal (seveda z drugimi besedami, kot jih uporabljam sam, a z istim pomenom) prav stik s preseženim v gorah. Na prvi pogled deluje nekoliko presenetljivo, da mu glede tega nazadnje pritrjuje tudi avtorski pripovedovalec; Bartol sam je namreč v svojih člankih o Jugovem gorništvu (podobno kot pravzaprav tudi Henrik Tuma v legendarnem *Pomenu in razvoju alpinizma*) vselej pritrjeval Jugovim nazorom. A prav v tem besedilu njegovo siceršnjo fascinacijo z Jugom očitno premaga pisateljeva lastna izkušnja navdušenega planinca, ki je večkrat sam prehodil vse slovenske gore, v njihovi privlačnosti pa je slutil nekaj podobno *demoničnega*, kot je bila to zanj *skrivnostna kozmična* sila, ki jo je (sam nekakšen spinozovski ali goethejevski panteist) povezoval s svojim literarnim navdihom.

Transparentni motivi za zahajanje v gore so lahko različni: znanstveni, zdravstveni, etični, estetski, religiozni, športni in bržkone še kaki drugi. Ali za vsemi v ozadju res tiči, tako kot to nakazuje Bartolov Jesenko, privlačnost neke presegaajoče sile, ki jo zaznavamo v gorah, o tem si ne drznem razsojati.

A moj vtis je, da tisto gorniško literaturo, pri kateri ne moremo najti zadovoljujočih vzporednic v drugih izdelkih žanra »športne« literature in ki gorniški literaturi v družini sorodnih žanrov še vedno zagotavlja samosvoje, posebej odlikovano mesto, najbolj navdihuje prav to *neizrekljivo gibal*. Če je podano dovolj sugestivno, ga ob prebiranju zaslutimo oziroma se ga nostalgичno ali hrepenenjsko spomnimo tudi sami. ●

Vladimir Bartol

Občutke je treba preliti na papir

Pogovor o planinski literaturi z Dušanom Jelinčičem

Zakaj brati planinsko literaturo? Kaj je lepota, kaj določa kakovost? Kakšna je bera slovenskega planinskega leposlovja in kako deluje na pisatelja? To in še več nas je zanimalo, odgovore pa smo dobili od tistega, ki mu je to vsekakor zelo dobro znano – od Dušana Jelinčiča. Njegova bera je več kot pestra, od nagrajenih *Zvezdnatih noči*, prek *Biserov pod snegom*, *Budovega očesa*, *Umora pod K2* ... tja do zadnje s planinsko tematiko: *Kam gre veter, ko ne piha*. Poglejmo, kaj nam je povedal.

Zakaj je potrebna planinska kultura?

Vsaka plodna človeška dejavnost potrebuje svojo literaturo, da jo nadgrajuje, osmisli, oplemeniti, popestri, obrazloži ter do potankosti opiše. Ali si lahko predstavljamo planinstvo in alpinizem brez nujne papirnate odpore? Bila bi obubožana, kot ladja brez krmarja. Prav tako popotništvo, romanje, pa celo tek, kolesarstvo in pač vse, kar postavlja človeka izven njegovega običajnega okvira. In bolj ko je dejavnost dinamična v prostoru, bolj potrebuje statičnost zapisane besede, da ju ozemlji v trdna tla. Sicer pa planinstvo in predvsem alpinizem predstavljata za človekov vsakdan tako močan zunanji okvir, da je treba občutke, ki se iz njiju porajajo, enostavno preliti na papir, sicer bi bili izgubljeni za vedno. Večkrat en dan na alpinističnim odpravi odtehta sto dni v domačem

okolju ali na delovnem mestu. In prav temu služil pisana beseda: da nadgradi spomin na dogodke, za katere bi bilo škoda, da bi utonili v pozabi.

V čem je lepota pisane besede?

Pisana beseda je najnaravnejši prehod iz odtenkov duše, torej najglobljih osebnih občutkov, na plano, torej v naš vsakdan. Boljšega si še nismo izmislili. Naše najgloblje vtise lahko danes opišemo le z besedo, glasbo, zvoki, barvami, pogledi. A beseda je vselej najenostavnejša in menda najtrajnejša. Torej hočeš-nočeš najpreprosteje izkazuje v pozitivnem lepoto, v negativnem pa zlo, ki gnezdi v vseh nas.

Kaj po vašem mnenju določa kakovost?

Kriteriji kakovosti so v glavnem standardizirani, čeprav si lahko domislamo tudi nove. V gorniški literaturi veljajo splošni kritiški kriteriji z dodatkom, da je treba pri planinski književnosti upoštevati še žanrske faktorje, ki lahko upočasnijo preglednost in sproščenost pisave. To mislim na neizbežne opise ali strokovno natančnost, ki so sestavni del tovrstnega pisanja. Prav zato vztrajam pri določenih posebnostih, ki so lahko v domeni prav te literature: pri opisu detajlov v naravi in iskric duše, pri opisu samote, pri majhnih in velikih konfliktih bolj ali manj sorodnih duš, ki so v izostrenih pogojih večkrat na robovih medsebojne tolerance, pri opisu večnega soočanja živega sveta duš ljudi in mrtvega sveta naravnih sestavin, ki oživijo prav v stiku s človekom. Bolj ko si sposoben umetniško opisati te detajle, bolj kvalitetna je žanrska literatura. Sicer pa, kot sem že večkrat poudaril: literatura ni nikoli žanrska, temveč je lahko le dobra ali slaba, plehka ali iskriva, živa ali mrtva, ščemeča ali prašna.

Kaj menite, kdaj lahko rečemo, da neka zgodba, roman, spada v planinsko leposlovje?

Večkrat so meje skoraj zabrisane, splošni kriterij pa je lahko ta: zunanji okvir, ki mora biti izrazito gorniški, se mora povsem stapljati s pretežno gorniško vsebino. Obrazložim: če bi Thomas Mann napisal Čarobno goro, v kateri bi bilo recimo največ trideset odstotkov filozofije in sedemdeset odstotkov takega ali drugačnega gornišva, bi to bila gorniška literatura, tako pa je s svojim izrazito planinskim okvirom – vključno z nepozabnim prizorom, v katerem se protagonist Hans Castorp izgubi v megli na robu prepadov – vendar pa s skoraj sto odstotno filozofsko-pripovedno vsebino, pravi klasični roman, ki se sicer v celoti dogaja v neobičajnem okolju sanatorija Berghof visoko v hribih nad Davosom v Švici.

Dušan Jelinčič
Arhiv Dušana Jelinčiča

Kako ocenjujete dosedanje bero slovenskega planinskega leposlovja?

Mislim, da je bera slovenske planinske literature zelo dobra, kar je po mojem treba pripisati dvema dejavnikoma: slovenskemu naravnost obsesivnemu iskanju novih poti v alpinizmu, tako kakovostno kot količinsko, nato pa še tistim, ki so imeli srečno roko v širjenju tovrstne literature: urednikom zgodovinske zbirke Gore in ljudje, samemu *Planinskemu vestniku*, založnikom, ki so prisegali na planinsko literaturo, ljudem, ki so verjeli, da lahko kot planinski narod tej dejavnosti polnopravno vzporedimo pristojno literaturo, ki se je dokončno oblikovala že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. A ker se je pionir tega pisanja pojavil že šestdeset let prej (jasno govorim o Klementu Jugu), je nato bilo vse lažje. Nejc Zaplotnik s svojim klasičnim tekstom *Pot*, pa tudi vsi ostali so potem prišli povsem naravno. Če dodamo še večkrat izrazito literarno erudicijo naših alpinistov, je slika dovolj zgodovna.

Kako na vas deluje tradicija slovenskega planinskega leposlovja?

Ves sem vpet vanjo. V več desetletjih kulturnega udejstvovanja sem tudi požrl tako rekoč vse slovenske in italijanske alpinistične knjige, če pa temu dodam, da sta oba naroda bogato založena s prevodi svetovnih planinskih klasikov, je slika popolna. Potem ko se je planinska beseda razbohotila v meni, sem počasi iskal svojo pot, saj nisem alpinist, ki piše, temveč pisatelj, ki pleza. Zato mi je bilo to novotarsko pisanje lažje, saj sem izhajal iz tradicije lastnega pisateljstva, ki je bilo sicer pretežno tradicionalno, in sem zato tudi svojo prvo alpinistično knjigo, *Zvezdane noči*, začel pisati tradicionalno. A napisal sem že sto strani »semšeljor-semšeldol nakladanja« – potem pa vse to enostavno zavrgel in začel pisati na novo. Namesto da bi izhajal iz sicer močnega zunanje okvira, kot je lahko alpinistična odprava, sem zajemal iz svojega notranjega, iz svoje duše, ki sem jo nato umestil v ta močan okvir. Izhajal sem namreč iz načela, da je edino, kar je vredno opisati in iz česar torej lahko nastane literatura, le tisto, kar se spreminja, edino, kar se spreminja, pa je človekova duša. Kamen, naj bo še kako mogočen – pomislimo samo na Everest ali K2 –, je vedno enak skozi stoletja, le kaka skala se lahko premakne ali odkruši, človekova duša pa se spreminja čisto vsako sekundo. In prav ta sprememba poganja iskanje lepote, iz katere se poraja literatura.

Kako iščete razmerje med žanrskimi določili in ustvarjalno svobodo?

V bistvu ignoriram vsa pravila in se ravnam po načelih zdrave pameti, ki morajo veljati tudi v literaturi. Držim se tistega, kar hočem opisati, in stalno preverjam, ali nemara odstopam od osnovne smeri. Nikoli nisem ljubil nebrzdanih eksperimentiranja v literaturi in larpur-lartističnega modernizma, zato je bila pot v bistvu enostavna. Vodilo mi je bil človek v divji naravi in vsi, tako zunanji, predvsem pa notranji odtenki njegovih reakcij

Na začetku je bila beseda: rojstvo alpinista iz duha zgodbe

Alpinistična literatura je eden najbolj branih literarnih žanrov, a tudi eden najmanj raziskanih. Od kod ta paradoks? Alpinizem je ne le najsmrtonosnejši šport, ampak tudi najbolj literaren; ne le najbolj fizičen, temveč tudi najbolj metafizičen. Šport, ki vzame največ življenj, namreč da največ avtobiografij. Še več, alpinizem je edini šport, kjer avtobiografije ne sme napisati t. i. *ghost writer* (ang. pisatelj – duh), ampak dejanski alpinist, hkrati pa je ta dejanski alpinist ob izidu knjige že sam pogosto *ghost* (ang. duh).

A to je le ena plat zgodbe. Kajti medtem ko alpinizem jemlje življenja in daje avtobiografije, te avtobiografije same dajejo življenja. Knjige o alpinizmu porajajo ne le nove knjige o alpinizmu, pač pa tudi nove alpiniste. Se pravi, da avtorji alpinističnih knjig porajajo ne le nove avtorje, temveč tudi nove junake. Brez Bertonclove knjige ni Šraufa (temveč zgolj Belak), brez Šraufove ni Humarja, brez Humarjeve pa ni Messnerjevega predgovora k njej. A tudi Messnerja ni brez Buhlove knjige, prav tako ne Zaplotnika, brez Zaplotnikove knjige pa ni Kara, Prezlja, že omenjenega Humarja in Grošljeve spremne besede k njeni spominski izdaji. A tudi Grošlja ni brez že omenjene Buhlove knjige, prav tako ne Kozjeka, brez Kozjekove knjige pa ni Grošljevega zapisa k njej. Navsezadnje brez Hedinovih knjig ni Harrerja, brez Harrerjevih ni Simpsona in že omenjenega Messnerja, brez Messnerja pa ni iz knjig narejenega kipca *Messners Felsenwelt* (Messnerjev skalnati svet).

A raziskovanje bi morala spodbuditi že prva plat zgodbe, kjer je, kot rečeno, najsmrtonosnejši šport tudi najbolj literaren. Messner je osvojil štirinajst osem-tisočakov in napisal več kot osemdeset knjig. Messnerjev občasni soavtor Grošelj je osvojil deset osem-tisočakov in napisal več kot ducat knjig. Zaplotnik, ki ga je Grošelj izkopal iz ledu, Messner pa počastil s prvim obiskom Grošlje (in z omembo v predgovoru k tedaj novi izdaji Buhlove knjige), je osvojil tri osem-tisočake in napisal desetkrat ponatisnjeno knjigo. Humar je osvojil štiri osem-tisočake in napisal dvakrat ponatisnjeno knjigo, predgovor pa je prispeval Messner. H knjigi Kozjeka, ki je prav tako osvojil štiri osem-tisočake, pa je zapis prispeval Messnerjev občasni soavtor Grošelj. Se pravi, pisanje je medij smrti, ki ji je alpinist zapisan radikalneje kakor drugi športniki.

A kot rečeno, je to le prva plat zgodbe, saj je pisanje očitno ne le medij smrti, temveč tudi medij prihodnjega življenja. Po prvi plati je smrt posrednica med živečimi alpinisti: Zaplotnik je izginjajoči posrednik med Messnerjem in Grošljem – ko umre, Messner že v Himalaji pohiti izreči Grošlju sožalje, kar je prvo srečanje med poznejšima soavtorjema. Po drugi plati pa je smrt posrednica med živečimi in umrlimi alpinisti: kot smo videli, mnogi postanejo alpinisti pod vplivom knjig alpinistov, ki neizbežno pišejo o svoji smrti in ki so ob izidu knjig pogosto tudi zares mrtvi. Prihodnji alpinist seveda noče postati mrtev alpinist, temveč alpinist, vreden dediščine mrtvega alpinista, vreden članstva v skupnosti alpinistov. Zato ga pogosto formira knjiga o alpinistu, ki ni alpinist, kakršen bi rad postal bralec sam, ampak alpinist, v imenu katerega bi bralec rad postal alpinist.

Tu pa nemara že tiči vir uvodnega paradoksa, da je alpinistična literatura med najbolj branimi in hkrati najmanj raziskanimi žanri. Raziskovanja je namreč še zmerom deležna predvsem t. i. narodotvorna književnost, ki pa je seveda vse kaj drugega kot literatura, ki bralstvo navdihuje k dejanjem, vrednim Terrayjevih alpinističnih »osvajalcev nekoristnega sveta«. Že leta 1946 je gornik in časnikar Tonella, v Švici živeči Italijan, dejal takole: »Gorniška dejavnost se vzdiguje visoko nad vsakodnevnimi vprašanji, visoko nad narodi. Gorniki so bratje. Vsi skupaj so ena naveza!« In res, bralci *Poezije* postanejo dobri Slovenci, bralci *Poti* pa dobri plezalci.

V baznem taboru
Arhiv Dušana Jelinčiča

v njej. Ob občutku, da je to zanimivo, življenjsko, privlačno in vredno, da gre v širši krog bralcev, je že polovica dela opravljenega.

Kam žanrsko uvrščate svoje knjige?

Ne bom jih sam uvrščal, temveč bom le citiral literarne zgodovinarje, ki del mojih knjig, natanko šest, v časovnem vrstnem redu: *Zvezdnate noči*, *Biseri pod snegom*, *Budovo oko*, *Umor pod K2*, *Kam gre veter*, *ko ne piha*, pa še gledališki monolog *Aleksander od kresnic*, umeščajo v planinsko literaturo. S to oznako se strinjam, dodal pa bi še, da prvih pet ohlapno označujejo celo za alpinistične romane. To pa zato, ker je že res, da v treh opisujem svoje alpinistične odprave, a tudi v teh so protagonisti tako izrazito literarno opredeljeni, da bi bilo omejujoče, če bi jih stisnil recimo v kak izrazito potopisni ali alpinistični žanr.

Kako se piše kriminalka?

Nekoč so obstajala še precej toga opredelitvena pravila, ki pa so na srečo šla v pozabo. Danes so najboljše kriminalke tiste, ki pod pretvezo umora ali kateregakoli izrazito robnega stanja opisujejo vsakdanje življenje. Dandanes so mojstri v tem skandinavski pisatelji, kot so npr. Stieg Larsson, Henning Mankell, Lisa Marklund, Camilla Lackberg, Lars Kepler, Joe Nesbø, pa tudi, če se spustimo v Francijo in Španijo, Fred Vargas ali Francisco Gonzales Ledesma, na Kitajskem pa kraljuje Qiu

Xiaolong, ki preko kriminalnih zgodb opisuje življenje v kitajskem termitnjaku. Pri mnogih se že na začetku zasumi, kdo je morilec, a nič zato. Ni treba posebej poudariti, da te knjige spadajo polnopravno v »pravo« in ne le v žanrsko literaturo.

Ali bi bila za Umor pod K2 primerna oznaka planinske kriminalke ali katera druga?

Imenoval bi ga kar za planinsko kriminalko, držal pa sem se nenapisanega pravila, da preko umorov opisujem najprej, ozko vzeto, odnose med ljudmi, v tem primeru konflikte med alpinisti, širše vzeto pa odnose med narodi, segajoč tudi daleč nazaj v krajevno zgodovino. Tudi morilec je bolj ali manj znan že na začetku, a to ne jemlje napetosti celotni zgodbi, čisto obratno.

Na kakšni podlagi se odločate, ali boste pisali v slovenskem ali italijanskem jeziku?

Pišem vedno v slovenščini, ker je to jezik, ki mi je bil položen v zibelko, torej s katerim mislim, čustvujem in sanjam. V italijanščini pišem le, ko imam kakšno naročilo ali tesen časovni rok in pač ne morem čakati prevajalca, da dokonča svoje delo. Tako sem recimo napisal roman *Bela dama Devinska* v italijanščini, ker mi je dihal založnik za vrat, potem pa sem ga sam prevedel v slovenščino. Podobno velja tudi za druga, v glavnem krajša dela, novele, povesti in črtice ter spominske zapise.

Je jezik pomemben glede na promocijo, ki je je knji- ga deležna?

V bistvu ne oziroma o tem nočem razmišljati glede na to, da sem izrazito slovenski pisatelj, ki pa lahko povsem enakopravno piše tudi v italijanščini. Jasno, da so prevodi tistih mojih romanov, ki so šli na vsedrjavni italijanski trg, doživeli neprimerno prodornejši uspeh in prodajo kot tisti, ki so obtičali na krajevni, tržaški ali največ na deželni ravni. A žal ne odločam sam, kakšna bo usoda teh romanov, saj če bi odločal, bi jasno prodajal na milijone izvodov, pa ne samo v Italiji in Sloveniji ... Vsestravno distribucijo in dober uspeh v Italiji pa so dosegle knjige *Zvezdne noči*, *Biseri pod snegom*, *Kam gre veter*, *ko ne piha*, *Umor pod K2* in *Bela dama Devinska*, torej pretežno planinske knjige. To pa zato, ker se ta žanr v Italiji dobro prodaja, dobrih planinskih piscev je malo, medtem ko pa je v Italiji prava inflacija res kakovostnih pisateljev.

Ali razmišljate o tem, komu, kateri javnosti je namenjena vaša knjiga?

To nikoli, pa bi pravzaprav moral. Največja frustracija za pisatelja je, da ne prodaš niti enega izvoda svoje knjige. In če knjiga ni za ljudi »ta prava«, pa naj bo še tako dobra, se pač ne prodaja. Navsezadnje pisatelji pišemo za ljudi, in ne zase, in tisti, ki to zanika, se enostavno pretvarja ali če hočem biti neposrednejši, enostavno laže.

Kakšni so vaši načrti na področju planinskega leposlovja?

Nerad delam načrte, ker se radi izjalovijo. Hočem se pustiti presenetiti ... A v glavi mi kar brstijo ideje in zamisli, pa tudi ponudb imam kar nekaj.

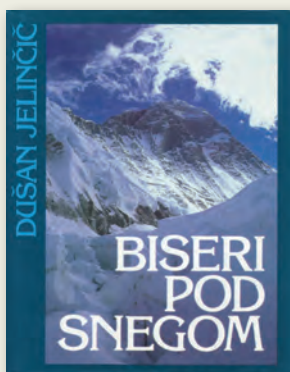
Kako povezuje vaše študijsko odločitev za filologijo in ljubezen do gora?

Ljubezen do gora imam že po družinskem izročilu, saj je bil moj oče, tigrovskega voditelj Zorko Jelinčič, tudi odličen alpinist in je bil, kot je znano, prvi Jugov soplezalec. Tudi z njim je Klement načrtoval dolgo plezalno poletje, potem pa je bil 11. avgusta 1924 žal zanj usoden steber v Triglavski severni steni, danes poimenovan po njem. Vanj se je, kot je znano, podal sam, ker soplezalca Rožmana ni bilo na spregled. Zorko se je moral plezariji odpovedati iz študijskih razlogov, Jug pa

je, ko se niti drugi soplezalci niso pojavili, razočaran zapisal v svoj dnevnik: »Pa grem kar sam v steno ...«. Sicer pa je Klement le nekaj strani prej v dnevniku počastil svojega najzvestejšega soplezalca ob priliki neke druge plezarije s stavkom: »Zorko primahal. Vso noč je hodil. On je držal besedo brez obljub.« 🔴

Plezanje v Glinščici
Arhiv Dušana Jelinčiča

Samo Rugelj

Prihodnost gorniške literature

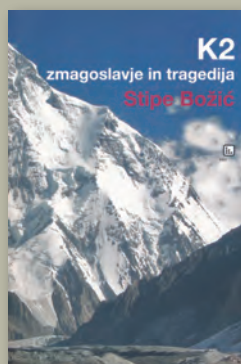
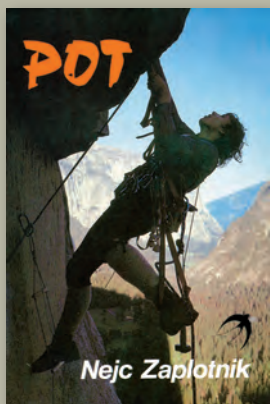
Pohodniška in alpinistična literatura imata pri nas bogato, celo častitljivo tradicijo. Še več; posamične domače knjige, kot je denimo Zaplotnikova *Pot*, so 35 let po izidu in po 40 tisoč prodanih izvodih prišle do takšnega statusa ponarodelosti, da jih niti ni potrebno več tiskati in izdajati v integralni, celotni različici, temveč so dovolj že izseki iz nje. Pred kratkim je namreč izšla posebna darilna izdaja *Poti*, v kateri so nekateri najbolj izpostavljeni odlomki iz knjige lično opremljeni s fotografijami gora. Naklada knjige v tri tisoč izvodih daje slutiti, kako visoko je domet te kondenzirane klasike ocenil založnik, saj gre za številko, ki bi jo le s težavo dosegla prodaja kakšna od nanovo izdanih knjig tega vsebinskega področja.

Če polistamo po »hribovskih« knjigah, ki so v zadnjih letih izšle pri nas, lahko hitro ugotovimo, kam se selijo trendi pisanja in izdajanja tovrstne literature. Na eni strani so različne variante pohodniških in alpinističnih vodnikov, pri čemer ene za pozornost bralca in kupca tekmujejo z razkošno grafično zasnovo in detajlno informativnostjo (spletni viri so na pametnih telefonih samo klik stran), druge pa z enciklopedično natančnostjo pokrivanja določenih geografskih področij. Na drugi strani so zgodovinske alpinistične knjige, zgodbe o epskih časih alpinistov, kot jih je v zadnjih letih denimo napisala Kanadčanka Bernadette McDonald (hitro sta bili prevedeni deli *Iskalci svobode* in *Alpski bojevniki*) in v katerih je doživeto opisala pretekle dosežke poljskih in jugoslovanskih ter slovenskih alpinistov. V podobnem žanru vztraja tudi Viki Grošelj, ki vsake toliko časa napiše knjigo o svojih hima-

lajskih prigodah, ali pa kateri od njegovih alpinističnih kolegov, kot je na primer Stipe Božič (leta 2014 je pri nas izšla njegova biografska knjiga *K2 – zmagovalje in tragedija*).

Kaj pa manjka? No, seveda, manjkajo sveže alpinistične ali pa gorniške izpovedne knjige mlajših domačih avtorjev, da bi nadaljevale tradicijo piscev, ki so poleg jugoslovanskega alpinističnega trasiranja Himalaje v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja vpeljale tudi izjemno uspešen žanr knjižnih alpinističnih reportaž. Prav slednje je dalo dodatnega poleta legendarni knjižni zbirki *Domače in tuje gore* založbe Obzorja, v katerih je izšlo ogromno domačih in tujih, sodobnih in klasičnih gorniških knjig. Spomnimo se: Zaplotnikova *Pot* je izšla, preden je Zaplotnik dopolnil trideset let, in to po skoraj desetletju objavljanja njegovih besedil – dejansko delov kasnejše knjige – v *Planinskem vestniku*.

Kaj je razlog za to vsebinsko luknjo, ki smo ji priča v zadnjem obdobju? Po eni strani bi jo najbrž lahko iskali v trenutni eksistencialni izpraznjenosti tega žanra. Številni veliki alpinistični problemi in mnoge velike avanture so že bile realizirane in knjižno popisane, zato najnovejše v sedanjem času, ko lahko posamezne plezarije tako ali drugače spremljamo celo na spletu, najbrž ne morejo več v taki meri fascinirati bralca. Na to kaže tudi dejstvo, da so se veliki publicistični talenti, kot je denimo Jon Krakauer (pisec modernih alpinističnih klasik, kot so *Eigerjeve sanje* in *Izginuli*; v osnovi je pisec, ki ga zanimajo pustolovske teme iz narave, recimo njegova knjiga *V divjini*), že pred časom podali na druga vsebinska področja. Enako je naredil tudi Tadej Glob, nekakšen slovenski ekvivalent Krakauerja.

Polona Gorišek

Korak s poti

Razsvetljenje nad Gračnico

Drugi razlog bi lahko iskali v domnevi, da knjiga kot nekakšen končni rezultat in najbolj nazoren pokazatelj preteklega alpinističnega prizadevanja ni več ultimativni izziv in nekaj, k čemur bi težile mlajše generacije alpinistov. Ker knjiga ni nekaj, k čemur bi se nagibali, tudi ni ambicije, da bi gorniki in alpinisti želeli dosegati širšo medijsko prepoznavnost.

Tretji razlog pa je najbrž povezan s spremenjeno medijsko pokrajino v zadnjih desetih letih, ki ni več tako naklonjena objavljanju tovrstnih vsebin novih avtorjev v pomembnejših tiskanih medijih z visokim dosegom. Če se alpinisti ne mojstrijo v krajših besedilih in nanje ne dobivajo ustreznega odziva, potem najbrž ni pričakovati, da bi začeli množično pisati knjige.

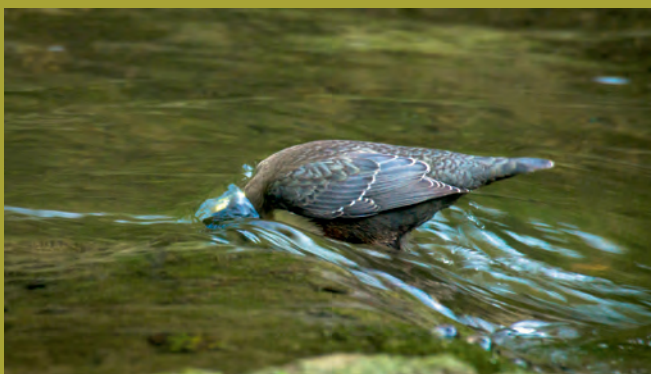
Kakšna je torej prihodnost sveže gorniške literature? Morda gre po nasvet zaviti k jezikovno večjim književnostim, ki se prav tako lahko pohvalijo z dolgo tradicijo na tem področju. Sam sem pobrskal kar v Veliki Britaniji, ki ima zelo razvito literaturo pisanja o naravi. Naj navedem dva meni ljuba reprezentativna primera.

Prvo knjigo je napisal Ian Crofton, avtor del s področja popularne zgodovine, njen naslov pa je *Prehoditi mejo* (*Walking the Border*, 2015). Crofton je za pisanje te knjige prehodil pot po škotsko-angleški meji, ta, na terenu bolj ali manj nevidna črta, pa mu je bila osnovna za pisanje o pokrajini, deželah in njuni (skupni in posamični) zgodovini. Konceptualna knjiga torej. Prav podobno je tudi pri knjigi *Sprehod skozi pomlad* (*Walking Through Spring*, 2016), kjer se je Graham Hoyland, bivši producent na BBC-ju, iz Južne Anglije odpravil proti Škotski ravno na prvi dan pomladi, tam pa pot zaključil na zadnji spomladanski dan. Tri mesece hoje skozi pomlad torej predstavlja okvir njegove knjižne pripovedi, v kateri nas popelje tako med druge pisce, ki so pisali o istih krajih, kot v lastne popotne pripetljaje.

Poudarjeno introspektivna dela, pri katerih je zunanja, fizična pot samo en del osnovnega knjižnega koncepta, ki ga lahko avtorji izrabijo za širši razmislek o obravnavani temi, tako vidim kot eno izmed možnosti za gorniške in pohodniške knjige, ki bi imele tudi širši bralski domet. Seveda pa za to potrebujemo dvojce. Dobre pisce in dobre knjižne koncepte. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Povodni mož med pticami, ki je večino časa v vodi, a ni nikoli moker. Povodni kos je razmeroma pogost prebivalec Gračnice kot tudi ostalih živahno tekočih potokov in rek v sredogorju. Krepke noge, kratke peruti in čokato telo so njegove prilagoditve za iskanje nevretenčarske hrane pod vodo.

Vladimir Habjan

Brez hribov ne vem, kaj bi počel

Pogovor s Tomom Česnom

Starejšim generacijam Toma Česna prav gotovo ni treba posebej predstavljati. Danes je strokovni sodelavec Komisije za športno plezanje PZS, zadolžen tudi za gorske športe in koordinacijo plezalnega stolpa. Je alpinist (pleza od leta 1975), alpinistični inštruktor, inštruktor športnega plezanja in aktiven gorski vodnik. Lani je prejel medaljo za zasluge, sicer pa je prejemnik reda zaslug za narod z zlato zvezdo (1989), Bloudkove nagrade (1989) in priznanja snežni lev v Chamonixu za največji alpinistični dosežek leta (1989).

Med njegove odmevnejše vzpone sodijo solo vzpon v južni steni Lotseja (1990), ki ga je sicer zasenčila afera s fotografijami Vikija Grošlja, solo vzpon v severni steni Jannuja (1989), nova smer na Jalung Kang (1985), preplezani trije zadnji problemi Alp pozimi ter soliral

smer Ženska za nagrado z oceno 8a v Bohinjski Beli (1994). Na prvi odpravi je bil leta 1979 v Južni Ameriki, leta 1983 je bil na Piku Komunizma v Pamiru, leta 1986 je stal na Broad Peaku in potegnil novo smer na ramo K2.

Med letoma 1995 in 2011 je bil načelnik Komisije za športno plezanje PZS, vodil je projekt opremljanja smeri v slovenskih naravnih plezališčih, pri Komisiji za alpinizem PZS je bil od 2009 do 2014 vodja usposabljanja; je organizator in vodja tekme svetovnega pokala v športnem plezanju v Kranju. Sedem let je bil trener svetovne prvakinja (2001) Martine Čufar. Napisal je knjigo *Sam* (Didakta, 1991), sodeloval je pri seriji TV-oddaj o ple-

zanju (17 oddaj, 1992). Veliko tega smo našli, a Tomo Česen je predvsem prijeten sogovornik, ki mu ni težko odgovarjati tudi na zapletena vprašanja, predvsem pa je kritičen opazovalec dogajanja v gorskem svetu. Poznava se iz devetdesetih let in sva se v pogovoru tikala.

Po objavah na družbenih omrežjih vidim, da si plezalno še kako aktiven, tako v domačih kot v tujih gorah. Kaj ti pomenijo gore in plezanje?

Pravzaprav s hribi nisem nikoli nehal, sem pa po odpravah imel obdobja, ko nisem čutil velike potrebe po njih, kar pa je seveda razumljivo. Ko sem se ukvarjal s trenerskim delom, so šli hribi malce na stranski tir, vendar športno plezanje in gore nista enako. Tam ni zgodbe, ki jo čutiš ob gorah, to je bolj šport. Zame je bilo kritično

leto 2014, ko so mi ugotovili obrabo hrustanca v kolenu in mi odsvetovali gore. Tega pa nisem dopustil. Danes imam trak pod kolenom, kite in mišice sem si okrepil in težav nimam več. Zadnji dve leti sem nadpovprečno veliko v gorah, je pa res, da sem imel prej težje vzpone. Sem človek, ki brez hribov ne more. V bistvu je težko razložiti, zakaj to počnem, to mi je enostavno všeč in pika. Ne vem, kaj bi sicer brez hribov počel.

Koliko še splezaš, do kakšne težavnosti, sam, v navezi?

V navezi. Včasih me še prime, da bi soliral, ampak vem, da se je treba na te vzpone dobro pripraviti. Za težje smeri si moraš vzeti čas, ki ga pa nimam. V hribih splezam težavnost do 7. Všeč mi je, če lahko plezam tako, da se mi ni treba preveč *matrati*, da pride do izraza užitek v gibanju. Žal sem preveč časa »zabil« po Julijcih, namesto da bi bil v Dolomiti, ki so zame najlepše gore na svetu. Premalo časa sem bil tam in zdaj to »prinašam noter«. In ves čas imam občutek, da mi bo zmanjkalo časa. Plezanje po navpičnih dolomitskih smereh z oceno 5, kjer ni veliko varovanja, je zame fantastično. Ni težko, je pa izpostavljeno. V hribih mi je všeč vsakršna aktivnost. Ko sem bil mlajši, mi ni bilo do planinskih tur, le do smeri, zdaj pa mi ustreza tudi hoja.

Koliko pa vodiš?

Toliko, da mi je *fajn*. Odkar sem končal šolanje in naredil strokovni izpit, se v hribih obnašam drugače. V bistvu se tudi na turah, ko ne vodim za plačilo, ves čas obnašam kot vodnik. Zdaj gledam na hribe drugače. Spoznal sem, da je meja med v redu in ni v redu zelo tanka, zelo hitro se zgodijo napačne stvari. Zdaj se počutim odgovornega za ljudi, s katerimi sem skupaj, tudi če z njimi nimam nič. Včasih vidim, da nekateri počnejo tako grozne stvari, da me je kar strah. Spoznal sem, da je v hribih cel kup ljudi, ki tam ne bi smeli biti. Začuden sem, ker ni še več nesreč.

Tomo Česen
Foto: Vladimir Habjan

Dolgi hrbet, smer
Šimenc-Škarja (2016)
Foto: Dragica Boldin

Kako kot dolgoletni selektor doživljaš odlične rezultate naših športnih plezalk in plezalcev? Kaj je po tvoji oceni zasluga za te dosežke?

Fantastično, čeprav si racionalno tega ne znam razložiti. Že ko sem treniral Martino, mi ni bilo jasno, da so bile včasih v finalu kar štiri naše punce, pa tako malo nas je. Očitno smo postavili dobre temelje za ta šport. Ne glede na to, da je treba še veliko narediti in da je malo denarja, dosegamo visoke rezultate. Janja (Garnbret) je na dobri poti, da postane velika zvezda svetovnega plezanja. Samo upam, da ji ne bo preveč »udarilo« v glavo. Vem, da se to hitro zgodi in potem negativno vpliva na plezanje.

Letos mineva trideset let od »ledene« trilogije.¹ Si se je spomnil? Kje ti je bilo najtežje?

Nisem. Imam pa lepe spomine. S prijateljem sva se vozila s katro kot dva Čeha, spala kar v avtu, razen v Chamonixu. Na trenutke sem imel srečo z vremenom. Naključno je v istem času poskušal tudi Christophe Profit, takrat eden najboljših plezalcev na svetu, le da so njega vozili s helikopterjem. Še zdaj se kje srečava. Danes bi še enkrat plezal na enak način, torej ne medijsko odmevno, ker se drugače težko zbereš. Matterhorn in Eiger sta bila podobno težka, razmere so bile dobre, v Eigerju je bila večji problem orientacija. Grandes Jorasses so bili tehnično lažji.

Kako si doživel prvo odpravo leta 1979 v Južno Ameriko?

Ta odprava je »kriva« za vse, kar se je pozneje zgodilo, ker sem med njo »padel noter«. Ker sem bil študent, se dolgo nisem mogel odločiti, ali bi šel ali ne. To je bilo

moje prvo srečanje z visokimi hribi. Na odpravi je bilo v redu, vendar so se kasneje začele zadeve zapletati s študijem in vojsko. Kdo ve, kaj bi zdaj počel, če bi končal filozofsko fakulteto in postal učitelj? Mislim, da bi glede na današnje razmere težko prenašal ta poklic. Takrat sem se odločil prav.

Ali se še spominjaš, kaj si razmišljal tisto noč pod vrhom Jalung Kanga? Kako si doživel padec Boruta Berganta?

Ta odprava je bila zame zelo pomembna. Po spletu okoliščin sva bila s Čito (Borut Bergant) skupaj v navezi. Bil je izkušenejši in me je naučil veliko reči. Tudi bivak po sili razmer mi je prinesel spoznanje, kaj zmorem, da lahko preživim na takšni višini. To vedenje, do kod lahko grem, je bilo za kasnejše vzpone zelo pomembno. Ko sem začel plezati, sem bral zgodbo o bivaku dveh Angležev pod vrhom Everesta in se takrat spraševal, kako bi se sam znašel v takšnih pogojih. Prepričan sem bil, da ne bi preživel. To se mi je potem v rešnici zgodilo.

Ko je Čita padel, sem bil šokiran, a že v naslednjem trenutku sem na to pozabil in se začel ubadati samo s tem, kako bom preživel sam. Ko si namreč porinjen v skoraj brezizhodno situacijo, ne odnehaš kar tako in zmoreš več, kot misliš. Zdaj, ko gledam nazaj, vem, da sem bil blizu tistega, da prestopim na ono stran. Če bi za minuto zaprl oči, se zdaj ne bi pogovarjala. Tam ne samo, da je mraz, tudi kisika ni. Ko enkrat zaspiš, je zgodbe

Bohinjska Bela,
smer Adria 7c
Foto: Janez Skok

¹ Preplezani trije zadnji problemi Alp pozimi: Matterhorn, Grandes Jorasses in Eiger.

konec. Takrat sem se moral obnašati egoistično, da sem preživel do jutra in prišel dol brez omembe vrednih poškodb.

Na odpravi leta 1986 si prišel na svoj drugi osemti-sočak, obenem si potegnil zahtevno smer v stebru K2, vrh pa se ti je izmuznil. Zakaj nisi nadaljeval do vrha? Kako si začutil, da bo vihar? Te še kdaj zamilka vzpon na K2?

Pod severno steno
Jannuja (1989)
Foto: Jani Kokalj

Dovoljenja za vzpon na K2 nisem imel, le za ogled. Mišu (Tomažu Jamniku) sem rekel, in me je pustil. Mislim sem le preplezati greben in se vrniti, vendar sem se na rami odločil, da grem na vrh. Mišo se je strinjal. Potem so se nenadoma čez ramo s kitajske strani začele valiti meglice in v pol ure je nastalo neurje. Od spodaj ni bilo videti hudo, vendar je veter tako gonil sneg, da nisem videl prav veliko. Tako mi je bilo kmalu jasno, da bo treba dol. Šele ko se je z gore vrnil Diemberger

(Kurt), sem spoznal, kakšna drama je bila tam gor. Ja, me še zamika vzpon, vendar sta velika problema čas in denar. Ti vzponi so dragi, pa tudi šala niso.

Kako gledaš danes na svoj solo vzpon na Jannu?

Med odpravo na Jalung Kang sem prvič videl to goro in je bila videti *hudo*. Dolgo sem ga imel v glavi, potem pa je postalo vse malo bolj resno. Lahko rečem, da sem na gori moral dati iz sebe največ, kar sem bil sposoben. Tehnično je bil to moj najtežji himalajski vzpon. Ni mi šlo vse tako, kot sem si zamislil, na vrh sem moral bolj v levo, saj je bilo po sredini pretežko. Tam so potem v himalajskem slogu splezali Rusi. Šlo je bolj zato, da se spraviš v steno, potem bomo pa videli, kako bo naprej. Podajaš se v negotovost. V podzavesti se zavešaš, da bo povratek nemogoč. Ni bilo enostavno.

Ali bi z današnjega vidika po vrnitvi z Lotseja glede Grošljevih diapozitivov ravnal drugače, da ne bi padla senca dvoma na tvoj vzpon čez Južno steno?

Tolikokrat razlagati se mi zdi opravičevanje, vendar sem bil takrat potisnjen v to. Danes si vsakdo razlaga po svoje, jaz pa točno vem, kako je bilo. Sta dve dejstvi: Hawleyevi (Elizabeth) sem po vzponu povedal, da nimam fotografij. To je v zapisniku zabeleženo. Podrobno sem ji opisal – ona je zelo natančna – zadnji del vzpona, kako je dolg in kako je bilo tam. Kmalu za mano sta na vrh prišla dva Američana, ki sta ta del opisala enako. Tega nihče ni upošteval. Takrat sem spoznal, da novinarji in javnost vzamejo nekaj, kar jim ni všeč, in iz tega naredijo svojo zgodbo, sam pa pri tem kaj dosti ne moreš narediti. Poznam zgodbo Maestrija pa Anapurno Uelija Stecka. Hočem povezati to zgodbo s tem, kaj si mislim, kaj je možno še več. To so me novinarji spraševali. Povedal sem, da bo naslednji posameznik, ki se bo čez leta treninga pojavil, naredil še kaj več, in to je na primer Ueli Steck. Tudi on je stopnico ali dve postavil višje, pa ima zdaj občasno prav tako težave.

Problem je tudi v tem, ker take vzpone večinoma ocenjujejo ljudje, ki niso bili nikoli tam oz. niso nikoli do potankosti delali česa podobnega, npr. trenirali leta in leta, pridobili kilometrino in šele kasneje imeli možnost narediti kaj takega. Danes v hribih srečujem tiste, s katerimi sem imel takrat opravka, in se čudim njihovim »sposobnostim« gibanja. Hribov se ne naučiš za mizo, tu je logika preprosta: kdor dela več in hitreje, je pač boljši. Pika. Zdaj naj se pa pregovarjam s takim, ki gre enkrat na štirinajst dni v hribe? Ne morem. Zdaj vidim zadeve tudi z druge strani. Sam hribe živim in sem jih vedno. Če temu posvetiš ves svoj čas in svojo kariero, si v tem; ko je stvar enkrat narejena, je le še zgodovina. Na misel mi ne pride, da bi kdaj vnukom razlagal, kje smo nekoč bili. Ne bom živel na starih lovoričkah, saj nove generacije to ne zanima. Bolj pomembno se mi zdi, da živim z gorami in da vedno znova v hribih doživljam nove stvari. Prideš na vrh in greš pač na drugo. Časovna distanca te prestavi in gledaš na te zadeve bolj objektivno.

Si bil po Lotseju še kdaj v Himalaji?

Dvakrat sem bil na trekingu. Himalaja ni edina stvar, ki me privlači. Uživam namreč v vsem, v smučanju, hoji in plezanju. Ves neraven svet mi je zanimiv. Ko prideš iz Himalaje, potrebuješ dva do tri mesece, da prideš k sebi. Ni mi bilo tako zelo všeč, da bi samo to počel.

Opravi si vrsto zahtevnih solo vzponov, od alpinističnih do frikovskih. Nam lahko zaupaš, kako si se pripravljaj nanje? Kdaj si vedel, da jih boš zmogel?

Fizična priprava je tako ali tako osnova, šele potem se začne. Težko je to razložiti. Moraš živeti z mislijo na to, kar si si zamislil. Zadeve si vizualiziraš. Ko zamisel dozor, si rečeš, to hočem, čutim se pripravljenega. Obenem moraš postopoma nabirati zahtevne vzpone, da spoznaš, kako reagiraš in se tako pripraviš na cilj. Na tak način sem to počel. In vedno znova, za vsak nov cilj, spet na začetek. Javnost seveda tega ne vidi, jaz pa sem pred težjim vzponom splezal na stotine drugih smeri, in to sam. Na koncu je viden samo rezultat, nihče ne vidi ozadja in priprav, da s tem živiš. Drugače ne gre. To sem intenzivno občutil pri solo vzponih v plezališčih, kjer so skoncentrirane težave, in če kaj narobe narediš, je konec. Spoznal sem, da sem lahko maksimalno skoncentriran in iz sebe potegnem več, kot si predstavljam.

V čem je razlika med solo plezanjem in plezanjem v navezi? Kako to, da si toliko smeri plezal sam?

Soliranje me je od nekdaj zanimalo, že v časih, ko sem šele začel s plezanjem. Že prvič v Paklenici sem plezal sam in spoznal, da je to povsem drugače kot v navezi. Naenkrat si sam za vse, nikogar ni, ki bi ti kaj svetoval, pomagal splezati, da bi se nanj naslonil. To je bistvena razlika. In drugo, ko nimaš več nikogar, se lahko skoncentriraš na tisto, kar sam počneš, in veš, da je odvisno le od tebe. Ta občutek je bil tako velik magnet, da me je potegnil. Kasneje sem to občutil še kot vodnik, navadil sem se, da se ne zanašam na nobenega. Sem pa veliko plezal tudi z drugimi.

Sin Aleš je tudi vrhunski alpinist. Kako spremljaš njegove dosežke in odprave glede na to, da se sam še kako zavedaš nevarnosti pri takšnih vzponih?

Oba sinova, Nejc in Aleš, sta začela s športnim plezanjem, kaj sta pa hotela drugega (*smeh*). Veliko smo hodili tudi v hribe. Vedel sem, da jima lahko dam najboljšo popotnico s tem, da ju naučim, kako se je treba v hribih obnašati, skrbeti za varnost, potem pa je vse odvisno od njiju. Vem, da so le nesrečne okoliščine tiste, ko gre kaj narobe, vendar na vse tudi ne moreš vplivati. Tega sta se naučila, mislim, da mi je to uspelo. Aleš je povsem padel v to, postal vodnik in od tega živi, zraven pa še pleza. Moram biti pošten, vedno sem si oddahnil, ko sem izvedel, da je dol. Za zadnji vzpon na Gašerbrum sem obema (tudi Luki Lindiču, op. ur.) čestital za modre odločitve in pravo taktiko ter še razumljivo mero tveganja in vztrajnosti. ●

Bonattijev steber v Druju (1980) Foto: Nejc Zaplotnik

Na vrhu Alpamaya v Andih (1979) Arhiv Toma Česna

Na vrhu Aig. du Rochefort (2016) Foto: Dragica Boldin

Mogočni grad v Brenti

Crozzon di Brenta

Štirje prijatelji se počasi vzpenjamo po široki poti, ki iz doline Vallesinella vodi h koči Brentei. S seboj tovorimo opremo in hrano za več dni plezanja v stenah nad zatrepom doline Val Brenta Alta. Ko se visoko nad izhodiščem bukov gozd razredči, se odpre veličasten pogled: globoko iz doline raste v nebo mogočen kamnit grad, z vseh strani obdan z navpičnimi stenami. Naslednje dni se oči nenehno obračajo h Crozzonu in počasi se nekje v notranjosti razrašča želja.

Leto je naokrog in proti koči Brentei težko otovorjena korakava sama z Ano. Za ogrevanje splezava po smereh Fehrmanne in Preussa na elegantni zvonik Campanile Basso. V koči se pošteno najeva, pod bližnjim balvanom udobno in romantično prespiva noč, zjutraj pa še v temi odtipava pod vzhodno steno Crozzona, ki se poganja nekam gor med zvezde. Tako majhen je človek pod tem skalnim velikanom.

Castello di Brenta

Tako so ga poimenovali gorski vodniki iz Pinzola v dolini Rendena, ki na zahodu omejuje skupino Brentskih Dolomitov.¹ Nad zelenimi gozdovi doline Val Brenta se dviguje skalni grad (it. castello), ki so ga šele leta 1882 preimenovali v Crozzon di Brenta. Čeprav je tako mogočen, pa v skupini ni najvišji. Z divjim grebenom je povezan z nekoliko višjo Cimo Toso, katere vrh pokriva kapa iz večnega snega. Cima Tosa

pionirjem ni povzročala prevelikih preglavic, prvi se je leta 1865 na njen vrh povzpел Giuseppe Loss iz Primera s tovariši. A Crozzon je vse kaj drugega! Greben s Tose je na obe strani izklesan v vrtoglave prepade, čez katere se vsake toliko poženejo zaledeneli ozebniki. Ti so danes že bolj piškavih zob, v času prvega osvajanja, ko je razsajanje male ledene dobe doseglo višek, pa so bile to skoraj prave ledeniške gore. Leto 1882 je dočakalo dva poskusa: vodnik Mateo Nicolussi je z Ottom Baumannom dosegel prvi vmesni vrh (Cima Sud) na grebenu s Tose. Nič dlje niso le nekaj dni zatem prodrli Nicolussi, Antonio Dallagiacoma, Edward T. Compton in Alberto De Falkner, ki so greben dosegli po ozebniku z zahodne strani. Dve leti kasneje so Nicolussi, Dallagiacoma, An-

gelo Ferarri in Karl Schulz dosegli naslednji vmesni vrh (Cima di Mezzo) in zaradi pomanjkanja časa odnehali. 8. avgusta 1884 pa je Nicolussi s Schulzem le uspel stopiti na najvišji vrh. Kakšno voljo in pogum je imel (šepavi!) vodnik iz bližnjega Molvena. Po njegovi smeri vodi danes običajni pristop na goro.

Crozzon je predvsem gora plezalcev. Na vzhod in na zahod pošilja do tisoč metrov visoke stene, zgrajene iz odlične kamnine; kjer se steni stikata, pa se v mogočnih stopnicah poganja v nebo severni raz. Po njem sta se leta 1905 povzpela Fritz Schneider in Adolf Schulte. V stene Crozzona so se podpisala velika imena alpinizma: Castiglioni, Preuss, Armani, Asté, Livanos in drugi. Po neizrazitem severovzhodnem stebru sta leta 1965 lepo in zahtevno smer potegnili Francoza Jean Fréhel in Dominique Leprince-Ringuet. Toda češnjico na torti si je zase vzel »domačin« iz koč Brentei, legendarni Bruno Detassis.

Vodniška smer

Komaj se nama še uspe umakniti v skale na desni, preden sonce obsije zgornja nadstropja stene. Po divjem ozebniku, zarezanem med Cimo Toso in Crozzonom (po prvopristopniku poimenovanem Canalone Neri), že letijo projektili, ki ne puščajo dvoma o rezultatu bližnjega srečanja. Snega in ledu v ozebniku je z vsakim letom manj in rdeč napis na skali, ki označuje vstop v smer, je od spodaj komaj še viden. Nisva sama, pred nama sta še dve navezi. Mojestrovina Bruna Detassisa in Enrica Giordanija bo za vedno ostala ena najbolj zaželenih smeri v Dolomitih.

Bruno Detassis je bil tako močno povezan z Brentskimi Dolomiti, da so mu sčasoma dali vzdevek Kralj Brente (il Re del Brenta). Več desetletij je bil oskrbnik koč Brentei in po vseh okoliških stenah potekajo njegove smeri, logične, elegantne in brez izjeme preplezane prosto. Dve pa še posebej izstopata, težavna smer čez gladko severovzhodno steno Cime Brente Alte in *direttissima* po desnem od dveh črnih pasov, ki sta zarisana v vzhodni steni Crozzona.

Crozzon di Brenta
nad dolino Val Brenta
po poletni nevihti
Foto: Hinko Rejec

¹ Brentske Dolomite (Dolomiti di Brenta) večina umešča v Južne Retijske Alpe, ki se raztezajo zahodno od reke Adiže. S skupino Dolomitov jih povezuje enaka geološka sestava.

Takšni črni pasovi v dolomitski steni pomenijo dvoje: da se v njih ni dobro znajti ob nevihti, saj se takrat spremenijo v odtok meteorne vode, in da je v suhem vremenu plezanje po njih poezija trdne in idealno razčlenjene skale. Plezanje po Vodniški smeri je kot pesem. Elegantna kot valček. Ali pa ritmična kot hip hop. Pograbim oprimek, potegnem se gor, pomaknem se levo, uživam kot nor ... Z Ano uživava. Plezanje poteka gladko, potek smeri je nezgredljiv, pač plezaš po črni skali. Ledeno dno ozebnika je že globoko pod nama, ko od nekod priropota rumen helikopter. V Francoski smeri se je zgodila nesreča (to izveva kasneje). Nekoliko bolj previdno plezava dalje. Raztežajev kar ni konec. Končno se stena položi, lahko se razveževa in teatralno izstopiva iz zdaj že senčne stene na prijazno, toplo vršno ploščad. Vodniška smer je preplezana, do balvana pri koči Brentei pa je še zelo daleč.

Nazaj na varna tla

Na vrhu Crozzona je postavljen majhen bivač, posvečen Detassisovemu soplezalcu in raziskovalcu velikih sten, Ettoreju Castiglioniju. Lokacija je zelo posrečena, saj marsikdo prepozno izpleza iz težkih smeri, da bi lahko še isti dan opravil z dolgim in zahtevnim sestopom. Je pa Crozzon tako prijazen, da za sestop ponuja kar tri možnosti. S poplezavanjem, zapletenim pretikanjem po policah in z mnogimi spusti po vrvi po neskončnih stopnicah severnega raza. Z dvanajstimi

dolgimi spusti po vrvi čez navpično zahodno steno, z vsemi možnostmi, da se vrv zatakne in se nam nenadoma Crozzon ne zdi več tako prijazen. Najbolje pa se je potruditi daleč po grebenu na Cimo Toso in z nje nazaj na varna tla. Z Ano izbereva zadnjo možnost.

Tudi sestop po običajni smeri je poezija divje gorske narave. Ozke poličke so izobešene visoko nad ostanke Gamsovega ledenika (Vedretta dei Camosci), izpod snežne kupole se s Cime Tose čez steno poganja slap, nenadoma se iz oči v oči znajdemo z ledenim ozebnikom Neri. Popotovanje je ves čas ravno prav napeto, dražljivo zanimivo in ne preveč zahtevno – če le v ozebnikih, ki jih prečimo, ne ležita trd sneg in led.

Po sestopu s Tose naju čaka dolga hoja mimo koč Pedrotti in čez škrbino Usta Brente (Bocca di Brenta) v dolino Brenta Alta. V zadnji svetlobi se še vidita oba črna pasova v steni Crozzona. Saj res, kaj pa levi pas? Smer je dolgo časa Detassis skrivaj hranil za svoje mladce, leta 1984 pa sta mu jo pred nosom speljala Pavle Kozjek in Aleš Dolenc. Dobrodušni Bruno jima je za podvig iskreno čestital. Iz vpisne knjige na vrhu Crozzona je razbrati, da so sicer redki ponavljavci nad smerjo Slovenia (Via Slovenia) zelo navdušeni.

Naslednji dan z Ano odkorakava v dolino. Crozzon – arrivederci! ●

Večer pri koči Brentei. Zadaj Cima Tosa in Crozzon di Brenta, med njima ozebnik Canalone Neri.
Foto: Hinko Rejec

Izpostavljene police na sestopu s Crozzona, zadaj Presanella (levo)

Foto: Hinko Rejec

Crozzon di Brenta s Cime Tose (spodaj)

Foto: Hinko Rejec

Informacije

**Crozzon di Brenta, 3135 m, po običajni smeri
čez Cimo Toso, 3173 m**

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, III/II, I, hoja. Smer večinoma poteka vodoravno, po policah na zahodni strani grebena. Te so ponekod precej izpostavljene, brez možnosti zanesljivega varovanja. Nekaj je tudi manj zahtevnega plezanja, najtežje mesto pa nas čaka pri vzponu z zadnje škrbine na vrh Crozzona. Posebna previdnost velja prečenju ozebnikov, kjer nas lahko pričakata trd sneg ali led. Vsekakor je priporočljivo imeti s seboj tudi cepin in dereze. Za manj izkušene je potrebno spremstvo gorskega vodnika. Smer je označena z zbledelimi rdečimi oznakami in s številnimi možici.

Oprema: Običajna alpinistična oprema, čelada, cepin in dereze.

Izhodišče: Parkirišče v dolini Vallesinella, 1513 m, do katerega pripelje ozka cesta iz Madonne di Campiglio (parkirnina za prvi dan 6 €, za vsak naslednji 2 €, možnost javnega prevoza za 1,5 €).

Do koč Rifugio Pedrotti lahko dostopimo tudi iz Molvena skozi dolino Valle delle Seghe (zaprta za promet; možnost prevoza s taksijem za 13 €) in mimo koč Selvata (4.30 h).

Višinska razlika: 1622 m (Crozzon di Brenta), 1660 m (Cima Tosa)

Koči in bivak: Rifugio Maria e Alberto ai Brentei, 2182 m, telefon +39 046 544 12 44; Rifugio Pedrotti (2491 m) in Rifugio Tosa (2439 m), telefon +39 046 194 81 15; bivak Castiglioni.

Časi: Izhodišče–koča Brentei 2.30 h

Koča Brentei–Koča Pedrotti 1 h

Koča Pedrotti–Cima Tosa 3 h

Cima Tosa–Crozzon di Brenta 2 h

Sestop 7–8 h

Skupaj 15.30–16.30

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Gino Buscaini, Ettore Castiglioni: *Guida dei Monti d'Italia: Dolomiti di Brenta*. CAI - TCI, 1977; Richard Goedeke, Hans Kammerer: *I 3000 delle Dolomiti*. Tappeiner, 2004 (tudi v nemškem jeziku); Roberto Ciri et al.: *3000 delle Dolomiti: Le vie normali*. Idea Montagna, 2014.

Zemljevid: *Dolomiti di Brenta*, Tabacco 053, 1:25.000.

Vzpon na Cimo Toso z jugovzhoda od koč Pedrotti: (II+/I–II, večinoma hoja. Smer je označena s številnimi možici. Zgodaj v sezoni je potrebna zimska oprema). Po poti št. 358 dosežemo v blagem vzponu pod stenami Cime Brente Basse in Cime Margherite

krnico Vedretta di Tosa Superiore. Pot zapustimo, kjer ta zavije levo proti sedlu Sella di Tosa, in se čez vznožno pečevje povzpne pod steno Cime Tose. Kjer je črna stena najnižja, preplezamo levega od dveh kaminov (II+, 25 m, sidrišče na vrhu). Nadaljevanje vzpona ni več težavno. Številni možici kažejo najboljše prehode čez laštasto pobočje do vršne planote, ki jo prečimo proti zahodu do položnega snežnega grebena, po katerem dosežemo vrh. Druga običajna smer (Via Migotti) vodi s škrbine Bocca d'Ambiez, ki jo dosežemo od koč Agostini oziroma Garbari ai XII Apostoli (do II. težavnostne stopnje, opis najdemo v navedenih vodnikih).

S Cime Tose na Crozzon: Z vršne planote se sprehodimo mimo ustja ozebnika Neri in kipca Marije v smeri Crozzona. Čez nezahtevno pečevje se spustimo v škrbinico v glavnem grebenu. Z nje splezamo navzdol po drugi od dveh krušljivih grap, ki se spuščata na zahodno stran. Po polici zavijemo iz grape desno na širok, dokaj položen raz (z vršne planote do tu je možnih več prehodov). Z raza prečimo po zgruščeni polici v ozko grapo in po njej navzdol pod manjši stolp v glavnem grebenu. Obidemo ga po zahodni strani do škrbine, ki je najnižja točka v grebenu med Cimo Toso in Crozzonom. S škrbine se povzpne do lepe, dolge police, ki preči celotno zahodno ostenje prvega večjega vrha

v grebenu in šele na koncu postane bolj izpostavljena. Po ozki laščici prečimo v grapo in po njej navzgor na škrbino v glavnem grebenu. S škrbine se po razčlenjenih skalah (II) povzpne na vrh Cime Sud. Na drugi strani se čez strmo steno (II) spustimo v naslednjo škrbino in iz nje splezamo na Cimo di Mezzo (II+). Z vrha se spustimo na zahodno stran do izpostavljene police, ki pripelje na zahodni raz Cime di Mezzo. Po njem splezamo navzdol do sistema ozkih, izpostavljenih poličk, ki privedejo na zadnjo škrbino pod glavnim vrhom. S škrbine najprej prečimo nekoliko proti desni, nato pa splezamo naravnost navzgor (III–III) do sidrišča tik ob bivaku Castiglioni.

Sestop: Sestop poteka po smeri vzpona. Na težjih mestih so urejena sidrišča za spust po vrvi.

Izbor smeri v stenah Crozzona: Zahodna stena (Castiglioni–Detassis, V/IV, okrog 700 m), Severni raz (Schulze–Schneider, IV+/IV, 900 m), SSV zajeda (Asté–Navasa, VI A1 (VII+), 850 m), SV steber (Pilastro dei Francesi; Fréhel–Leprince–Ringuet, VI, 830 m), Preuss–Relly (IV+/IV, 800 m), Vodniška smer (Via delle Guide; Detassis–Giordani, V+, 800 m), Via Slovenia (Kozjek–Dolenc, VI A1/V, 800 m). ●

*V Vodniški smeri visoko nad iztekem ozebnika Neri
Foto: Hinko Rejec*

Rešitve mednarodnega arhitekturnega natečaja

Bivak bratov Fanton v Dolomitih

V italijanskih Dolomitih je bil pred dvema letoma izpeljan mednarodni arhitekturni natečaj za novi Bivak bratov Fanton v pogorju Marmarole nad Auronzom. Natečaj je bil organiziran z veliko mero odgovornosti do narave v zaščitenem gorskem območju, v katerega novi objekt posega, in obenem zelo strokovno, kulturno in demokratično. Strokovno žirijo so sestavljali ugledni predstavniki planinske organizacije na področju Auronza in Benečije, predstavniki fundacije Dolomiti Unesco, ugledni predstavniki arhitektur-

ob upoštevanju vseh vidikov gradnje zahtevna in da je projektiranje bivakov vse prej kot le igra z oblikami. Natečaj Bivak Fanton je eden prvih natečajev za bivak na svetu, so pa arhitekturni natečaji v alpskih državah vse bolj pogosta praksa za vse gradnje, dozidave in obnove koč, saj se planinska javnost in njene organizacije vse bolj zavedajo pomena projektiranja planinskih postojank in dejstva, da se kakovosten projekt za izvedbo najlažje dobi z natečajem, ki ga odlikuje tudi demokratičnost. Zavest o tem, da gorske postojanke niso obrobna arhitektura, ampak pomembni javni objekti, vredni najboljšega arhitekturnega načrtovanja, je v Alpah na vse višjem nivoju. Z načinom projektiranja teh objektov, ki predstavljajo rob urbanizacije, se v vsej širini pokaže stopnja kulture in spoštovanja dragocene gorske narave, zato sta premišljena umestitev in načrtovanje zelo pomembna.

Italijanski natečaj je za slovenski prostor pomemben kot dober zgled, ki bi ga lahko uporabili pri obnovi marsikatero koče ali bivaka v naših gorah. V Sloveniji je natečaj za Planinski muzej v Mojstrani iz leta 2002 osamljen primer, rezultat pa je dobra arhitektura, ki jo pohvalijo tudi tujci. Zadnji natečaj za kakšno od planinskih postojank pa je bil organiziran v sedemdesetih letih za Triglavski dom na Kredarici.

Natečajna naloga je zahtevala nadomestitev starega, dotrajanega Bivaka bratov Fanton z novim na višji, bolj razgledni, a tudi bolj izpostavljeni lokaciji. Predhodno so bile izvedene analize plazovitosti terena. Pri ocenjevanju so bili glede kakovosti načrtovanja odločilni vidiki umestitve in pojavnosti v naravnem okolju, pritrditve na matična tla, prilagojenosti na ostre vremenske pogoje vetra in visokega snega, notranje funkcionalnosti in izkoriščenosti prostora, prilagojenosti notranjega prostora spanju ali bivanju, zasnovi vhoda z upoštevanjem visoke snežne odeje, izbire odpornih, trdnih in lahkih materialov, hitrega načina gradnje v kratki gradbeni sezoni in vidik logistike transporta na lokacijo.

V prispevku bom med tremi nagrajenimi in petimi projekti s priznanji, ki so po mnenju žirije dosegli najvišji nivo, predstavil tri, po mojem mnenju najzanimivejše.

Zasnova v obliki razklane lesene klade spominja na tektonske premike skalnih mas.

Fotomontaža: Avtorica prvopriznanega projekta Eleonora Cecconi

ne stroke na področju Belluna, predsedoval pa ji je švicarski arhitekt Ulrich Delang, direktor sekcije za koče pri Švicarskem alpskem klubu (*Schweizer Alpen Club*). Med njimi je bil tudi arhitekt Luca Gibello, ustanovitelj organizacije Delavnica na višini (*Cantieri d'alta quota*), ki spremlja arhitekturo (*monitoring*) v celotnih Alpah in bo imel 27. januarja 2017 v sklopu razstave natečaja v Planinskem muzeju v Mojstrani zanimivo predavanje z naslovom Izzivi gorske arhitekture od prvih zavetišč do sodobnih gorskih koč. Natečaj so financirali občini Auronzo di Cadore in Piave ter trgovsko podjetje AKU.

Natečaj je imel velik odziv med italijanskimi arhitekti, saj je nanj prispelo 273 projektov, večinoma iz Italije, nekaj pa tudi iz sosednjih držav, iz Slovenije se je kot edini predstavnik natečaja udeležil arhitekt Saša Ostan. Število ni presenetljivo, saj je projekt bivaka majhna in na prvi pogled obvladljiva naloga, primerna tudi za študente arhitekture, rezultati pa so pokazali, da je naloga

Notranjost bivaka sledi zunanjemu terenu, spalni nivoji so nanizani v stopnjah kot police v dolomitskih stenah.

Fotomontaža: Avtorji prvonagrajenega projekta Alberto Mottola, Simone Gobbo in Davide de Marchi

Prva nagrada biro Demogo iz Trevisa, avtorji Alberto Mottola, Simone Gobbo in Davide de Marchi

Zmagovalni projekt je pogumna in domiselna arhitektura, ki se spoštljivo in likovno prepričljivo vključuje v naravno okolje, obenem pa kakovostno razrešuje vse našete vidike gradnje v gorah. Odlikuje ga dobro odčitana orografija, kot prevrtnjen skalni steber je položen na brežino, s čimer postane sestavni del narave. Sorodnost s skalnim okoljem se odraža z oglatim oblikovanjem s prisekanimi linijami. Z močno poudarjeno vizualno osjo je kot velik daljnogled, ki skozi veliko okno bivalnice usmerja pogled v dolino. Predvsem pa navduši notranja pokrajina bivaka, kjer so spalni nivoji nanizani kot police v dolomitskih stenah, obiskovalcem pa omogočajo dovolj prostora in obenem intimnosti. Rešitev je dobra tudi z vidika minimalne intervencije pri postavitvi na obstoječa tla, saj je postavljen na le tri kovinske podpore, skrite pod objekt, s čimer daje vtis lebdenja.

Tretja nagrada avtor Nicola di Pietro iz Padove

Predlagana rešitev je arhetipsko nomadsko zavetišče s pridihom sakralnosti in močno simboliko. Bivak se z zunanjo podobo v obliki vitkega trikotnika poskuša poistovetiti z vrhovi v ozadju in z njimi vzpostaviti likovni dialog. S kamnitim podstavkom, ki je geometrijski podaljšek stavbe v enakem naklonu, se stavba staplja s skalnato pokrajino in postane njen sestavni del. Enostavna lesena nadgradnja je sodobna in hkrati dosledna interpretacija starih zavetišč, lesena sta interior in tudi zunanja obloga. Z logiko arhetipske enostavnosti so oblikovana tudi kvadratna okna in vhod v obliki oglatega okvira, ki prebada steno dvokapnice in omogoča zunanji nadstrešek. V celoti lesen interior je zasnovan asketsko, z dobrim prostorskim izkoristkom in pravilno delitvijo na posamezne cone. Zaradi pokončne zasnove prostora so ležišča razporejena celo v treh nadstropjih.

Prvo priznanje avtorica Eleonora Cecconi iz Prata v Italiji

Natečajni predlog odlikuje visoka skulpturalna in poetična vrednost, ki odlično komunicira z monumentalnostjo gorske pokrajine. Notranji prostor je ujet med dve v prerezu rahlo nagnjeni in zamaknjeni steni, ki spominjata na tektonske premike skalnatih klad. V prostoru, ki je skoraj kot majhno svetišče, stopnje za počitek sledijo naravnemu padcu terena, spodaj pa se skozi stekleno okno čez celo steno odpira pogled na svet z višine. Zgradba s svojo minimalistično in hkrati rustikalno zunanjo podobo v obliki razklane lesene klade spominja na arhetipsko stavbo, ki simbolizira odnos med naravnim in umetnim oziroma med določnim in neskončnim. ●

Bivak je kot prevrtnjen skalni steber, položen na brežino, s čimer postane sestavni del naravne orografije.

Fotomontaža: Avtorji prvonagrajenega projekta Alberto Mottola, Simone Gobbo in Davide de Marchi

SPODAJ:

Arhetipsko zavetišče s pridihom sakralnosti se z obliko vitkega trikotnika poskuša poistovetiti z vrhovi v ozadju.

Fotomontaža: Avtor tretjenagrajenega projekta Nicola di Pietro

Oskrba takšna kot pred sedemdesetimi leti

Roblekov dom

Roblekov dom je pogorel v noči s 30. aprila na 1. maj 1943. leta. »Obnove so se zagnani planinci lotili takoj po vojni. Gradnjo so začeli večinoma z lastnimi sredstvi, les pa so prispevali domačini iz Begunj in Poljč. Najprej so očistili stare ruševine in na njih zgradili nov dom. Člani društva in številni domačini so tako že 15. septembra 1946 lahko sodelovali pri odprtju novega doma.« (Tone Tomše, 110 let radovljiškega planinstva 1895–2005) Zanimivo je, da transport materiala na Roblek danes poteka podobno kot pred sedemdesetimi leti.

Gore in konji

»Nikoli, niti v sanjah si ne moreš predstavljati, kakšen občutek je, ko si na konju! Ko si eno z njim. Čutiš gibanje mišic, skušaš ga razumeti in voditi. Rad ga imaš! To se niti primerjati ne more s tvojimi hribi,« se je jezila name moja osnovnošolka, ko sem želela, da konec tedna preživimo skupaj, seveda na planinskih poteh. Včasih, na začetkih sem zaradi tega sanjala, da bi združili najin svet. Da bi bili konji v gorah in bi se mi raje pridružila. Toda le sem ter tja sem srečala te čudovite živali na redkih pašnikih. Le kdo bi to zmogel?

Ena redkih, planincev precej znanih zgodb je nošnja s konji na Kredarico. Seveda bi bilo za mojo deklico to mučenje živali, sploh pa je odraščala in se razvoju primerno osamosvajala. Razen občudovanja, ki sem ga gojila do nosačev s konji, ki so pogosto nosili v težkih razmerah, bi na povezavo »konji in gore« lahko kmalu pozabila.

Sodelovanje v planinskem društvu Radovljica me je približalo ne samo zgodovinskim dogodkom, ampak resničnemu življenju tukaj, sedaj. Prvi dogodek, ki se ga spomnim glede tega, je bila ena od odločitev društvenih sodelavcev o nošnji na Roblek. Ugotavljali so, da je nošnja s konji za samo oskrbo postojanke zelo primerne tako s finančnega stališča, kot tudi zaradi dogovorov o prenosu, kadar je to potrebno. Navsezadnje gre tudi za ohranjanje tradicije, saj je transport s konji na Roblek potekal že ob gradnji doma. Tako so se upravljavci, člani upravnega odbora PD Radovljica, leta 2011 odločili, da se ponovno uvede oskrba doma s konji, ki je bila pred tem za nekaj let ukinjena.

Roblekov dom

Roblekov dom na Begunjščici ne stoji na vrhu 2060 m visoke Begunjščice, ampak na zahodni rami ozkega

in razmeroma dolgega grebena na višini 1657 m. Od doma je čudovit razgled, saj lahko občudujemo velik del Gorenjske, vključno z ošiljenimi vrhovi Julijskih Alp na zahodu. Seveda je Roblek, kot ga imenujejo domačini, najbolj znan Slovincem in mnogim tujcem iz Avsenikove *Večer na Robleku*. Pesem dvigne obisk Robleka na vrh seznama želja mnogim, tudi tistim, ki jim planinstvo ne predstavlja ravno smisla življenja. Dostop je mogoč z več strani, najkrajši je iz Drage čez Poljsko planino. Do tja vodi cesta, ki je precej strma in posledično pogosto v slabem stanju, predvsem zaradi dežja, ki odnaša material. S Poljske planine je do Robleka približno uro hoda po planinski poti, iz Drage pa približno dve uri.

Do doma torej ne vodi nobena cesta, v interesu mnogih planincev in domačinov je, da tako tudi ostane. Zato ostaja način oskrbe doma precej specifičen. Za nošnjo na ramenih je hrane, pijače in ostalega materiala za oskrbo koč odločno preveč. Čeprav naj omenim, da predvsem v zimskih mesecih oskrbniki na ramenih prenesejo kar precej. Večino artiklov z daljšim rokom trajanja se v dom znosi jeseni, v kopnem. Nošnjo s konji opravlja Rok Podpečan, ki je resen, odgovoren in zanesljiv, z njim sodelujejo vsi družinski člani, predvsem pa mu ob strani stoji žena Zdenka.

Nošnja s konji danes

Rok in Zdenka sta povezana z naravo, gorami. Doma imajo kmetijo, ki je ne upravljata sama. Zato se ukvarjata še z dopolnilnimi dejavnostmi. Ena teh je bila v preteklosti delo na Lešanski planini na Dobrči, kjer sem ju lani obiskala. Upala sem, da bom iz prve roke lahko izvedela nekaj zanimivosti o sami nošnji s konji. Izjemno simpatičen zakonski par je bil kar preskromen, saj je bil eden prvih odgovorov, da to ni nič posebnega, pač delo,

kot toliko drugih. Vendar sta potem z veseljem povedala še nekaj zanimivosti.

Rok se je spominjal, kako je bilo pri prvih nošnjah. Za delo se je odločil, ker je bila za preživetje nujna dopolnilna dejavnost na kmetiji. Vendar pa o sami nošnji ni vedel prav veliko. Tako zanj kot za konje je bilo opravilo nekaj novega. Da je tovor že nekaj časa čakal na nosače, je pričalo povsem polno skladišče. Ob pogledu na ogromno količino tovara bi mu skoraj upadel pogum. Na nevajene konje je oprtal samarje¹ in naložil stvari. Prisotni so mu seveda nagajivo svetovali, naj konjem pomaga in še sam naloži nahrbtnik. Njihov nasvet je upošteval, toda takrat niti sam ni vedel, s kakšnim tempom bodo konji hodili. Konji hodijo namreč dokaj hitro, ko se upehajo, pa se ustavijo. On je moral hoditi pred njimi; poleg vsega je moral biti zelo pozoren, da se z naloženimi samarji niso zaletavali v veje dreves, saj se konj ob tem prestraši, odskoči, steče ...

Ko je ob prvi nošnji tako dirjal pred konji s težkim nahrbtnikom, je postala zadeva strašansko naporna. Povedal je, da na zadnjem ovinku skoraj ni več čutil nog in samo še moč volje mu je pomagala, da je popolnoma izmučen prišel do Robleka. »Nauk prve nošnje je bil hud, toda kadar prenašam tovor s konji, sam nikoli več nimam nahrbtnika! Že tako je pot naporna, tempo moram prilagajati konjem, paziti na pot,« je povedal Rok. »Precej dolgo smo takrat nosili, da smo izpraznili skladišče. Najprej se sploh ni poznalo, se mi je zdelo. No, zdaj nosimo redno, kajti kar je na Robleku naročeno, se tudi potrebuje gor takoj.«

Konji in njihove muhe

Konji so se na začetku morali navaditi hoje s tovorom po planinski poti. Tudi njihova kondicija je v začetku sezone slabša, po nekaj vzponih pa jim gre lažje. Običajno je tovor težak okrog osemdeset kilogramov. Rok in Zdenka sta povedala, da je zelo pomembno, da je samar naložen na obeh straneh enako, do kilograma natančno. Konja namreč zelo moti, če je tovor na eni strani težji. Samar lahko prične drseti itd. Včasih je potrebno prenesti na Roblek tudi kakšno stvar, ki je nerodna za prenos. Tako se je nekoč zgodilo, da mu je konj zbežljal, ker je naložil na vrh tovara lahko samokolnico. Konj se naenkrat prestraši in njegov pobeg je lahko nevaren za tovor, za konja samega in vodnika. Tega se zavedata in vso pozornost posvečata varnemu prenosu. »Problem so lahko tudi ose, muhe. Zato poleti nosimo zgodaj, ko še ni vroče, ali pa proti večeru. Seveda je dopoldne bolj sveže.« Roka, Zdenko ali njune otroke s konji in tovorom lahko srečamo tudi v oblačnih in deževnih dneh. Če je potrebno, nosita dvakrat dnevno.

Pri nošnji že od malih nog sodelujeta tudi njuna otroka, letos sta (že odrasla) z nošnjo začela celo samostojno. Prav tako je presenetljivo, da se je dela lotila Zdenka kar sama. »Rok je imel druge obveznosti, sicer pa sem vodenja konj vajena. Problem je včasih kaj težkega naložiti, takrat počakam, da kdo pride mimo in mi pomaga. Za stvari, ki jih redno nosimo, pa ni problema, sem vajena,« se je zasmejala. »Sploh v naši družini delamo vsi vse. Tako vsi vse znamo in če nekoga ni, delo poteka nemoteno. Tudi otroka sva tako učila in zdaj enakovredno sodelujeta. Tako delamo doma, na kmetiji in tukaj. Hitro smo dogovorjeni, kako si bomo delo razdelili in nato delo poteka hitro, precej smo skupaj in zato je tudi prijetno.«

Transport materiala

za Roblekov dom,

28. avgusta 1946

Foto: dr. Jakob Prešeren

(Arhiv PD Radovljica)

¹ Tovorno sedlo za konja ali osla. Izraz je nastal iz turcizmov.

Konji in zaloge so prispeli na Roblek.
Foto: Jana Remic

Različni odzivi planincev

Za nošnjo mora biti planinska pot urejena in očiščena vej. Zato je skrb za pot v interesu njih in oskrbniške ekipe. V pomladnih dneh, ko odleze sneg, za ta del poti poskrbita skupaj z gospodarjem postojanke. Pozimi je nošnja nemogoča, vendar oba hkrati ugotavljata, da so konji bolj zadovoljni ob nošnji, kot pa pozimi, ko stojijo v hlevu.

janke, niti ne razmišljajo. Zdenka in Rok sta povedala, da je večini planincev nošnja s konji zanimiva, da jim je ta način oskrbe všeč in se jim zdi primeren. Marsikomu je všeč »vračanje na starejši način oskrbe«. Včasih kdo pripomni, da so konji »ubogi«, toda oba sta zatrdila, da so živali vedno vesele, ko gredo na pot. Nošnja s konji je trdo delo in previden moraš biti, da tovor do koč pripe nepoškodovan. Je pa tudi lepo; vsak prihod na Roblek je v drugačnem vremenu, veliko je bilo že sončnih vzhodov in zahodov, veliko prijetnih ljudi srečujeta.

Prav tako, kot sta Rok in Zdenka pomembna za oskrbo doma, je tudi dom njima prirasel k srcu. Zdenka se je letos po tehtnem razmisleku odločila in sprejela predlog, da prevzame tudi oskrbo Roblekovega doma. Pri oskrbi doma, torej pri kuhanju, pospravljanju, ureditvi in strežbi sodeluje vsa družina, kadar je potrebno. Najlepše je, da imata Zdenka in Rok dom res rada in to občutijo tudi planinci, ki ga obiščejo. Prijetna, nasmejana, vedno prijazna in razpoložena, poskrbita za odlično hrano – v tako planinsko koč je resnično prijetno vstopiti.

Zgodovina nošnje s konji na Roblek je dolga, vendar sem želela opisati dogajanje danes. Mogoče prinaša nekaj nostalgije, vsekakor pa je smiselna zaradi varovanja narave in je finančno ugodnejša od drugih možnosti. Marsikaj prostovoljci še danes prinesejo na Roblek na hrbtih, še posebno v zimskih mesecih, in če kdo meni, da »se igramo kameno dobo«, ga vljudno vabimo, da se nam pridruži, ko bo potrebna pomoč. 📍

Natančno nalaganje tovora je najpomembnejši del transporta s konji.
Foto: Oto Žan

»Saj res, kaj pa odzivi planincev, ko vas srečujejo, kakšni so? Na Facebooku sem zasledila, da je nekdo sicer bolj v šali kot zares napisal, da se gremo kameno dobo.« Kljub šali se mi je pripomba zdela zanimiva, nekaj pokazatelj, da planinci o oskrbi planinskih postojank res ne vedo veliko. Pričakujejo udobje in postrežbo v koči in to je za večino tudi vse. Kako vse to pride do posto-

Zapis o iskanju vzornika

Pot v gore in stene so mi odprle knjige. Zakaj gore in ne morja in puščave? Morda zaradi snega, ki gore razmeji od neba, morda zaradi oblakov, ki so doma tam na gori. Kugy in Avčin sta osebno potrdila, da je v gorah še lepše kot v otroških sanjah. Kot najstnik sem tako prebral vse, kar sem našel na hribovski polici v mestni knjižnici. Heckmair in Buhl sta s strašljivimi prigradami v strmih stenah priprla vrata tudi bolj junaškemu doživljanju tega sveta. Morda bi ta mladostna zagledanost v gore in stene minila sama od sebe, če ne bi znančev znanec zataval na nek alpinistični tečaj. Seme je vzkliklo in hitro smo bili skupaj na vrvi, pripravljeni za gore in stene hkrati.

Kdaj sem naletel na Juvana, niti ne vem. Brskanje po starih Planinskih vestnikih mi je odkrilo le eno ime – Marko Dular! Njegove zapise epskih dram v Glavi Planjave, Stebru Rzenika in še kje sem prebiral znova in znova. Ne, Dularja ne bom nikoli dosegel, on je nadčlovek! (No, nesrečni Marko je bil tudi le človek.) Morda sem na Juvana postal pozoren ob »študiranju« vodnika *Plezalni vzponi - Vzhodne Julijske Alpe* – imel sem srečo, da sem dobil svoj izvod. Najdem v vodniku odmaknjeno, težko steno in kdo ima tam notri svojo smer? Juvan. Travnik, Šite, Rakova špica, Planja, Stena, Jalovec ... – same težke Juvanove smeri. In glej, se spomnim, ta Juvan je bil Dularjev soplezalec v tistih divjih smereh.

Tako sem začel plezati njegove smeri. Prijatelj Rado je imel namen preplezati *vse živo* v Široki peči in ker je bila tam tudi Juvanova smer, sva bila hitro zmenjena. Ko smo na odseku s prijatelji »odkrivali« nove stene, sem po tihem (in naglas) navijal za stene, kjer je potekala kaka Juvanova smer. Tako sem v prvih letih alpinizma splezal večino Juvanovih težjih smeri. Tiste povprek ocenjene V–VI, težke, naporne, redko ponovljene, s kakim (kk) v opisu, krušljive, gladke, lepe in manj lepe. Plezali smo z opremo, ki se ni kaj dosti razlikovala od opreme predhodnikov izpred desetletja, dveh pred nami. Te smeri sem splezal v letih, ko mi plezanje še ni postalo rutina (pravzaprav mi nikoli ni), ko v noči pred vzponom zaradi vznemirjenja pogosto nisem mogel zaspiti, ko me je na dostopu pod steno zaradi tesnobe stiskalo v želodcu in ko je potem na vrhu stisk prijateljeve roke in stik pogledov v očeh pomenil vse, česar se z besedami ne da opisati. Ljubo Juvan mi ni bil vzornik v športnem smislu, o njem nisem vedel skoraj ničesar, niti tega, kakšen je videti na sliki. Bil pa je nek vmesni človeški stik, dobri duh, ki me je nagovarjal in mi pomagal, da sem želel in zmogel priti čez vse tiste grozne stene in se veseliti življenja na vrhu.

Neko nedeljsko popoldne pred domom v Tamarju, nekaj let zatem, ko sem se »odčaral« od Juvanovih smeri, pride-

mo s prijatelji s plezanja v Šitah. Bosonogi tacamo po zeleni travi okoli doma, ležerno in malce pomembno premetavamo in sortiramo plezalno opremo, da klini in vponke glasno žvenkljajo (naj se sliši, kdo smo). Pa pride z avtom, skoraj do doma, družba nekaj starejših, nedeljsko opravilnih mož. Posedejo k mizam, slišati je kozarce, tudi oni so glasni. Eden od njih vstane, kroži med mizami. Z eno roko kaže nekam tja proti stenam Mojstrovke, Travnika, z drugo roko si ob tem briše solze, glasno joče. Nekaj pripoveduje svoji družbi. Znanec, *matičar*, ki vidi, da pogledujem proti temu človeku, me vpraša: »A veš, kdo je to?«

Foto: Igor Mezgec

»Ne, kdo?«

»To je Ljubo Juvan!«

V hipu me stisne in svojo opremo bolj tiho pospravim. Spomnim se pripovedovanja o nesrečni nezgodi ob vratih doma v Tamarju, ki je bolj kot ne končala plezalno življenje Ljuba Juvana.

Od tega edinega srečanja z mojim vzornikom je sedaj že dobrih trideset let. Kam gre telo, ko človek umre, približno vemo. Kam gre njegova duša? En del je ostane pri njegovih svojcih in vseh, ki jih je imel rad, en del pa odtava k strastem, ki so človeka v življenju pritegnile. Naj ta del duše Ljuba Juvana blodi po strminah in prepadih sten.

Tone Škarja

Ludvik Juvan – Ljubo

(15. maj 1936–19. oktober 2016)

Veliko prej sem slišal zanj, kot ga srečal, tudi bral. S Pavletom Šimencem sva se 8. julija 1956 na Kamniško sedlo vrnila z Južnega raza Skute, najinega četrtega vzpona. Bila sva še zelena pripravnika s komaj dvomesečnim stažem.

A tam sva izvedela, da sta tega dne Marko Dular in Ljubo Juvan preplezala legendarno Glavo Planjave. Nisva ju srečala, morda sta počivala ali pa že odšla proti Okrešlju, da naslednji dan Glavi priključita še spodnji del smeri, vse od tal. Glava je bila mit plezalcev predvojnega in povojnega časa. Kdo jo bo prvi – Naskakujemo mite, a po zmagi nastopi otožnost, vsaj za krajši čas.

Naslednji stik, a še vedno le posreden, je bil tri tedne kasneje. Na alpinističnem taboru v Krnici je bil tudi Marko Dular. Pripovedoval je o Glavi, razpravljaj o bistvu alpinizma, našega Miha Habjana - Mihola pa spraševal o osrednjem stebri Rzenika. Ta je z Dolfetom Čebuljem preplezal spodnji del stebra, nista pa našla prehoda naprej, nakar sta zavila desno in opravi

prvo prečenje severne stene. Mesec dni zatem, 2. in 3. septembra, sta Ljubo in Marko uspešno preplezala celoten steber. Na Ljuba sem spet naletel poleti leta 1957 v Durmitorju, in sicer na listku, ki ga je poleti leta 1956 jeseniška odprava pustila v možicu na vrhu Medžeda. Takrat sta z Markom Butinarjem preplezala nekaj prvenstvenih smeri (leto prej sta ponovila Aschenbrennerja v Travniku). V tem času je bil po vzponih sodeč še »jeseničan«.

Leto 1957 je moralo biti zanj prelomno. Konec zime se je v Herletovi smeri Ojstrice ubil Marko Dular. Zagotovo sta bila najboljša in najbolj obetavna naveza tistega časa, netipična »ljubljančana«, navdih vsej mladi generaciji. Takrat je moral biti

Lojzetom Šteblajem plezat v Planjavo. Potem pa sopotniški na vlaku 1. julija 1961, ko je šel v Triglav »nekaj vrtat« (Ljubljansko v Steni, dokončal konec julija s Tonetom Sazonovom); od Jesenic naprej pa še Marko Butinar v Tamar (z enakim opravlkom). Konspiracija! Ne vem, ali sem mu sam povedal, da greva z Markom Voljčem v Jalovec po prvo ponovitev (spominske) Dularjeve zajede (2.–3. 7.), ki sta jo Juvan in Lojze Golob preplezala poleti 1959. Dvomim. V začetku septembra je v Travniku z Jožetom Hudečkom prvenstveno preplezal smer Hudeček–Juvan. Zanimivo, da sva to težko smer s Stanetom Belakom - Šraufom ponovila leta 1980, in tako sem nehote ponovil štiri najtežje Juvanove smeri. Sicer pa v tisti »klasični« dobi najbrž nima nihče toliko težkih prvenstvenih smeri. Plezal je z različnimi soplezalci in raje ne ugibajmo, kakšna naveza bi bila, če bi bil Marko Dular še živ. Čeprav redkobeseden, je trezno ocenjeval soplezalce, kot »ta je dober, le naprej ga ne smeš spustiti, ker nima smisla za iskanje prehodov« ali za drugega: »Če pomislim, s kakšno soplezalko pleza najtežje smeri, samo kapo dol; saj je, kot bi soliral.« Zadnja predodpravska omemba Ljuba je skupni tečaj GRS decembra leta 1961 v Kamniški Bistrici, kjer smo preizkušali Kunaverjev prototip vitla za dviganje ponesrečenca, poleg vaj v plazu.

V taboru, Kavkaz 1974
Foto: Tone Škarja

Ljubo pri vojaki, saj mu manjka dobro leto alpinizma. Svoj prvi članek v *Planinskem vestniku* sem naslovil *Po sledi* in dve od štirih opisanih smeri iz leta 1958 sta bili prvi ponovitvi Osrednjega stebra Rzenika in Glave Planjave. Dularjev in Juvanov listek v Rzeniku: »Tu je teren za norce, ki iščejo poti na oni svet. – Blaznost!« In stavek iz Dularjevega članka o Glavi, ki je do konca navdihoval Metoda Humarja: »Živeti eno življenje zase in za tovariša, to je plezanje v navezi.«

Zdaj smo se že lep čas poznali, v hribih pa srečali le redkokdaj. Kljub dvema najtežjima smerema v Kamniških so mu bili Julijci večja ljubezen. Naslednji zapis mojega dnevnika o njem je iz januarja leta 1961, ko sta šla z

Kavkaz '64

Ljubo je bil član odprave na Kavkaz že leta 1963. Ker pa jih takrat niso pustili tudi na Užbo, se je prijavil še za leto 1964. Za prvomajske praznike smo imeli trening na Kamniškem sedlu in potem na Kokrskem in seveda vse tisto vmes. Nekaj Beograjčanov in nekaj Slovencev. »Moramo jim pokazati, kdo lahko gre v Kavkaz in kdo ne,« je vtil voljo v vse v ekipi. Res smo divjali po zahodni steni Planjave in po z ledom zalitih počeh, kakršnih še v nobeni zimi nisem videl. Šovinizem, napuh, navaden ponos zmagovalcev? Še danes ne vem, kaj nas je gnalo in varovalo. Seveda smo jih »nažgali« za več kot pol

stene. Ceno je čez dva dni v Kalški gori plačal Metod, ko se je vodji odprave odlomil skalni blok in Metodo zlomil nogo. »Adijo Kavkaz,« sem žalostno napisal. Same odprave ne bom opisoval, tega je v knjigah in *Planinskih vestnikih* dovolj, le sem in tja ob Juvanu. Koristen je bil, ko je opisal pokoravanje lanske odprave redu, ki je veljal za ruske (sovjetske) tečajnike: pozdrav zastavi, jutranji zbor, preizkus sposobnosti plezanja v plezalnem vrtcu, predhodna aklimatizacija za vzpon na Elbrus. Vsega tega so nas na našo zahtevo kot državno reprezentanco oprostili. Neradi so nam odobrili Užbo, na koncu pa dovolili še njen Križ, zahodno steno in prečenje. Ljubo je bil racionalen. Ker je bil že leto prej na obeh vrhovih Elbrusa, je tokrat obrnil že na sedlu med njima, češ, Užba je skoraj kilometer nižja. Na dostopu k njej po ledenem slapu je preplezal izstopni ledeni previs, v steni, ko smo zgrešili ključno mesto raza, je še pravočasno zavil v previs, s čimer smo ušli pogubnemu podoru serakov, in tako opazoval, kako nas druge tri (Pavleta Šimenca, Vanča Potrča in mene) zagrinjata prah in drobir zmlinčenega ledu. »Le kaj bi sam samcat brez nas in z ostankom vrvi delal sredi ogromne stene,« je kasneje o tem napisal Vanč. Za krušljiv in poledenel rešilni previs, visok cel raztezaj, smo porabili šest ur. Na grebenu med obema vrhovoma smo srečali rusko navezo, ki naj bi pazila na nas. Najprej nas je zajela tekmovalnost s treninga, a ko smo videli njihovo nemoč v težkih delih, smo jih navezali k sebi. Osmi dan smo bili spet v taboru. Slavnostni sprejem nam je zdaj, ko je šlo za nas, čisto ustrezal.

Kangbačen '65

Le nekaj utrinkov spominov. Tone Sazonov, Ljubo in jaz smo bili predhodnica, nekaj dni pred glavnino. Monsun v polnem teku, narasle vode, pijavke, uši – 7 mm dolge – v spalnih vrečah. Domačini prosijo za zdravila. Eni bolj, drugi manj radodarni. Ljubo: »Zdaj pa dosti. Vsa zdravila na kup, razdelimo na tri dele, potem pa naj vsak s svojim gospodari, kakor hoče.« Nekaj dni naprej čaj v koči. Prepozno opazimo, da imajo črne koze. Tabletko za razkužitev v skodelico, disciplinirano, da ne kršimo gostoljubja, popijemo in se odpravimo. Ljubo: »Mislim, da se me pri cepljenju kože niso prijele.« Vseeno počasi do prvega ovinka, potem pa v dir, da nas koze ne ujamejo. Brodimo po namočenih terasah. Dekle na pragu nas prijazno gleda. »Ali nas malo zapečuje ali se smehlja kar tako?« Ljubo: »Poskusi, poglej pa tisti oster nožek, s katerim strglja korenčke.« Pri ledeniku nasproti naše gore se utaborimo na napačnem bregu (že dva dni prej bi morali na ono stran), vmes morene, ledenik, predvsem pa deroča voda. Ljubo se naveže, do razkoraka v vodo, potem pa čez napnemo vrvi. Ko se vlečemo po vrveh čez, s trebuhom podrsamo vodo (ali ona nas). Pred prihodom glavnine moramo spraviti dve uri daleč vse tovore. »Dan garanja,« napišem, »Ljubo nosi po 50 kg.« Vendar še pred glavnino doseževa mesto za prvi tabor (pozneje bazo). Smo pa vsi bolni, driskasti, in šele glavnina nas s svojo medicino odreši.

Po dnevih, a le z Ljubom, nič o drugih: Ljubo in Cic (Debeljak) na teraso – T1. Ljubo sam na Pangpemo (ogled za drugo možnost vzpona). Ljubo sam v bazo. Cic in Ljubo iz T1 na T2 (a le z označbo dosežka). V bazi spor, ker preveč izkoriščata šerpe. Ljubo in Cic na T3 (vmes Ljubo pade v razpoko). Ljubo in Cic v smeri za T4, a prenizko.

Nato pade veliko snega, prekinitve, Cic zboli in s tem sprostí Ljuba za delo v moštvu. Postavimo T4, ugotovimo dobro smer, a vseeno ostane načrt za koto 7535 metrov. Za prvi poskus 4. 10. Ljubo in šerpa v T4, a naslednji dan zaradi vetra obrneta. Ponovno 6. 10. Ljubo in Metod z dvema šerpama v T4 in 7. 10. na koto 7535 metrov (pozneje Jalung Ri ali Zahodni Kangbačen). Največji dosežek odprave. Sicer pozneje okrnjena naveza doseže 7800 metrov pod glavnim vrhom, a odprave je s tem konec. Ljubo in Metod že prej zapustita bazo in počakata odpravo v Gunzi.

Čeprav glavni vrh ni bil dosežen in je bila Kota 7535 do leta 1979 najvišji prvi doseženi vrh Slovencev, je bil ta dosežek s strani PZS deležen premajhne pozornosti ali pa je ostal v senci prihodnjih načrtov. Žarometi so se morali usmeriti drugam. Razočaranje se je na moštvu odprave Kangbačen '65 poznalo.

Epilog

Zadnjič ga imam omenjena v dnevniku kot tekmovalca na Štuparjevem memorialu konec aprila leta 1966 na Kamniškem sedlu. Z Metodom Humarjem sta med seboj tekmovala za zaboj piva; Metod je zmagal.

Naslednje leto si je nesrečno zlomil kolk in ga nikoli zares pozdravil. Še je plezal, a Ljubo Juvan je bil človek, ki je od sebe zahteval popolnost. Zanj poplezavanje ni prišlo v poštev. Tudi drugače se je držal svojih načel, med drugim je menil, da se ne smeš poročiti, dokler plešaš, ko se poročiš, moraš pa s plezanjem prenehati. Združevati oboje je neodgovorno.

Nekajkrat sem ga obiskal v tiskarni. Bil je vodja stroja, ogromne *mašine*, tako da sem si ga predstavljal kot glavnega strojnika na kaki prekooceanki. To je bilo njegovo mojstrstvo – lovljenje in usklajevanje barv na polah. Takrat se je tiskalo še vsako barvo posebej. Spregovorila sva dva, tri stavke, pa je že letel s svežo polo na primerjavo z referenčno. Dvakrat, trikrat sem bil pri njem doma, največ zaradi kakega kosa opreme za

Vrvi v previsu Užbe, levo zgoraj serak tik pred zrušenjem.
Foto: Tone Škarja

Odhod odprave Kavkaz '64 z ljubljanske železniške postaje (odhod 10. 7. 1964 ob 22,15). Od leve: Predsednik PZS Fedor Košir ter člani Tone Škarja, Ljubo Juvan, Roman Robas, Franc Urh, Vanč Potrč, Pavle Šimenc in vodja odprave Franc Srakar. Foto: Marjan Ciglič (hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije)

muzej v Nepal, spila sva kozarec, malo pomodrovala, kar pa z njim ni bilo lahko. Tole brskanje mi je obudilo spomin in zdaj bi ga opredelil kot zelo racionalnega človeka, perfekcionista, podobnega kakemu nemškemu oficirju v najboljšem pomenu besede. Zato tu ni rdeče niti, bolj so to koščki za mozaik, med katerimi jih veliko manjka. Tudi če bi jih vsi, ki smo ga poznali, zložili skupaj, bi ne prišli do popolne podobe. Gotovo pa je, da ga je poškodba bolj prizadela na duši kot na telesu, a je bolečino prenašal stoično in prikrito.

Zadnja obiska sem opravil zaradi diapozitivov za knjigi; najprej za *Kangčendzeno*, potem pa za *Po svoji sledi*.

Ker sem vedel, da ni v dobrem stanju, sem prej telefoniral, ali ga lahko dobim. Pa mi je ženski glas rekel, naj kar pridem, ker bi se z očetom po telefonu težko pogovoril. Prosil sem, misleč da govorim s hčerko, naj mi da ženo, pa je rekla, da je to ona. Svetel dekleški glas, ki je leta skrbel za težkega in gotovo kar zahtevnega bolnika. Šel sem po diapozitive, Ljubov izraz je bil povsem usklajen s tistim, kar sem slišal po telefonu. Ganljivo in veličastno, vredno romana. ●

*Jalung Ri, Kota 7538
Foto: Metod Humar*

*Ljubo v izstopnem previsu ledenega slapu pod Užbo
Foto: Tone Škarja*

Gora	Smer	Težavnost	Plezalci	Datum vzpona
Planjava	Glava Planjave	V+, A2, 90 m	Marko Dular, Ljubo Juvan	8. julij 1956
	Direktna smer	IV+/IV, 1000 m	Marko Dular, Ljubo Juvan	9. julij 1956
Rzenik	Osrednji steber	VI/V, IV, 370 m	Marko Dular, Ljubo Juvan	2.–3. september 1956
Križ			Ljubo Juvan, Tone Sazonov	1. maj 1962
Velika Mojstrovka	Črni kot	V+/IV+, 450 m	Jože Hudeček, Ljubo Juvan	2. avgust 1959
Zadnja Mojstrovka	Golob–Juvan	VI–, V/IV, 600 m	Lojze Golob, Ljubo Juvan	4. september 1959
	Pahljača	V/IV, 600 m	Ljubo Juvan, Ante Mahkota	10. september 1966
Travnik	Hudeček–Juvan	VI, V/IV, 850 m	Jože Hudeček, Ljubo Juvan	3. september 1961
Šite	Leva smer	VI/V, 550 m	Spodnji del: Ljubo Juvan, Milan Valant	1. oktober 1961
			Zgornji del: Ljubo Juvan, Rado Čepič	24. maj 1964
	Varianta Leve smeri	IV/II, 550 m	Ljubo Juvan	22. september 1963
Jalovec	Dularjeva zajeda	VI, 300 m	Lojze Golob, Ljubo Juvan	10.–11. september 1959
	Hudeček–Juvan	V/IV, 300 m	Jože Hudeček, Ljubo Juvan	9. avgust 1959
Srednja Ponca	Smrtnica	IV/II, 400 m	Ljubo Juvan, Boris Krivic	25. september 1966
	Vzhodni steber	III/II, 400 m	Ljubo Juvan, Lojze Golob, Tone Sazonov, Lojze Šteblaj	oktober 1963
Kotova špica	Juvan–Šteblaj	VI/IV+, 250 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	15. julij 1962
Kriški rob	Juvan–Šteblaj	V/IV, 300 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	12. avgust 1962
Rakova špica	Rdeča zajeda	V, 600 m	Ljubo Juvan, Ante Mahkota	4.–5. julij 1959
Škrlatica, Rakova špica	Grapa med Škrlatico in Rakovo špico	V–VI, III, 500 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	7. julij 1963
Široka peč	Juvan–Šteblaj	VI–/V, 600 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	28.–29. avgust 1960
Križ	Zimska smer	180 m	Ljubo Juvan, Tone Sazonov	1. maj 1962
Stenar	Ancelj–Juvan	IV/II, 600 m	Jože Ancelj, Ljubo Juvan	24. november 1963
Bovški Gamsovec	Velika grapa		Ljubo Juvan, Tone Sazonov	21. januar 1962
Triglav	Ljubljanska smer	V–VI, 700 m	Spodnji del: Nadja Fajdiga, Ljubo Juvan, Ante Mahkota, Tone Sazonov	2.–3. julij 1961
			Zgornji del: Ljubo Juvan, Tone Sazonov	30.–31. julij 1961
Luknja peč	Juvan–Šteblaj	IV+/IV, 400 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	30. junij 1963
Mali Draški vrh	Desna smer	VI–/IV, 400 m	Ljubo Juvan, Tone Sazonov, Lojze Šteblaj	1. julij 1962
Debela peč	Sekločeva smer	VI–/IV, 300 m	Ljubo Juvan, Lojze Šteblaj	23. junij 1963
Planja	Centralni steber	VI–/V, 550 m,	Ljubo Juvan, Janez Rupar, Lojze Šteblaj	16.–17. september 1961
	Vstopna var. v Centralnem stebru	VI/IV+, 590 m	Ljubo Juvan, Tone Sazonov	29.–30. avgust 1964
Bobotov kuk, zahodna stena		III–IV, 250 m	Ljubo Juvan, Marko Butinar	Julij 1956
Prutaš, severna stena		V/IV, 150 m	Ljubo Juvan, Marko Butinar	Julij 1956
Bezimeni vrh		III, 200 m	Ljubo Juvan, Marko Butinar	Julij 1956
Šljeme	Direktna	V, 200 m	Ljubo Juvan, Marko Butinar	Julij 1956
Zahodni vrh Elbrusa, 5633 m			Vsi člani odprave (10)	10. avgust 1963
Vzhodni vrh Elbrusa, 5595 m			Ante Mahkota, Ljubo Juvan, Janez Šteblaj, Franci Ekar	
2. JAOK (Kavkaz), Križ Užbe	Tretja ponovitev		Ljubo Juvan, Vanč Potrč, Pavle Šimenc, Tone Škarja	22.–26. julij 1964
2. JAHO (Himalaja), Zah. Kangbačen (Jalung Ri), 7538 m	Najvišji vrh, na katerega je prvi stopil Slovenec.		Metod Humar, Ljubo Juvan, Gjurmi Dordži, Olangčung Dordži	7. oktober 1965

Z burjo kraško ...

Po Tržaško-Komenskem Krasu

»Z burjo kraško so odšla na Laško ...« Govor je o vratih, ki jih je burja odpihnila s hiške. Tako je zapisal pesnik Igo Gruden v pesmici Jožek ima hiško. Kdor se podaja na Kras, ga res lahko odpihne na Laško, na italijansko stran. Saj je celo nekaj vrhov v mejnem grebenu z Italijo v celoti na tržaški strani, kot bi jih burja potisnila tja.

Grobovi, nad njimi trte:
vojaško pokopališče v Brjah
Foto: Marjan Bradeško

Kras kot pokrajina

Tržaško-Komenski Kras je dostikrat imenovan kar Kras. Kras z malo začetnico pa je zaradi Krasa postal splošni svetovno uveljavljeni izraz za take vrste pokrajino. Kamenje, bori, nizki hrasti, brinje, grmovje – vse prebičano od burje, v zavetjih pa rdeča kraška prst, ki skozi trte nazadnje iztisne svojo barvo v kraški teran. A Kraševci ne znajo brez burje. Pesnik Srečko Kosovel, doma iz Tomaja na Krasu, se je izrazil takole: »Prišel sem na Kras in ozdravel. Prepihan, suh in zdrav zrak, jasnina čistega neba, vonji smolnatih borovcev – človek zadih

s polnimi pljuči.« Kras je sicer za mnoge pokrajina, v kateri ne vidijo planinskih ciljev. A vendarle je Kras pošteno razgiban, toliko, da ponuja imenitne večurne pohode. Ko te najprej spremlja kraška vasica, njene ozke ulice in kamnite hiše, zatem trta, na koncu pa borovci, trnovi grmi, rdeči ruj in kamenje, še več kamenja. In seveda – razgledi z dvignjenih slemen, ki brž sežejo tja v Tržaški zaliv, na morje. Na Krasu se resnično srečujejo morje in gore. Na eni strani topla južna stran, na drugi mrzla prostranstva Trnovskega gozda, s katerih se predvsem v zimskih dneh zliva tisti mrzli zrak, ki nazadnje kot burja pljusne čez kraške goličave.

Če na Komenski Kras pogledamo z juga, tam nekje severno od Sežane, vidimo dve veliki slemen. Na severu je greben Črni hribov, ki v smeri vzhod–zahod sega iznad Branika do vzpetin nad Mirnom pri Gorici in loči Vipavsko dolino od planote Krasa. Drugo izrazito sleme pa se vzdolž slovensko-italijanske meje vleče od Brestovice na severozahodu do Sežane na jugovzhodu. Čeprav je ti dve slemen posamezno mogoče prehoditi v enem celodnevem kosu (v mejnem grebenu z Italijo je potrebno nekaj vijuganja sem in tja), so bolj priporočljivi vzponi na posamezne vrhove.

Kras kot spomin na hudo vojno

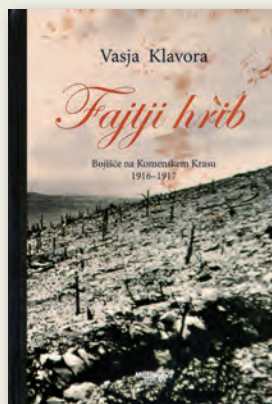
Kras, posebej njegov severni in zahodni del, pa je znamenovan še z nečim – s spomini na neizmerno trpljenje pred sto leti, ko se je krutost vojne – soške fronte – zlila s krutostjo pokrajine. Če je bila soška fronta neizprosna že v gorah, so bili boji na odprtem kraškem

Vojaških pokopališč je na Krasu veliko. A gotovo se človeka dotakne razlaga na obvestilni tabli pri pokopališču Lipa I, kjer že prvi stavki zarežejo v dušo: »Poziv na vojaško službo je tukaj počivajoče priklical s plapolajočih pšeničnih polj in rumenkastega morja koruze. Njihovo zadnje domovanje je bilo v mestu ob reki Tisi, blizu meje med Srbijo in Madžarsko, v kasarni v Szegedu.« Beremo pa potem še naprej. Posebej o zgodbi drevesa, osamljene murve iz bližine Doberdoba. Na tem, najhujšem delu kraškega bojišča (je sploh mogoče meriti, kaj je v vojni hudo in kaj manj hudo?), je murva kljub bojem, četudi hudo poškodovana, ostala. Madžarski vojaki so padli, redki preživeli pa so hoteli vsaj droben spomin – če se že vojaki ne vrnejo domov, naj tja pride vsaj murva! In so jo odnesli v Szeged, kjer so njeni ostanki danes v muzeju Ferenc Móra.

bojišču le še bolj neusmiljeni. Ni se bilo kam skriti! Ni bilo vode. Zeblo je prav tako, posebej, če je vlekla burja. Umirali so mnogi mladi fantje vse tam z današnje Madžarske in še od dlje. Je mar prst rdeča tudi zato?

Ko danes hodimo po Krasu, se srečujemo s številnimi vojaškimi pokopališči, mnoga so zgledno urejena, nekatera urejajo potomci padlih fantov iz oddaljenih krajev, denimo pokopališče pri Lipi (Lipa I) pod Trsteljem predvsem Madžari iz okolice Szegeda in Debrecena (v okolici je sicer še več pokopališč). Znano je pokopališče na Vojščici, pa tri v bližini kraja Brje pri Komnu ...

Ko hodimo po slemenu Črnih hribov ali po odprtem pobočju Grmade/Monte Ermada južno nad Brestovico, se pred nami odpirajo številni strelski jarki, ki se sicer že počasi zaraščajo, a so še vedno spomin na trpljenje pred sto leti. Mnoge kaverne temno zijajo v podhodnika, Grofova jama/La Grotta del Conte na Grmadi, ki je poleg naravnega vhoda med vojno dobila še tri dodatne, je živ spomin na to, kam se je bilo edino mogoče skriti. Jama je takrat služila za zaklonišče, spanje, počitek, medtem ko je nad njo grmel topništvo. Marsikje danes še najdemo tudi razmetano železje, ki ga zaradi kamna še vedno ni preraslo nič. A zemlja se kljub vsemu marsikje

samozdravilno zarašča, požgane, razstreljene goličave so danes znova odete v temne borove gozdove.

Kdor se želi o kraškem bojišču med leti 1915 in 1917 bolje poučiti, je knjiga Fajti hrib slovitnega preučevalca soške fronte Vasje Klavore pravi naslov. Ne le zaradi celovitega in natančnega pregleda, ampak predvsem zaradi objave številnih zapiskov, ki odražajo trpljenje, strah in tudi človečnost vseh, ki so se nesrečno znašli v navzkrižnem ognju brez smisla na odprtem bojišču na Krasu.

Kras kot lepota in veselje

Kras, četudi kamnit, četudi prepihan od burje, je topel. Še v pozni jeseni, ko burja vihra skozi golo vejevje in nakazuje zimo, hodimo po odpadlih listih ruja, ki v ugašajočih rožnatih odtenkih kaže, kako goreča je bila jesen. Takrat kljub pustemu svetu in mrazu začutimo nekaj toplega. In toplega je obilo. Rdeče trte v jeseni, rdeče žareči ruj tik pred zimo, rdeča kraška prst, iz katere vse raste, rdeči teran, ki nastane le na Krasu, in rdeči pršut, ki mu tradicionalno prav burja da značilno rdečo barvo. Ni čudno, če je tudi pesnik Oton Župancič zapel: ...

Moje srce kipi in poje, moja duša je židane volje, kot bila bi pila kraški teran.

Smo omenili kaj drugega kot rdeče? Nismo. A je Kras tudi prelestno zelen, ko spomladi na trtah poganja prvo

Trta in vrtnice – značilni kraški par Foto: Marjan Bradeško

popje, ko se med vinogradi razlije modrina spominčic, ko zatem narava razgrne rumeno preprogo regrata ... Skoraj na belo potegne Kras, ko se razcveti robinja. Barvitost pa dopolnjujeta še narava in človek. Ko se prepletajo barve kraškega grmičja in brinovih grmov z belosivimi odtenki kamniti zidcev, ki jih je zgradila, pravzaprav na kup znosila človeška roka. In ko stopimo skozi kamniti portal kraških hiš, smo doma. Na Krasu. Takole so zapisali na spletni strani www.stanjel.eu: *Ko v kraški burji šepeta kraška gmajna, ko se sprehajaš med labirinti kamnitih zidov, ko ti prijazna roka ponudi rezino kraškega pršuta in kozarec terana, takrat si na Krasu.* ●

Kostanjevica na Krasu Foto: Tomo Jeseničnik

Pogled s sv. Lenarta čez Kras na Nanos Foto: Marjan Bradeško
 Komen na Krasu – obdan s trtami Foto: Marjan Bradeško
 V vse smeri vodijo poti – na vrhu Trstelja Foto: Marjan Bradeško

Travniki pri Železnih vratih, zadaj Črni hribi s Trsteljem Foto: Marjan Bradeško
 Grad nad Branikom v severovzhodnem vznožju Črnih hribov Foto: Marjan Bradeško
 Spomenik na Cerju – izjemno razgledišče Foto: Marjan Bradeško

Informacije:

Dostop: Do izhodišč, ki so za vsak izlet različna, pridemo skozi Vipavo (ali Sežano oziroma Novo Gorico) in Komen na Krasu.

Literatura: Milan Vinčec: *Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras*, PZS, 2016 (izlet na Trstelj).
 Je pa nekaj izletov lepo opisanih v brošuri *Pešpoti po Krasu in Brkinih*: www.stanjel.eu/mma/Pešpoti_krasa_in_brkinov_brosura/2016022110285093/pdf/. Največ o Krasu najdete na različnih spletnih straneh, nekakšno stičišče je Občina Komen (www.stanjel.eu), v kateri ležijo tudi tri od štirih izhodišč naših izletov.

Zemljevidi: *Primorska. Obala, Kras in Tržaška pokrajina*, Kartografija, 1: 40.000.
Sežana Kras, občina Sežana, 1: 50.000.
Veliki atlas Slovenije, lista 153 in 154, Mladinska knjiga, 1: 50.000.

OPOMBA: Dva od predstavljenih izletov imata cilj že v Italiji, a večina poti poteka po slovenskem ozemlju.

Trstelj leži v osrčju Črnih hribov in njegov obli in planotast vrh je dovolj odprt, da ponuja razglede na vse strani neba, razen na zahod. Tržaški zaliv in letališče v Tržiču/Monfalcone misel poneseta daleč, severovzhodna stran pa zapirata že prav spodobno visoki planoti Trnovskega gozda in Nanosa. Pot nas vodi iz samotne kraške vasice Lipa, ki je le ena v nizu najbolj severnih naselij Krasa – v vznožju Črnih hribov, mimo edine planinske koče na Krasu (Stjenkova koča) in po slemenu dalje proti zahodu, a se kmalu vrnemo v izhodišče, saj bi celoten greben zahteval več časa in tudi zahtevnejši povratek.

Zahtevnost: Nezahtevna deloma označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 400 m.

Izhodišče: Vas Lipa severozahodno od Komna na Krasu, 380 m. Parkirišče je ob cerkvi sv. Mihaela v središču vasi. WGS84: N 45,849208°, E 13,703451°

Koča: Stjenkova koča na Trstelju, 610 m, mobilni telefon 041 624 068, spletna stran <http://planinsko-društvo-ng.si/stjenkova-koč-na-trstelju-041-624-068>.

Vrh Trstelja s številnimi antenami Foto: Marjan Bradeško

Časi: Lipa–Trstelj 1 h

Trstelj–Stol 30 min.

Stol–Lipa 45 min.

Skupaj 2.15 h

Sezona: Vsi letni časi.

Vodnik: Milan Vinčec: *Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras*, PZS, 2016.

Zemljevida: *Primorska. Obala, Kras in Tržaška pokrajina*, Kartografija, 1: 40.000; *Veliki atlas Slovenije*, list 154, Mladinska knjiga, 1: 50.000.

Vzpon: Od cerkve sv. Mihaela gremo sredi vasi navzgor mimo pokopališča in levo na stezico, ki nas v kar strmim vzponu privede do gozdne ceste.

Po njej v desno in v nekaj zavojih pridemo do Stjenkove koče na Trstelju (dobre pol ure). Od koče nadaljujemo čez odprt svet proti zahodu v nekaj minutah do širokega vrha s številnimi oddajniki, stavbo in dvema razglednima ploščama.

Fajtji hrib 434 m

Fajtji hrib ni najvišji v Črnih hribih, a pot nanj lepo poveže Cerje z ogromnim spomenikom – pomnikom braniteljem slovenske zemlje – s spomini na prvo svetovno vojno. Fajtji hrib je namreč živ spomin vojne morije, strelske jarke je videti še danes, po drugi strani pa so kraške gmajne tako blagodejne, da lahko hodimo in uživamo brez težkih spominov. Pot je tudi sicer sila enostavna in primerna za vsakogar, tudi za otroke. Priporočamo tudi obisk odličnega muzeja v stavbi – trdnjavi na Cerju.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 200 m.

Izhodišče: Vas Lokvica severozahodno od Kostanjevice na Krasu, 320 m. Parkirišče je nad vasjo pod spomenikom na Cerju. WGS84: N 45,869260°, E 13,615733°

Časi: Cerje–Fajtji hrib 1 h

Fajtji hrib–Cerje 1 h

Skupaj 2 h

Sezona: Vsi letni časi.

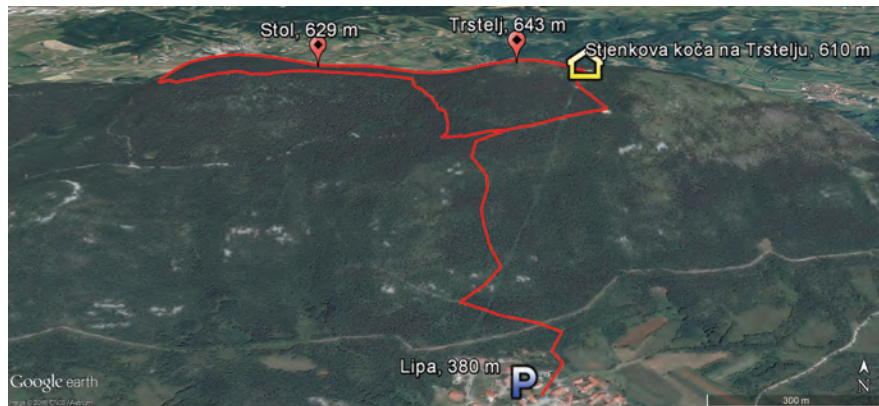

Vrh Fajtjega hriba Foto: Marjan Bradeško

Zemljevida: *Primorska. Obala, Kras in Tržaška pokrajina*, Kartografija, 1: 40.000; *Veliki atlas Slovenije*, list 154, Mladinska knjiga, 1: 50.000.

Vzpon: S parkirišča gremo navzgor po asfaltu do spomenika. Pri spomeniku

zavijemo desno po stezici proti vzhodu in se po 5 minutah usmerimo v levo (slabo označen odcep). Nadaljujemo po slemenu na nekdanji kolovoz in desno naprej po stezici na prvo vzpeto sleme, še dokaj razgledno. Sestopimo

Sestop: Proti zahodu (po Bricevi planinski poti) sestopimo navzdol skozi gozd do sedla s klopco in znamenjem (križišče s kolesarsko potjo). Pot se znova vzpenja in kmalu smo na gozdnatem vrhu Stola, 629 m, z vpisno skrinjico (do sem s Trstelja slabe pol ure). Nekoliko se spustimo, še vedno hodimo proti zahodu in se ponovno vzpnemo do vrha, na katerem sta dva v piramido zložena kupa kamenja (10 minut s Stola). Sledi strm spust, kjer s stezice zavijemo ostro levo na gozdno cesto in po njej gremo ves čas v smeri,

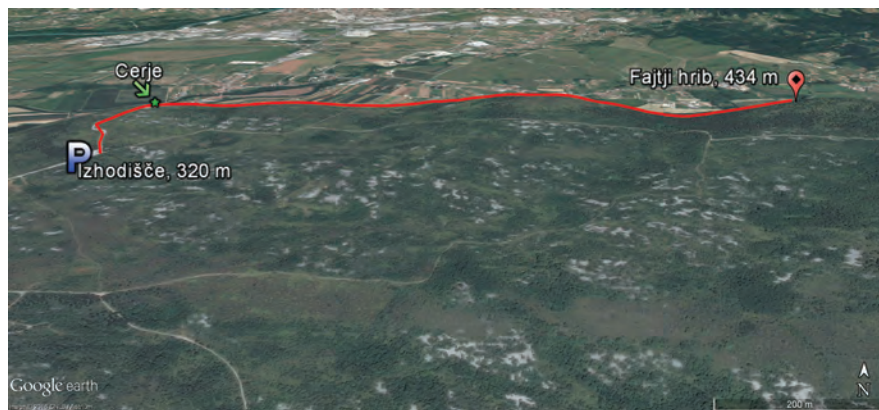
od koder smo prišli, le da pod grebenom na južni strani. V dobre četrte ure smo na križišču z glavno cesto, ki pelje na Trstelj. Napis koča nas usmeri levo in po dobrih 200 metrih z glavne ceste zavijemo navzdol na stezico, po kateri smo se prej povzpeli. V dobre četrte ure smo v izhodišču.

Marjan Bradeško

Vrh Stola ob poti s Trstelja proti Cerju
Foto: Marjan Bradeško

Fajtji hrib 434 m

nekoliko navzdol v manjše sedlo, potem pa navzgor skozi gozd (večinoma borovci in veliko robide) na drugo vzpetino z redkimi borovci, pa spet nekoliko navzdol in navzgor. Na koncu sestopimo spet navzdol do gozdne ceste, z nje pa takoj zavijemo desno v zadnje pobočje in se precej strmo dvignemo skozi gozd na vrh Fajtjega hriba, ki je proti jugu dokaj razgleden.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Fajtji hrib je lahko na deževen dan prav zanimiv.
Foto: Marjan Bradeško

Od burje in vojne previhrani vrh leži sicer na italijanski strani, a je velik del poti v Sloveniji. Odkar ni meje, so ti vrhovi dostopni v prijetnih sprehodih, četudi pot na Grmado zahteva nekaj pozornosti. Planotast svet namreč prepredajo številne ceste, kolovozi in steze, več različnih oznak za poti, hkrati pa so deli na poti, ki niso označeni. Opisana pot je izjemno lepa in posebej na severovzhodno stran ponuja enega najlepših pogledov na Kras in na daljine Julijce s Triglavom, ki so, ko imajo belo snežno pokrivalo, videti kot nekakšen privid.

Zahtevnost: Nezahtevna deloma označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 300 m

Izhodišče: Brestovica pri Komnu, 62 m.

Parkirišče je ob stari šoli vzhodno na začetku Dolenje Brestovice proti Italiji.

WGS84: N 45,814809°, E 13,630967°

Časi: Dolenja Brestovica–Grmada 2 h

Grmada–Dolenja Brestovica 1 h

Skupaj 3 h

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevidi: Primorska. Obala, Kras in Tržaška pokrajina, Kartografija,

Vrh Grmade, zadaj Tržič/Monfalcone Foto: Marjan Bradeško

1: 40.000; *Sežana Kras*, občina Sežana, 1: 50.000; *Veliki atlas Slovenije*, lista 153 in 154, Mladinska knjiga, 1: 50.000.

Vzpon: Izpred šole hodimo ob cesti nazaj proti Komnu in pri kamnitem znamenju zavijemo desno čez polje

proti zaselku Gorenja Brestovica, skozenj pridemo do cerkvice sv. Anastazije. Zavijemo levo (kažipot Po poteh soške fronte) za cerkvico v gozd in kmalu desno do zapuščenega zaselka Kucelj. Hodimo mimo hiš proti jugu in navzgor na širši kolovoz, tam desno in

Monte San Leonardo/Sv. Lenart 402 m Tržaško-Komenski Kras

Nekoč menda Lipnik, danes Sv. Lenart po naše. Vrh, ki je spet smuknil malo na italijansko stran, je lahko dostopen, pot po samotah čez kraški gozd pa zahteva nekaj pozornosti, saj v spodnjem delu ni označena. Na vrhu so ruševine cerkvice, od koder je razgled izjemen. Tržaški zaliv leži tako rekoč tik pod nami, nekoč slovenska naselja (npr. Nabrežina/Aurisina) pa so raztresena po robu Tržaškega Krasa, ki se zdi, kot da dobesedno pade v morje. Severno obzorje pa v velikem vencu obkrožajo Alpe.

Zahtevnost: Nezahtevna deloma označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: 230 m

Izhodišče: Vas Tublje pri Komnu, 198 m

WGS84: N 45,775426°, E 13,739789°.

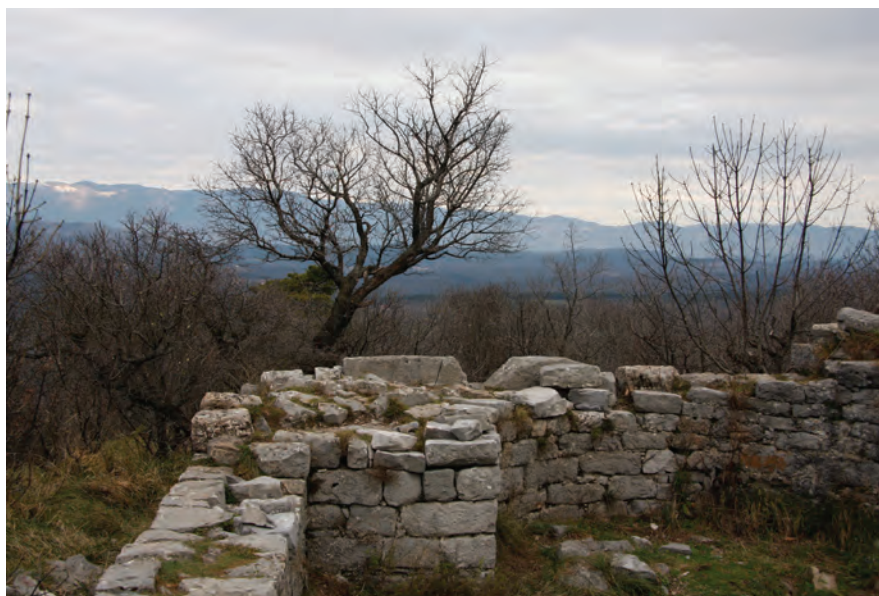
Časi: Tublje–Sv. Lenart 1 h

Sv. Lenart–Tublje 1 h

Skupaj 2 h

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevidi: Primorska. Obala, Kras in Tržaška pokrajina, Kartografija, 1: 40.000; *Sežana Kras*, občina

Ruševine cerkvice na vrhu Sv. Lenarta Foto: Marjan Bradeško

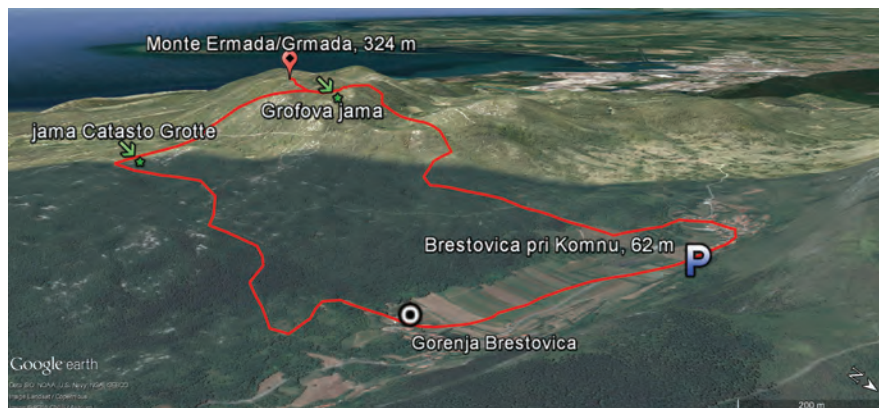
Sežana, 2004, 1: 50.000; *Veliki atlas Slovenije*, list 154, Mladinska knjiga, 1: 50.000.

Vzpon: Od kapelice ob cesti v središču vasi gremo proti vasi Brje pri Komnu

in na prvem desnem ovinku (po približno 300 metrih) zavijemo levo na izrazit kolovoz med vinogradi. Ko se nekoliko vzpne in privede do travne uravnave ob gozdu, zavijemo desno.

Monte Ermada/Grmada 324 m

Tržaško-Komenski Kras

do križišča poti s klopico in obvestilnimi tablami. Nadaljujemo po levi cesti v smeri Cerovelj/Ceroglie dell Ermada in ko prečkamo italijansko mejo (mejnik na levi) po približno 200 metrih (desno zidec), cesto prečka z italijanskimi markacijami označena pot. Stopimo desno na stezico in mimo kalater vhoda v jamo (Catasto Grotte) do križišča dveh poti in kolovoza (tudi tabla *Državna meja 300 m*). Po kolovozu gremo v isti smeri naprej (vrh Grmade z borovim gozdičkom vidimo pred seboj), ta preide v stezico in po njej

pridemo do odcepa desno (markacije) in do table *Državna meja 40 m*. Z desne pride kolovoz, mi gremo levo proti vrhu do razpotja s smerno tablo, ki do vrha kaže 20 minut. Po stezici med kavernami in jarki pridemo v dobrih 15 minutah na vrh.

Sestop: Vrnemo se nazaj po smeri vzpona do table z oznako 20 minut, od tam pa nadaljujemo mimo odcepa poti št. 3 še naprej po kolovozu do mejnika 67/17. Pri njem po rumenih markacijah zavijemo v levo, spet se pojavijo oznake *Po poteh soške fronte*,

in že smo na ravnici z mizami in klopami pri Grofovi jami (več brezen). Z ravnice nadaljujemo proti robu rahlo navzgor in v levo čez razbit kraški svet proti morju, oznak ni več, stezici pa je lahko slediti. Zatem se ta obrne navzdol in čez pobočje privede na sedlo, kjer je križišče več poti. Z vrha dobre pol ure. Sledimo tabli Brestovica (cerkev sv. Lovrenca), ki nas povede v desno ob lepem kraškem zidcu, kakršen nas potem spremlja ves čas na obeh straneh nekdanjega kolovoza, ki se polagoma spusti do ceste, po kateri se vrnemo do vasi. Od vasi gremo desno po glavni cesti in pridemo do stare šole.

Marjan Bradeško

Monte San Leonardo/Sv. Lenart 402 m Tržaško-Komenski Kras

Hodimo mimo stavb na levi in ograjenega pašnega sveta (živina) ves čas ob s kamnom ograjenem kolovozu do nasada smrek na levi. Tam zavijemo levo po dobro uhojeni stezici, ki se počasi začne vzpenjati v desno. Ko z leve privedejo rumene markacije, stopimo še nekaj korakov do mejnega znamenja (malo naprej stoji tudi mejna tabla), tam pa levo strmo v breg (rdeče markacije na skalji). Iz izhodišča do odcepa je slabe pol ure. Kmalu pridemo

na položnejšo stezo, po njej levo, nato spet desno navzgor do stičišča s potjo Alpe Adria. Po njej levo in ko se na sedlu zravnava, smo že v Italiji, na tistem mestu pa po italijanskih markacijah v nekaj minutah na vrh.

Sestop: Z vrha od ruševin proti zahodu (desna steza) sestopimo rahlo navzdol, po kratkem vodoravnem odseku pa nato strmo desno navzdol do kolovoza. Zavijemo desno nazaj proti Sloveniji do naslednjega razpotja (pot Alpe Adria).

Tam zavijemo desno in ko pridemo do table *Meja po 150 m*, gremo naravnost ob markacijah (smer Brje), ko pa le te zavijejo levo, mi nadaljujemo po nemarkirani stezici do table *Meja po 25 m* in do odcepa, kjer smo pri vzponu zavili proti vrhu. Po poti vzpona se vrnemo do izhodišča.

Marjan Bradeško

Begunjščica je gora grap, od tistih, ki so do-stopne vsakomur (nikar tega ne jemljite dobesedno!), do najzahtevnejših, v katerih se preizkušajo vrhunski alpinisti, ki so čez domala celotno severno ostenje potegnili impozantno število plezalnih smeri. K temu zagotovo pripomore tudi visoko in tudi po-zimi enostavno dostopno izhodišče na Lju-belju, ki omogoča enega najkrajših dosto-pov v svet zimske vertikale pri nas. Edina prava konkurenca je v tem pogledu Moj-strovka nad Vrščem. Mi se bomo na vrh povzpeli po najpoložnejšem izmed vseh prehodov na greben, po Šentanskem pla-zu, ki ga kljub njegovi enostavnosti ne sme-mo podcenjevati.

Zahtevnost: Zahtevna snežna tura.

Naklonina Šentanskega plazu je do 25°, Velikega plazu pa 30°–35°.

Oprema: Običajna oprema za visoko-gorje. Cepin, dereze, čelada.

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Ljubelj, 1058 m. Do izhodišča se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo pri Podtaboru in se po hitri cesti zapelje-mo do Tržiča in naprej do nekdanjega

Po Šentanskem plazu lahko po levem kraku pristopimo na Begunjsko Vrtačo, po desnem pa na Veliki vrh. Foto: Janez Stražišar

mejnega prehoda Ljubelj, kjer je veliko parkirišče. WGS84: N 46,432215°, E 14,259298°

Koča: Planinski dom na Zelenici (v bližini), 1536 m, telefon 040 627 808, 04 53 15 248

e-naslov guc.zelenica@gmail.com.

Časi: Ljubelj–začetek Šentanskega plazu 1 h
Šentanski plaz–Veliki vrh 1.30 h
Sestop 2 h
Skupaj 5 h

Begunjščica 2060 m Osrednja grapa

Karavanke

Zahtevnost: Zimski plezalni vzpon. Na-klonina Osrednje grape je do 45°.

Oprema: Običajna oprema za visoko-gorje. Cepin, dereze, čelada. Manj iz-kušeni priporočamo spremstvo gor-skega vodnika in varovanje z vrvjo.

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Ljubelj, 1058 m. Do izhodišča se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo pri Podtaboru, in se po hitri cesti zapelje-mo do Tržiča in naprej do nekdanjega mejnega prehoda Ljubelj, kjer je veliko parkirišče. WGS84: N 46,432215°, E 14,259298°

Koča: Planinski dom na Zelenici (v bližini), 1536 m, telefon 040 627 808, 04 53 15 248

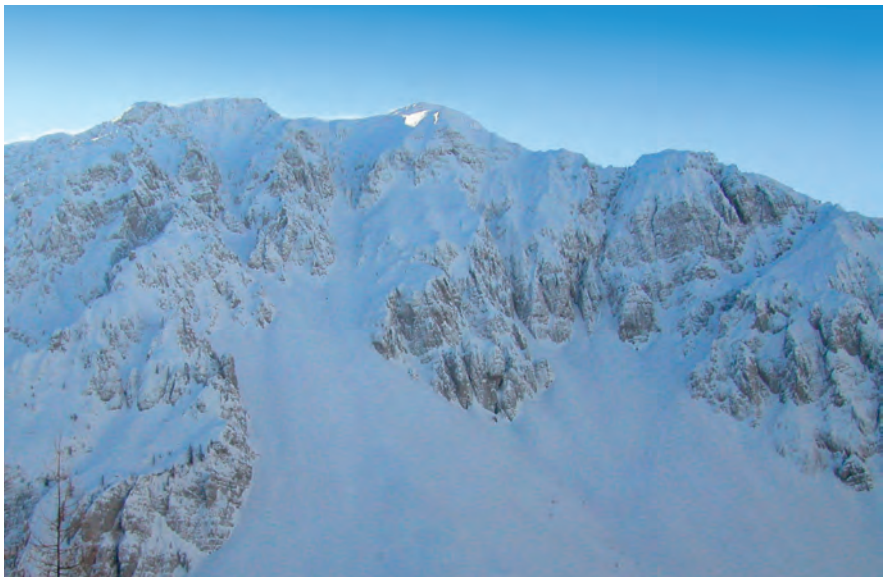
e-naslov guc.zelenica@gmail.com.

Časi: Ljubelj–Planinski dom na Zelenici 1.30 h

Planinski dom na Zelenici–Osrednja grapa–Veliki vrh 1.30 h

Veliki vrh–Šentanski plaz–Ljubelj 2 h
Skupaj 5–6 h

Sezona: Primerno v ugodnih snežnih

Zima tokrat ni skoparila s snegom. Lepo je vidna Osrednja grapa, do katere pristopimo po strmem zasneženem pobočju nad kočo. Foto: Bor Šumrada

razmerah. Običajno od januarja do aprila.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Zimski vzpo-ni v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003;
Stanko Klinar: *55 krat Karavanke*. PZS,

2005; Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010.

Zemljevida: *Stal*, 1 : 25.000; *Karavanke, osrednji del*, 1 : 50.000.

Vzpon: Z Ljubelja se na Zelenico

Na njej se obrnemo desno in se povzpemo dvesto višinskih metrov višje do Doma na Zelenici. Na Ljubelj sestopimo ob nekdanjem smučišču.

Gorazd Gorišek

Sezona: Primerno v ugodnih snežnih razmerah. Običajno od januarja do aprila.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Stanko Klinar: *55 krat Karavanke*. PZS, 2005; Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010.

Zemljevida: *Stol*, 1: 25.000; *Karavanke*, *osrednji del*, 1: 50.000.

Vzpon: Z Ljubelja se do srednje postaje sedežnice, ki ne obratuje, povzpemo po nekdanjem smučišču. Kmalu za srednjo postajo zapustimo pot proti

Domu na Zelenici in krenemo levo proti Šentanskemu plazu in nadaljujemo po njem. V zgornjem delu se široka grapa razcepi, mi izberemo desni, najširši krak in se po njem povzpemo na greben. Obrnemo se desno in po širokem slemenu dosežemo vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali pa za sestop izberemo za spoznanje strmejši Veliki ali Smokuški plaz. Tura je s tem daljša za dobro uro. Z vrha sestopimo na severno stran do rame, s katere se nam odpre Veliki plaz. Po njem sestopimo do Smokuške planine.

Begunjščica 2060 m Osrednja grapa

Karavanke

Begunjščica, gora grap Foto: Franci Horvat

povzpemo ob nekdanjem smučišču. V zgornjem delu, nad srednjo postajo sedežnice, lahko izberemo med markirano potjo ali transportno-reševalno cesto, ki je v zimskem času bolj v rabi. Pred Domom na Zelenici oziroma zgornjo postajo sedežnice se obrnemo levo (proti jugu). Do vstopa v Osrednjo grapo se vzpenjamo po širokem snežišču, višje pa se svet postavi precej bolj pokonci. V s snegom skopih zimah nas tukaj pričaka skalni skok. Nad njim gre

spet lažje, manj strmo. Proti desni se povzpemo do rame, onkraj katere se spušča Veliki plaz. Do bližnjega vrha ni več daleč.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, kar je težje kot vzpon, zato sta običajni možnosti sestopa Veliki in Šentanski plaz (glej prvi opis).

Gorazd Gorišek

Tudi Vrtača ima nekaj grap, le da so tudi najlažje strmejšje in ožje od tistih na sosednji Begunjsčici. Na vrh se bomo povzpeli po grapi, ki prereže njeno vzhodno ostenje in jo zaradi oblike imenujemo tudi Ipsilon. Sestopili bomo po južni grapi, ki je položnejša in plitvejša, v njej pa je tudi manj skalnih skokov.

Zahtevnost: Zimski plezalni vzpon. Naklonina Ipsilon je do 45°, južne grape pa od 30°–40°.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Cepin, dereze, čelada. Manj izkušenim priporočamo spremstvo gorskega vodnika in varovanje z vrvj.

Višinska razlika: 1130 m

Izhodišče: Ljubelj, 1058 m. Do izhodišča se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo pri Podtaboru, in se po hitri cesti zapeljemo do Tržiča in naprej do nekdanjega mejnega prehoda Ljubelj, kjer je veliko parkirišče. WGS84: N 46,432215°, E 14,259298°

Koča: Planinski dom na Zelenici (v bližini), 1536 m, telefon 040 627 808, 04 53 15 248
e-naslov guc.zelenica@gmail.com.

Zasnežen vzhodni žleb Vrtače Foto: Janez Stražišar

Časi: Ljubelj–Planinski dom na Zelenici 1.30 h

Planinski dom na Zelenici–Žleb 1.30 h
Žleb–Vrtača 1 h

Vrtača–Planinski dom na Zelenici 1.30 h
Planinski dom na Zelenici–Ljubelj 1 h
Skupaj 7 h

Sezona: Primerno v ugodnih snežnih razmerah. Običajno od januarja do aprila.

Vodnika: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Stanko Klinar: *55-krat Karavanke*.

Zemljevida: *Stol*, 1 : 25.000; *Karavanke*,

Palec 2060 m Vzhodni žleb

Karavanke

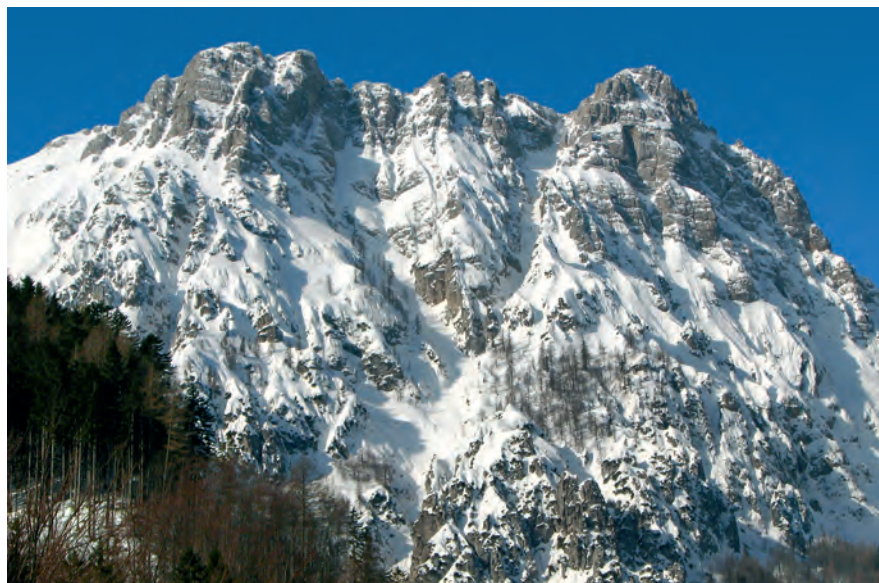
Na vzhodnega soseda Vrtače se običajno povzpemo spotoma, saj je iz zatropa krnice Suho ruševje nanj le kratek (a zahteven!) skok. Kdor si zaželi zimski dan posvetiti samo Palcu, se bo zapeljal na koroško stran gore. Vzhodni žleb se nam razkrije kmalu zatem, ko na severni strani ljubeljskega predora pokukamo na svetlo. Proti desni navzgor prereže vzhodno steno in tik levo od vrha doseže greben.

Zahtevnost: Zimski plezalni vzpon. Naklonina Vzhodnega žlebu je do 50°.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Cepin, dereze, čelada. Manj izkušenim priporočamo spremstvo gorskega vodnika in varovanje z vrvj.

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Do izhodišča se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo pri Podtaboru, in se po hitri cesti zapeljemo do Tržiča in naprej do nekdanjega mejnega prehoda Ljubelj. Skozi ljubeljski predor se zapeljemo na avstrijsko stran. Dober kilometer se spustimo, na ostri desni

Vzhodni žleb Palca prereže steno od leve proti desni navzgor. Foto: Gorazd Gorišek

serpentini pa zavijemo levo na ozko cesto, ki nas mimo domačije Kuhar pripelje do mostu čez potok Zelenica, v bližini katerega pustimo vozilo, 930 m. WGS84: N 46,449801°, E 14,250482°

Časi: Izhodišče–vstop v Vzhodni žleb 1.30 h.

Vzpon po Vzhodnem žlebu na Palec 2 h
Sestop 2.30 h
Skupaj 6–7 h

Sezona: Primerno v ugodnih snežnih razmerah. Običajno od januarja do aprila.

Urtača 2181 m Vzhodna grapa/Ipsilon in Južna grapa

Karavanke

Vrtača nad Domom na Zelenici
Foto: Gorazd Gorišek

osrednji del, 1:50.000.

Vzpon: Z Ljubelja se na Zelenico povzpemo ob nekdanjem smučišču. V zgornjem delu, nad srednjo postajo sedežnice, lahko izberemo med markirano potjo ali transportno-reševalno cesto, ki je v zimskem času bolj v rabi. Od Planinskega doma na Zelenici nadaljujemo po markirani poti proti Stolu ob lepih pogledih na naš cilj, Vrtačo. Čez četrto ure moramo oprezati za prehodom skozi rušje, ki nas privede v spodnji del krnice Suho ruševje. Skoznjjo se povzpemo proti Žlebu,

1916 m, med Zelenjakom na levi in Palcem na desni, vzhodni strani. Še pred njim se obrnemo levo in prečimo do izteka vzhodne grape Vrtače. Po njej se povzpemo do razcepa, kjer nadaljujemo po levem, manj strmem kraku. Če je snega malo, moramo preplezati nekaj pragov. Grapa se višje nekoliko položi in nas privede na greben lučaj od vrha, ki je opremljen z železnim cepinom in vrvjo. Do najvišje točke na desni je le še nekaj korakov.

Sestop: Sestopimo po južni grapi, ki se z vrha spušča proti jugozahodu in

je položnejša od vzhodne grape. V srednjem delu se sicer plitva grapa zoži, ob skromni snežni odeji moramo preplezati lažji skok. Nižje se grapa razširi v snežišče, po katerem sestopimo do prečne označene poti s Stola proti Zelenici. Obrnemo se levo in gremo mimo Doma na Zelenici na izhodišče.

Gorazd Gorišek

Palec 2060 m Vzhodni žleb

Karavanke

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Drugi, a daljši možnosti sestopa sta še dve. V prvi sestopimo na Žleb, 1916 m, med Palcem in Zelenjakom, 2024 m, kjer se obrnemo desno in se po žlebu spustimo na severno stran. Ko smo skozenj, gremo desno navzgor na sedlo Dolič med Palcem in Rjavico, 1789 m, nato pa sestopimo ob potoku Zelenica do izhodišča. Druga možnost je sestop skozi Suho ruševje do Doma na Zelenici in naprej na Ljubelj. V tem primeru si je potrebno predhodno organizirati prevoz, saj pridemo v dolino precej stran od jutranjega izhodišča.

Gorazd Gorišek

Vodnik: Stanko Klinar: 55-krat Karavanke. PZS, 2005.

Zemljevida: Stol, 1:25.000; Karavanke, osrednji del, 1:50.000.

Vzpon: Po kolovozu se vzpenjamo proti zahodu ob potoku navzgor, vmes prekoračimo cesto in na višini okoli 1100 m zapustimo glavno dolino, ki se nadaljuje naprej proti sedlu Dolič. Krenemo v levo po snežišču navzgor – smer jugozahod. V kopnem je primernejša gozdna potka na desni, ki višje

preči grapo in skozi rušje pripelje vanjo šele na višini 1450 m, v dobro zasneženi zimi pa je bolje že spodaj kar po grapi navzgor. Ob skromni snežni odeji nas lahko preseneti lažji skalni skok. Na prej omenjeni višini se grapa obrne v desno, kjer se pod skalnima stolpoma (»kot da so monumentalna stebra za vhod v svetišče izdelali stari Egipčani«, piše Stanko Klinar) izoblikuje pravi žleb, ki nas pripelje skoraj točno na vrh.

Na zasnežene karavanške odličnike

Begunjščica, Urtača in Palec

Zima vrne goram, še posebej visokogorju, mnogo prvobitnosti. Večina koč zapre svoje duri, dnevi so kratki, mraz pritisne, sneg prekrije poti, varovala in markacije, velikokrat je znatna možnost proženja snežnih plazov, nevarnost zdrsa, zaradi potrebne opreme se poveča teža nahrbtnika ... Na v kopnih razmerah relativno lahko dostopne in množično obiskane vrhove se odpravi precej manj ljudi. Potrebne so izkušnje in primerna oprema, ki jo je seveda treba znati pravilno uporabljati. Običajne (markirane) poti na dvatisočake marsikje samevajo, oživijo pa grape in žlebovi, ki v varnih snežnih razmerah omogočajo ugodne pristope na vrhove. V tokratni rubriki Z nami na pot vas vabimo v osrednji del Karavank, kjer je na voljo kar nekaj grap različnih težavnosti, ki jih gorniki s pridom uporabljamo. Da bi bilo obiskovanje zasneženih vršacev karseda varno, bomo na kratko predstavili tudi najpomembnejša opozorila in nevarnosti, ki jih je potrebno upoštevati pri zahajanju v gore pozimi. Več o tem si lahko preberemo v literaturi, ki je navedena v posebnem odstavku.

S kakšno opremo v zasnežene gore?

Za varno obiskovanje visokih gora pozimi potrebujemo znanje in izkušnje ter primerno opremo, ki jo seveda moramo znati pravilno uporabljati. Od osebne opreme so pomembni kakovostna oblačila, ki jih ne prepriha veter in hkrati ohranjajo toploto, primerni nepremočljivi čevlji s togim podplatom in robom za pritrjevanje avtomatskih derez. Med tehnično opremo sodijo pohodniške palice z večjimi in pobočju prilagodljivimi krplicami. Uporabljamo jih le na poteh, kjer ni nevarnosti zdrsa. Strmejša pobočja lahko varno prečimo le s cepinom. Pred zimsko sezono je zelo priporočljivo na varnem ponoviti ustavljanje z njim ali se (še bolje) udeležiti tečaja varnega gibanja v zimskih razmerah. Dereze (najbolje avtomatske z dvanajestimi zobmi) so nepogrešljiv pripomoček pri napredovanju. Previdni moramo biti, da se nam med hojo ne zataknejo v hlačnico ali gamašo, zato hodimo bolj na široko. Dodatna težava so lahko t. i. cikle, to je sneg, ki se oprije podplata čevlja in onemogoča, da bi zobje derez opravili svojo funkcijo. Da bi se izognili zdrsu, izbere-

mo dereze z zaščitno ploščico, lahko pa si pomagamo tudi z ratiščem cepina, s katerim udarjamo po čevlju. Oprema za zaščito in reševanje vključuje plazovni trojček: plazovna žolna, sonda in lopata. Zelo priporočli-

*Vrtača, Zelenjak in Palec nad Suhim ruševjem
Foto: Boštjan Likar*

vo je imeti s seboj tudi aluminijasto folijo, vrečo bivak, potrebujemo pa tudi sončna očala in kremo z visokim zaščitnim faktorjem.

Nevarnosti zimskih vzponov

Zdrsi so poleg snežnih plazov največja nevarnost za sneženih gora. Zdrsu se lahko izognemo s pravilno hojo/plezanjem, dobro telesno pripravljenostjo, pravilno uporabo derez in cepina ter zvrhano mero koncentracije na celotni turi. V toplejših zimskih dneh je zelo nevarno padajoče kamenje, ki pada s prisojnih pobočij/sten v grape in žlebove, po katerih običajno vodijo zimski pristopi na vrhove (npr. Jalovčev ozebnik, Turski žleb in tudi ture, opisane v sredici). Ker je zima najhladnejši del leta, moramo zelo paziti na poškodbe zaradi mraza (omrzline) in morebitno podhladitev. Na grebenih in vrhovih so zelo nevarne tudi opasti, snežni jeziki, ki se stegujejo daleč čez rob in ob dodatni obremenitvi popustijo ter zgrmijo v prepad.

Na grebenu Begunjščice
Foto: Bor Šumrada

Hoji po opasteh se izogibajmo, saj z njih ne bomo videli nič več, le v večji nevarnosti bomo.

Snežni plaz

Premikajoče snežne gmote, ki se valijo po pobočju, so v gorah zahtevale že veliko življenj. Snežnega plazu ne moremo preprečiti, lahko pa veliko storimo za to, da se

mu poskušamo izogniti. Največja nevarnost snežnih plazov je na območjih, kjer se na klonina giblje med 30–45 stopinj. Na strmejših pobočjih se sneg splazi sproti, na položnejših pa plazovi niso pogosti. Gozdnata pobočja so (večinoma) dokaj varna, travnate strmali pa so prave drsalnice, kjer se sneg sam od sebe ali ob že majhni dodatni obremenitvi splazi v dolino. Precej varna

so tudi z ruševjem poraščena pobočja, a le do takrat, ko jih popolnoma ne prekrije sneg. Pri možnosti za nastanek snežnega plazu je zelo pomembna tudi količina novozapadlega snega, zato je potrebno vseskozi in ne samo dan pred turo spremljati plazovne razmere, ki so objavljene na naslovu: <http://meteo.arso.gov.si/met/sl/weather/bulletin/mountain/avalanche/>.

Več o varstvu pred snežnimi plazovi in drugih nevarnostih zimskega gornišstva si lahko preberemo v vzgojni literaturi, npr. v knjigi Janija Beleta *Proti vrhovom*, priporočamo pa tudi udeležbo na tečajih varstva pred snežnimi plazovi, ki jih organizira Gorska reševalna zveza Slovenije.

Gremo na pot

Begunjščica, 2060 m

Ljubelj ni edino, je pa zagotovo najprimernejše izhodišče za vrhove, ki sem jih navedel v naslovu reportaže, zato bo veliko parkirišče pred predorom na slovenski strani nekdanjega mejnega prehoda izhodišče kar za tri ture v sredici. Pozornost naj najprej velja Begunjščici, gori, ki je ločena od ostalih vrhov osrednjih Karavank in si je zato ne delimo s sosednjo Avstrijo. Južna pobočja Begunjščice, kjer vodi na vrh markirana pot, pozimi niso najprimernejša, na severni strani pa se nam ponuja kar nekaj pristopov na vrh. Najlažje, bolje rečeno najmanj strmo, je po Šentanskem plazju (podroben opis v sredici), zahtevnejši je Veliki oziroma Smokuški plaz, med njima pa se lahko na Veliki vrh povzpne tudi naravnost od Doma na Zelenici skozi zelo zahtevno Osrednjo grapo, ki je prav tako predstavljena v sredici.

Urtača, 2181 m

Edina označena pot pripelje do cepina na vrhu druge najvišje gore Karavank po jugozahodnem pobočju. V snegu sta primernejši južna in vzhodna grapa. Prva je položnejša in manj izrazita, znani Ipsilon pa prekolje vzhodno steno Vrtače. Do vstopa v južno grapo lahko pridemo z Ljubelja čez Zelenico ali pa iz Završnice skozi Zagon in čez sedlo Šija oziroma po ovinku čez Smokuško planino. Plitva grapa se izoblikuje šele nad prečanjem markirane poti in nas rahlo proti desni pripelje naravnost na vrh.

Vzhodna grapa Vrtače z izhodiščem na Ljubelju bo podrobneje predstavljena v sredici, še zanimivejša, a tudi zahtevnejša zimska tura na goro pa se nam ponuja s severne (koroške) strani. Izhodišče je dolina Poden/Bodental. Čez Mlako se sprehodimo od odcepa poti, ki pelje v desno proti Celovski koči/Klagenfurter Hütte, 1644 m, mi pa se usmerimo levo navzgor proti dobro vidnemu žlebu med Palcem in Zelenjakom. Žleb

Gorniški učni center (GUC) Zelenica

V okviru Planinskega doma na Zelenici deluje tudi Gorniški učni center, ki je namenjen izobraževanju na področju gornišstva. Strokovno osebje vodi usposabljanja, tečaje, izobraževanja na prostem in predavanja. Vsako leto je v januarju organiziran tudi tečaj varstva pred snežnimi plazovi in tečaj zimskega gornišstva. Informacije so na voljo na guc.zelenica@gmail.com ali na telefonski številki 040 627 808. Od leta 2015 deluje tudi Služba za varstvo pred snežnimi plazovi Zelenica - Tržič. Z rednim opazovanjem plazovnih razmer na območju Zelenice se želi izboljšati obveščenost in s tem varnost obiskovalcev. E-naslov službe je svsp.zelenica.trzic@gmail.com, koristne informacije pa najdemo tudi na www.facebook.com/SVSPZelenicaTrzic.

bi pravzaprav moral zapisati z veliko začetnico, a ker se tako imenuje tudi škrbina, kjer nas po vzponu skozenj običajno pozdravi sonce, bi morda veljalo, da se izognemo zmedi, razmisliti o primernejšem poimenovanju. Vzpon po žlebu, pa naj ga pišemo z veliko ali malo začetnico, je zelo zahteven in resen zalogaj, četudi je desetmeterska stopnja, ki nas čaka pod izstopom, dobro prekrita s snegom. Na vrhu se seveda lahko obrnemo desno proti Vrtači ali levo na Palec.

Palec, 2026 m

Nanj se lahko povzpne v območju običajnega neoznačenega pristopa iz krnice Suho ruševje. Vanjo pridemo tako, da gremo od Doma na Zelenici četrte ure po označeni proti Stolu in na primernem mestu desno v krnico. Skoznjo se povzpne do Žleba med Zelenjakom na levi in Palcem na desni. Do vrha nas čaka kratko, vendar nikakor ne lahko vzpenjanje, ki je dodatno oteženo s prečnico čez strmo zasneženo pobočje. Glede na razmere se lahko odločimo tudi za vzpon po/ob zahodnem grebenu. Prej opisani pristop na Palec je običajno le smetana na torti ob vzponu na Vrtačo, cele slaščice pa bomo deležni na drugi, koroški strani gore. »Torti« je ime Vzhodni žleb oziroma Pomladni cvet, ki mu bomo več pozornosti namenili v zadnjem opisu tokratne sredice. Med Vrtačo in Palcem je še Zelenjak, 2024 m, na katerega se lahko povzpne po zahodnem grebenu. Vzpon nanj ni dolg, je pa kljub temu v snegu zelo zahteven.

Kam se pozimi še lahko odpravimo?

Poleg tur, opisanih v sredici, je med gorniki v Karavankah priljubljen tudi greben Košute. Predvsem Veliki vrh, 2088 m, in Kladio, 2094 m, nad Kofcami sta pozimi dosti obiskani gori. Na Stol, 2236 m, se pozimi lahko odpravimo po običajni poti od Valvasorjevega doma ali po Janeževem žlebu s severne strani (izhodišče je v Medvedjem dolu/Bärental nad Bistrice v Rožu/Feistritz im Rosental). Zahodni del Karavank obvladujeta Dovška Baba, 1891 m, ki je čislana tudi med turnimi smučarji, in Kapa,

2139 m, vabijo pa tudi ostali nižji vrhovi mejnega grebena. V Kamniško-Savinjskih Alpah je v zimskem času precej obiska deležen najvišji vrh, Grintovec, 2558 m. Klasični pristop vodi čez njegovo Streho, ki je zahtevna prav zaradi svoje navidezne enostavnosti, saj se njeno relativno položno pobočje spodaj konča v prepadu. Iz Kamniške Bistrice se lahko odpravimo tudi na Rinke skozi Žmavcarje, z nasprotni strani, iz Logarske doline, pa skozi Turški žleb na Tursko goro, 225 m. Storžič, 2132 m, je v zimskem času zahteven zalogaj, na vzходу gorovja pa vabi lažja Raduha, 2062 m. Julijci so naše največje gorovje, zato tudi pozimi ponujajo obilo zanimivih tur. Od relativno enostavno dostopnih vrhov predgorja (Blegoš, 1562 m, Porezen, 1630 m, Ratitovec, 1678 m, vrhovi nad Soriško planino), lažje dostopnih dvatisočakov (Debela peč, 2014 m, Viševnik 2050 m, Krn, 2244 m), do zelo zahtevnih vrhov (Triglav, 2864 m, Jalovec, 2645 m, skozi Ozebnik, Dovški križ, 2542 m, skozi Jugovo grapo, Mangart, 2679 m, skozi Plazje in Špik Hude police, 2410 m, skozi najdaljši ozebnik Julijskih Alp). Vrhov, ki so v ugodnih razmerah primerni za obisk, je seveda še precej več. Mnogo zanimivih tur najdemo v vodniku Vladimirja Habjana *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. ●

Klasifikacija zahtevnosti zimskih tur

Pri opisu poti v sredici bomo uporabili ustaljeno lestvico PZS, ki je upoštevana tudi v vodniku Vladimirja Habjana *Zimski vzponi v slovenskih gorah*:

Nezahtevna snežna tura: Nagib pobočja je manjši od 30°. Prostora za ustavljanje je najmanj 50 m. Palice, cepin in dereze uporabljamo za lažje gibanje in večjo varnost.

Zahtevna snežna tura: Nagib pobočja je večji od 30°, a manjši od 40°. Ob morebitnem zdrsu je prostora za ustavljanje manj kot 50 m. Na nekaterih mestih je za neizkušene potrebno varovanje. (Begunjščica: Šentanski plaz).

Zelo zahtevna snežna tura: Nagib pobočja je lahko večji od 40°. Za napredovanje uporabljamo dereze in cepin. Neizkušene je priporočljivo varovati z vrvjo. (Begunjščica: Smokuški ali Veliki plaz)

Zimski plezalni vzpon: Nagib pobočja je najmanj 30°, večinoma več. Za neizkušene je obvezno spremstvo gorskega vodnika in varovanje z vrvjo. Ob morebitnem zdrsu je manj kot 5 m prostora za ustavljanje s cepinom. (Vrtača: vzhodna grapa/Ipsilon; Begunjščica: Osrednja grapa; Palec: Vzhodni žleb).

Informacije:

Dostopi: Do izhodišč za zimske vzpone na Begunjščico, Vrtačo in Palec se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo pri Podtaboru, in se po hitri cesti zapeljemo do Tržiča in naprej do nekdanjega mejnega prehoda Ljubelj, kjer je veliko parkirišče. Če želimo na Palec skozi Vzhodni žleb, se zapeljemo skozi ljubeljski predor na avstrijsko stran. Dober kilometer se spustimo, na ostri desni serpentin pa zavijemo levo na ozko cesto, ki nas mimo domačije Kuhar pripelje do mostu čez potok Zelenica, v bližini katerega pustimo vozilo.

Literatura: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003.

Stanko Klinar: *55 krat Karavanke*. PZS, 2005.

Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010.

Stanko Klinar: *Karavanke*. PZS, 1997.

Jani Bele: *Proti vrhovom* (priročnik za gibanje v gorah). PZS, 2005.

Pavle Šegula: *Sneg, led in plazovi*. PZS, 1986.

Andraž Poljanec: *Turni smuki*. PZS, 2003.

Igor Jenčič: *Veliki turnosmučarski vodnik*. Sidarta, 2013.

Stojan Burnik: *Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2003.

Zemljevida: *Stol*, 1:25.000; *Karavanke, osrednji del*, 1:50.000.

Ne-čiste zgodbe iz planinskih koč

O redu in čistoči koč некоč

Planinska koča je vse nekaj drugega kot hotel. Za pomehkuženo človeško bitje je zatočišče pred kruto naravo. Planinska koča kljub skromnemu udobju v nekem smislu nadomesti dom. Je tudi mesto prijetnega druženja brez konvencionalnih zavor, kar je sicer v vsakdanjem življenju bolj redkost. Slabe higienske razmere kvarijo domačnost koč. Pa tudi nehigienični planinci. Zato se odpravimo v gore v svežem perilu! Z inventarjem planinske koč pa ravnajmo, kot da je naš – saj pravzaprav tudi je.

Higiena nahrbtnika?!

V lanskim poletni številki *Planinskega vestnika* sem obdelal higienske pripomočke planinca, poseben odstavek pa si zasluži tudi njegov nahrbtnik. Tisti, ki se podaja vsak teden v gore, v večini primerov ne izprazni nahrbtnika vse do konca, ko pride domov. V njem ostanejo plezalna oprema, rokavice, toaletni papir, včasih pa tudi kakšen ostanek jestvin. Pa četudi ga izprazni do konca, se v nahrbtniku sčasoma naberejo usedline – krušne drobtine, drobni koščki hrane in kakšna kapljica soka. Vse to se v vlažni notranjosti nahrbtnika zleplja kot film in zapolni koticke in razpore ob šivih v spodnjem delu nahrbtnika. Tega je potem potrebno vsake toliko časa temeljito oprati. Obstajajo pa posamezniki, ki namenoma ne skrbijo za nahrbtnik. Skrbijo pa, da se vidi, kako je obrabljen in ves *zašpehan* od znoja. Hočejo vzbuditi vtis, da so gorski veterani ter dobri poznavalci gorskih poti in prehodov.

Prizori iz jedilnice

Planinski dirkač, transversalec, se ves prepoten zalepi v jedilnico planinske koč. Srajco ima prilepljeno na kožo, s čela in z nosu mu curlja pot. Ljudje v jedilnici se niti ne prestrašijo, saj so vajeni takih prizorov. Planinec tega tipa ima po navadi ogromen dvonadstropni nahrbtnik. V njem in na njem je polno žepkov za določene namene. Nahrbtnik trešči na prazno mesto pri mizi. Nato si sleče srajco in jo obesi na peč, čeprav ni zakurjena. Potem gol do pasu po žepkih nahrbtnika dolgo časa nekaj išče. Kaže, da je že pozabil, kam je kaj spravil. Končno izvleče iz nahrbtnika umazano brisačko. Z njo si odrgne hrbet in prsni koš, s katerega odleti tudi kakšna kocina. Gostje, ki srebajo enolončnico,

postanejo nemirni, nekateri celo nehajo jesti. Oskrbnik pa ne *mrdne*. Gol do pasu se planinec potem usede in počese ter popije pivo ali dve.

Niso pa vsi oskrbniki taki, da bi to dovolili. Pokojni Francej¹ izpod Špičke bi mu že dal vetra. Sam sem imel priliko videti njegov nastop, ko je bil eno leto oskrbnik na Kamniškem sedlu. V jedilnico sta padla dva mlada plezalca, blatna od glave do pete. Iz nahrbtnika sta na sredo jedilnice stresla vso plezalno opremo, ki je bila tudi blatna, kakor da bi bila raziskovala kraške jame. Bog ve, kje sta se plazila v Planjavi, da sta nabrala za cel vrtiček zemlje. Francejina je bila sama huda ura. Njegovega besednjaka se ne spomnim, toda fanta sta zelo hitro odvela svojo blatno opremo pred koč.

So pa tudi planinci, ki so popolno nasprotje od opisane planinskega dirkača. Ves prepoten in zapet stopi v jedilnico, se usede na klop, ne da bi si snel nahrbtnik in klobuk. Izpod klobuka mu še vedno kaplja in curlja. Kakšna kaplja se znajde tudi na mizi, toda on trmasto vztraja v oblačilu, kot bi ga bilo sram prepotene srajce ali pleše. Na šivih bunde se celo vidi prodiranje potu navzven. Včasih tak planinec tudi zaudarja. Potem gre spat, ne da bi zamenjal kakšen kos oblačila ali obuvalo. To pa mogoče niti ni tako slabo, saj bi se sprostile vonjave, ki so sicer lastne plemenitim francoskim sirom.

Copate namesto gojzarjev?!

O tem, kako je s higieno v planinskih kočah pri nas, vem bolj malo, ker že dolgo nisem v njih prenočeval. Navadil sem se, da se jutraj še v temi podam na pot. Dobro se pa spomnim, kako je bilo v povojnem času in nekako do sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se še nisi z avtom pripeljal do izhodišča svojega vzpona in si moral v planinski koči prenočiti.

Ne vem, če so pri nas kje uvedli postopek tako kot v tujini, da vsak gost po prihodu dobi košaro ali *gajbico*, v katero spravi svojo suho hrano in osebne stvari. Košaro pusti v koči, tako da ima v nahrbtniku samo opremo za obisk bližnje gore. V košaro natlačijo razne stvari, tudi take, za katere lastnik ne bi rad, da bi jih videl ali zavalhal kdo drug. Isto košaro dobi potem nič hudega sluteči naslednji gost.

¹ Franc Ciuha, dolgoletni oskrbnik Zavetišča pod Špičko.

Kuhinja, srce planinske koče; odkrivajo pokrovke in kukajo v lonce, kadijo ...
Risba: Lorella Fermo

Nekaj podobnega je s copatami. V tujini dobiš v koči copate, če lastnih nimaš. Ni pa prijetno biti v copatah, če veš, da jih je imelo na nogi že stotine drugih ljudi. Spominjam se dogodka iz petdesetih let prejšnjega stoletja. Takrat je bil Pogačnikov dom na Kriških podih še povsem nov. Z bratom prideva do koče, kjer naju pri vratih pričaka oskrbnik,¹ starejši gospod avtoritativnega videza, ki nama prijazno pove, da v gozdaricah v kočo nimava vstopa. To je bil še čas okovanih čevljev. Malo me je pogrelo. To se do takrat še nikjer ni zgodilo. Saj smo v jedilnicah v gozdaricah plesali, okovane čevlje pa smo sezuli, preden smo legli na pograd. Z bratom sva potem ubogljivo dala svojo gorsko obutev v vrsto z drugimi čevlji.

V koči je bilo vse novo in čisto, da bi lahko jedel s tal. To je bil prvi tak primer, a so mu potem zelo počasi sledili tudi v drugih kočah, vendar ne tako rigorozno, kajti istočasno se je začelo obdobje gumijastih podplato. S temi pa je vnos nesnage lahko še celo večji kot pri okovanih podplatih. Med režami se nabere marsikaj, kar potem v koči odpada s podplato v obliki tako imenovanih piškotkov.

Posteljno udobje in higiena

V začetku so bile na skupnih ležiščih samo žimnice s sledovi dolge večnamenske uporabe ali pa žimnice sploh ni bilo in je bila samo mreža. Odej ni bilo, če pa so bile, so bile rezervirane za posebne goste. Takrat smo nosili odeje s seboj, zvite na nahrbtniku, kot včasih vojaki ali kot imajo danes nekateri na nahrbtniku zvito le-

žalno peno. Še danes se spominjam, kako sem celo noč prezebal ležec na mreži, zavrt v staro vojaško odejo. Bila je od dedka, ki je bil na soški fronti. Stkana je bila na tenko iz preje od kopriv. Grela ni prav nič, čeprav sem se vanjo omotal kot dojenček. Na skupnih ležiščih, kjer je bilo dovolj žimnic, sem se znašel tako, da sem se z žimnico pokril, kar je precej pomagalo.

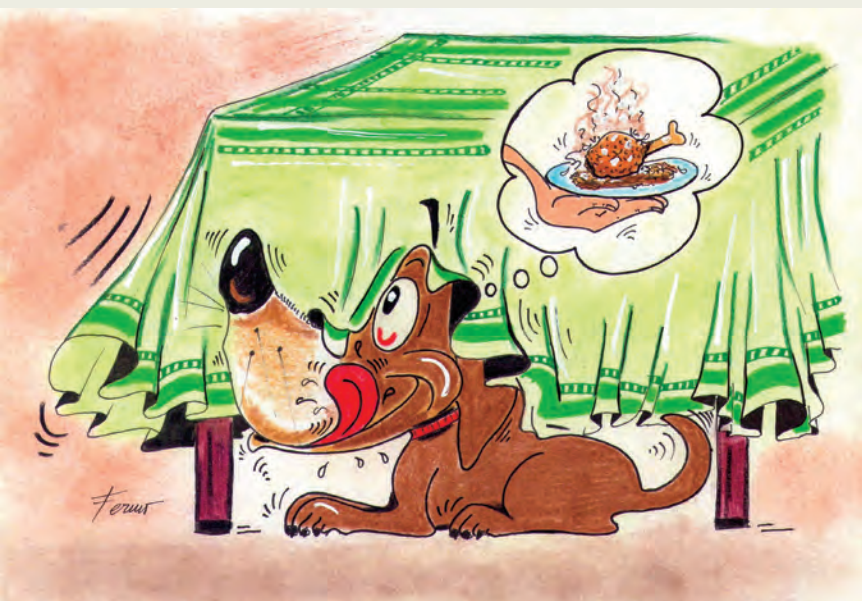
Nato smo mladi fantje *pogrunjali*, da je bolj toplo, če se spi v dvoje pod eno odejo. Začel se je lov za dekleti. Kdor ni imel dekleta, je bil v očeh drugih manj vreden. Sploh ni bilo pomembno, kakšno dekle si privlekel v hribe. Tu sploh ni šlo za kakšen seks. Važno je bilo, da je bilo dekle dober termofor. Včasih spremljevalka fantu ni bila ravno pisana na kožo ali pa je bilo obratno. Pokojni Marjan Keršič - Belač je imel v zvezi s tem tudi bolj ali manj posrečene pripombe. To si je lahko privoščil, ker je bilo njegovo dekle prava lepotica.

Planinske koče so nato začele dobivati sponzorje. Odeje na skupnih ležiščih so se namnožile. Takrat si si lahko privoščil več odej. Skupna ležišča so postajala prostor, v katerem si počel vse, kar ti je prišlo na misel. Nepoučenemu bralcu se ob tem utrne misel: »Kaj pa tisto?« Pod besedo tisto seveda misli na delo, zaradi katerega smo se rodili. Res je, da je bilo tega kar precej. Mlajši rod ne ve, da je bil nekje do leta 1970 v veljavi predpis, v katerem je bila stroga prepoved skupnega prenočevanja moškega in ženske, ki nista bila v zakonski zvezi. To je veljalo za hotele, počitniške domove, ladijske kajute, spalne kupeje itd. Planinske koče pa so bile izvzete. To je bila odrešitev za neizpete ljubezni. Sčasoma pa je to postalo nadležno. Takrat še ni bilo rjuh. Tako se je velika količina nerojenih otrok zasušila v odeje.

¹ Pavel Poljanec, dolgoletni izjemni oskrbnik Pogačnikovega doma na Kriških podih.

Da bi se to preprečilo, je viden alpinist, ki ga seveda ne bom imenoval, ker je sedaj ugleden star gospod, predlagal Planinski zvezi, naj se v skupna ležišča namestijo omarice z zaščitnimi sredstvi. Predlog je bil zavrnjen z velikim ogorčenjem.

Danes so rjuhe obvezne. Za red na skupnih ležiščih sedaj skrbi strog pravilnik, ki pa se mi ne zdi popoln. Kako npr. ravnati z nesrečniki, ki jih muči *plinovitis*? Proti tej nadlogi skoraj ni pomoči. Morda bi jo bilo mo-

Njegov pes pod mizo zamišljeno in pozorno vdihava kuhinjske vonjave in čaka, kdaj se ga bo kuharica usmilila.
Risba: Lorella Fermo

žno malo omiliti, če bi kuharica omejila izbor nekaterih sestavin v enolončnici.

Kuhinja, srce planinske koče

Naše planinske koče se mi zdijo, kar se higiene tiče, v primerjavi s kočami v tujini zelo v redu. Če koča po svoji razporeditvi prostorov ne ustreza higienskim vidikom, pač ni kriv oskrbnik. Nekoč pa me je motilo, ko sem videl, da je oskrbnica navsezgodaj na vso moč ribala WC, nato pa stregla čaj in pečena jajca.

S kuhinjami nisem imel nobenih posebnih izkušenj, razen te, da so povsod zelo dobro kuhali. Mogoče se mi je to le zdelo, ker sem bil vedno lačen. Motilo pa me je, da se je v kuhinjo nabilo nekaj ljudi, in to navkljub napisu »Vstop v kuhinjo je prepovedan«. To so bili domačini in pretežno stalni gostje, ki so se v koči že čisto udomačili, in kakšen legendaren alpinist. Odkrivajo pokrovke in kukajo v lonce, kadijo, pomagajo pri pripravi hrane, prinašajo vodo in odnašajo smeti. Posebno mesto v kuhinji ima domači lovec, ki včasih tudi kaj prinese. Njegov pes pod mizo zamišljeno in pozorno vdihava kuhinjske vonjave in čaka, kdaj se ga bo kuharica usmilila. Včasih se v kuhinji znajde še kakšna *frajtonarica*, da gre kuharici delo lažje od rok. V eni od planinskih koč v kamniških planinah sem bil v kuhinji tudi jaz dobrodošel. Bil sem mlad, neizkušen in se nisem zavedal, zakaj sem imel privilegij, da sem imel prost vstop v kuhinjo, v sveti kraj, ki je srce planinske koče. Danes, ko sem izkušen, vem zakaj in mi je zelo žal, da sem bil takrat neizkušen.

V zvezi s hrano bom opisal dogodek, ki ga sam nisem doživel, a je o njem navdušeno pripovedovala verodostojna oseba. To se je zgodilo na Kredarici. Koča je bila nabita z gosti. Hrane je zmanjkalo – katastrofa. Toda oskrbnik, bistra glava, je organiziral akcijo, naj vsak prispeva v prehrambni fond po eno konzervo ne glede na njeno vsebino. Akcija je uspela in nabral je okoli sto konzerv. Pred kočo je postavil kotel in vanj stresel vsebino vseh konzerv. Imel je še nekaj krompirja, ki ga je narezal in zmetel v kotel. Nato je začel s kuho in očitno pravi, da je neznosno smrdelo. Nato je dal v kotel razne začimbe, s katerimi je zamoril smrad.

Brozga je bila potem odličnega okusa, tako da so gostje pospravili prav vse. Kaj bi na to rekel sanitarni inšpektor, sicer ne vem. Vem le, da o njegovih obiskih v hribih nisem še nikoli slišal. Verjetno bi se pridružil pojedini. Sanitarni inšpektor – planinec bo v gorah verjetno izdal svoj poklic in kuhinje zaradi raznih spodrslijav, ki so v dolini nedopustni, ne bo zapečatil.

Še utrinek o čistoči okolja

Planinske poti so glede čistoče zelo napredovale v primerjavi s stanjem pred leti. Le tu in tam je še kakšen čik, pasji iztrebek ali papirček od bonbona. Sem pa opazil nekaj drugega, česar se ne da preprečiti. Naša sivkasto bela apnenčeva skala je lepa in čista. Rad se je oprijemlješ. Daje občutek zanesljivosti. Izda te le, če ti ostane v roki. Gornik z dolgo kilometrino ima v stiku s skalo občutek domačnosti in varnosti.

Če pa danes z brezpotja skrenem na močno obiskano planinsko pot, začutim rahlo nelagodje. Zakaj? Na tisoče ljudi se namreč oprijemlje skal, ki z leti grdo porumenijo. Prijetna hrpavost se zgadi. Naravne prvobitnosti ni več. Prebudiš se iz zasanjanosti o nedotaknjeni naravi in se zaveš, da si pripadnik človeške družbe, ki pušča za seboj sledi, ki jih narava le s težavo briše.

To nastaja zaradi potnih rok. Malo pa mogoče tudi od tega, ko si po malici obrišeš mastne roke ob skalo namesto ob hlače. Uporabi alkoholni robček, ki ga moraš nato priložiti svojim odpadkom, ki jih neseš v dolino. Posebno v hribih se moraš ravnati po določenih družbenih pravilih, med katerimi imajo tudi higienska pomembno mesto. ●

Skyfall.

Ko je Jérémie Heitz, vrhunski športnik in član naše profesionalne ekipe, na Hohbärghornu postavil na preizkus gravitacijo, je bil dobro pripravljen in je vedel, kaj počne. Poleg tega je vedel, da se lahko popolnoma zanese na svojo opremo. Za smučarje prostega sloga: www.mammut.swiss

Moj planinski sopotnik in prijatelj

Tone Bučer (1917–1986)

V letu 2017, natančno 9. januarja, je minilo sto let od rojstva našega planinskega sopotnika, tovariša in prijatelja Toneta Bučerja.

Spoznal sem ga v čudovitem avgustu leta 1958, ko je kot načelnik Komisije za alpinizem pri PZS organiziral in tudi vodil alpinistični tabor v Vratih. Seveda so bile vse misli obrnjene v Triglav, njegovo mogočno Steno in čudovite izzive mladih in starih alpinistov. Začelo se je naše in moje dolgo obdobje sodelovanja v osrednji planinski organizaciji. In to je trajalo dolgih trideset let. Od Toneta smo se poslovili prve dni oktobra 1986. Sončen dan je bil, bilo nas je veliko, skoraj vsi planinci prijatelji iz društev, njegovi sodelavci in družina. V tem času sem bil tako kot mnogi drugi njegov pla-

Kot mladince me je zelo zanimalo, kako so z gorami in drugače živeli trije bratje Bučerji, saj je bilo vse njihovo življenje povezano tudi z gorami. Janezova knjiga *Koča na robu* je bila in je še vedno čudovito branje, vmes smo urejali celo scenarij za igrani celovečerni film, Lado je bil tudi moj soplezalec in tudi njemu sem govoril na grobu. Za Ivana je bila Stena usodna, tudi Lado je mel nesrečo v tej mogočni Steni, a je kljub padcu nadaljeval. V spominski knjigi v Slovenski steni je napisano: V spomin na očeta in oba strica: + Ivan Bučer, rojen 1910 + Slavko Bučer, rojen 1913 + Tone Bučer, rojen 1917, 11. september 2016, vpisal sin Vojko. Bučerjeva spominska knjiga v Steni tudi zdaj spominja na vse tri brate in je lepo vzdrževana. Tonetova družina, trije otroci, je sledila očetu, tudi njih so oče in oba strica navdušili ali vodili v gore in v stene.

Svoj izredno težak življenjski preizkus je imel tudi Tone. Kako skrivnosten in skromen je bil Tone in kakšne življenjske izzive je premagal, lahko spoznamo v delu širšega besedila »Taborišče Ohrdruf – kraj groze in smrti opis zadnjih dni življenja v taborišču« njegovega taboriščnega dnevnika, ki ga je objavil *Dahavski poročevalec*. Tone skromno piše v tretji osebi, kot da ga ni bilo zraven; kako so taboriščniki doživeli grozo tistih časov in kako so raztrgani, izčrpani od dela v mrazu in brez hrane v groznem pohodu prišli iz Ohrdrufa nazaj v Dachau. Citat iz prispevka: »Na torek popoldne po veliki noči začne sprevod in koraka nepretrgoma 25 ur s kratkim opoldanskim počitkom, kdor obnemore na poti, ga neusmiljeno podre SS-ovska krogla ...« Dolgo je zadrževal to besedilo, izročil ga je svojim otrokom. Mislili smo, da vemo vse o njem, a smo se motili. V dolgih večerih in na poteh smo govorili o skoraj vsem, tega nam ni povedal, zapisal pa je. Razmislimo, kako smo danes včasih ponosni, ko nam uspe kak pohod ali plezalna tura. Tone je takrat naredil svoj največji življenjski podvig.

Poznali smo ga kot doslednega, pridnega in temeljitega planinskega prostovoljca, ki je imel dober pregled nad delom organizacije in posebej nad delom društev. Velikokrat je naredil tudi tisto, česar nekaterih ni zanimalo ali pa so bili usmerjeni drugam. Preprosto je rekel:

Tone Bučer, podpredsednik PZS, na ogledu gradbišča Kranjske koče na Ledinah
Arhiv Francija Ekarja

ninski sopotnik in danes je težko povedati kaj takšnega, kar starejša planinska tovarišija ne ve o njem ali kar ji ni poznano. Skoraj vse ali večina njegovega dela za druge je opisana v predlogih za odličja, ki jih je dobil: plaket in nagrada Staneta Bloudka (1971), vsi častni znaki PZS in PZJ in dolg seznam državnih odlikovanj. V predlogih za odličja je opisano njegovo delo in v tem spominskem sestavku skušam povedati nekaj stvari in vtisov, ki niso poznani ali pa njihov pomen ni bil dovolj predstavljen.

Tone Bučer nad mestom, kjer se je ponesrečil Klement Jug; zraven je Franjo Erega s Hrvaške, 28. junija 1953. V plezalnem dnevniku je vzpon vpisan pod št. 187. Foto: Rado Kočevar

»Bom pa to naredil jaz.« Pomemben je bil njegov smisel za red, veliko ni govoril, s seboj je nosil malo beležnico in vanjo z drobno pisavo zapisoval, kar je bilo potrebno. Imel je dober spomin in odličen osebni arhiv. Planinska zveza mu je bila skoraj drugi dom, tudi službeno ji je bil blizu. Finančno ministrstvo se zdaj imenuje ustanova, v kateri je zelo dolgo deloval, njegova mala sobica pa ni sprejela veliko ljudi naenkrat. Funkcija *kadrovika* je bila dobra strokovna podlaga tudi za poznavanje kadrov v naši organizaciji. Sodelavce v tedanjem sekretariatu za finance je navduševal za delo v organizaciji. Z Marjanom Oblakom in drugimi sta pomagala pri oblikovanju dogovora o pomoči planinskim postojankam in drugimi nalogami v vezi z državo ter razumevanjem pomena planinstva. Takrat so bili drugi časi, veliko smo gradili in obnavljali, razumevanje je bilo drugačno; bili so časi, ko smo imeli še sklade skupne porabe in sporazume. Tone se je spoznal in pomagal.

Trideset let je delal v planinski organizaciji kot kronist in poznavalec ter skrbnik za njene nepremičnine. Leta, preživeta na sedežu na Likozarjevi ulici, od koder smo se po požaru preselili na Dvořákovu, so bila zanimiva in pestra. Vsega ne moremo napisati. Zanimalo me je, kako so po osvoboditvi na novo razdelili planinske domove, ki jih je nova država v največji meri ponovno vzela iz nemških in italijanskih zemljiških knjig ter jih dodelila planincem, dodala pa še vojaške in druge utrdbe ter pota, ki so bila pred tem na oni strani rapalske meje. Tone je sodeloval na sestanku na Bledu, kjer so si planinska društva določala nova in stara, recimo, srečna bremena. Ne vem, če je vse to zapisal, vendar je vedel, da je bil za to zadolžen tovariš Topič, ki je na posvetu na Bledu delil bremena oziroma radosti med za obnovo navdušenimi planinci. Ta prva delitev in struktura je pretežno ostala, večkrat je rekel, da še išče dokumente iz tega časa, a jih ni našel. Vendar je delitev ostala in mogoče ni tako pomembno.

Tone je večkrat prevzel delo in naloge na planinskih postojankah in pri planinskem gospodarstvu z ogledi na terenu in predlogi, včasih je bila tudi kaka zamera, a veliko druženja in prijateljstva. Vmes pa veliko in preveč ali ravno prav obiskov občnih zborov.

Ko so mladinci v planinski organizaciji zgradili svojo notranjo organizacijo, je vodstvo PZS to podpiralo ali vsaj ni zatiralo. Tone je proučeval vlogo in delovanje Koordinacijskih odborov mladinskih odsekov PD in sporazumeli smo se, da je to dobra ureditev tudi za starejše. Ni delal sam, vendar je veliko pripomogel k oblikovanju naše sedanje organizacijske strukture. V tem času je Tone Bučer praktično poleg profesionalnega tajnika postal prostovoljni organizacijski sekretar. Bilo nas je malo, organizacija pa velika.

Posebej pomembno je njegovo delo pri gradnji mladinskega tabora v dolini Bavšice. Nekaj mladih nas je ugotovilo, da je ta dolina še »planinsko prazna« in da je dobro, če bi bila mladina vsaj nekaj časa tudi sama, ta dolina, obkrožena s čudovitimi vrhovi, pa je primerna za mladinski tabor. Potem je zadevo v roke vzel Tone; s *fickom* čez Vršič in nazaj ter veliko improvizacije, betonski podi in podarjene barake. Pa je bilo narejeno. In še je tam, tudi če je vse drugače in boljše. Mogoče pa taborniki ne vedo, kaj je bilo vse narejeno in kako je Tone organiziral delo pod Bavškim Grintavcem.

Planinski vestnik seveda berejo tudi tisti, ki Toneta in bratov Bučer niso poznali. Veliko za planinstvo pomembnih dogodkov se danes skoraj sproti in popolnoma obdela, fotografira in prenese na splet, da tako z novimi stvarmi pokrivamo in včasih popravljamo nekatere do zdaj zapisane in dogovorjene resnice, ki so lahko zastarele in presežene. Veljalo bi razmisliti o tem, kako urediti tudi »mlajšo« ali »srednje staro« zgodovino naše organizacije. In spet smo tu mladinci v času, ko Tone ni bil več tako mlad, pa smo vseeno imeli dobro in lepo delovno ali drugačno izkušnjo s Tonetom Bučerm, zato vas pozivam, da napišete kaj o tem. ●

Skozi dež in meglo

Slovo jamarja¹

Grem od planine Ravni/Ravne proti Dleskovcu. Danes sem si izbral pot mimo spomenika pri nekdanji Lučki koči. Vreme je čudovito, včeraj je pregreto ozračje dodobra ohladila nevihta. V kotanji pod Grdim vodolomom preplašim mladega srnjaka. Jezno zalaja in preden prižgem fotoaparata, je že visoko v macesnovem gozdu. Iz doline veter občasno prinese zvoke motorne žage. Malo pred razpotjem poti leži star podrt macesen. Le kaj vse bi povedal, če bi govoril. Goto vo je videl mnogo dram in viharjev, lepih zimskih dni in dehtečih poletnih večerov. Malo naprej gre v desno pot proti planini Poljšak. Moja pot se rahlo spusti v več zaporednih majhnih dolinic. Kmalu sem pri koritih za napajanje živine, sledi le še kratek vzpon do spomenika ob poti. Nekdaj je tukaj stala majhna in skromna Lučka koča. Od koče ni ostalo nič, le miza in klopi pozdravijo utrujenega popotnika. Malo nad njo je med borovci lepa jasa. Danes še posebno. Po dolgi zimi je spočita zemlja pognala novo zeleno rast. Kamor pogledam, je polno lepega gorskega cvetja. Pot se vzpenja naprej in kmalu se odpre razgled na Veliki vrh. Misel mi zatava na dan pred nekaj leti. Ta dan je bil čisto drugačen od današnjega. Začel se je zgodaj zjutraj nekega oblačnega novembrskega jutra.

Sporočilo

Telefon je neumorno zvonil. Obrnil sem se na drugo stran, vendar ni ponehal. Za silo sem se prebudil in se stegnil po telefonu na nočni omarici. Na zaslonu je pisalo Maks Petrič. Ura je bila nekaj čez tri zjutraj.

»Ja, halo,« rečem utrujeno.

»Rajko Bračič je umrl,« sem slišal z druge strani. Kako Rajko umrl? Možgani so se sunkovito prebudili, preračunavali vse mogoče in nemogoče variante. Med drugim tudi, da je mogoče Maks popil kak kozarec preveč ali da gre za grdo šalo.

»Maks, ne se *hecat*,« sem rekel, v njegovem glasu pa sem slišal neko globljo zaskrbljenost.

»Bili smo v jami 1-51 pod Moličko pečjo in ko smo prišli iz jame, smo ga našli mrtvega,« je rekel Maks.

»A ste javili na 112?« sem ga vprašal.

»Smo.«

»Kje pa ste zdaj?«

»Na parkirišču nad planino Ravni,« mi je povedal.

»Ok, takoj pridem gor,« in sem prekinil.

Akcija, prebudil sem celo hišo. Sam sem se hitro oblekel, zbral oblačila za očitno mokro in vetrovno jutro, Rosana je skuhala čaj, Bernarda pa nabirala opremo.

Že sem se peljal proti dolini. Skrbelo me je, ker sem imel baterijo mobilnega telefona zelo slabo napolnjeno. Jezilo me je, da je nisem zvečer priklopil na polnilec. Nič, bo že kako, sem razmišljal, spomnil sem se, da bi mi gotovo prav prišla tudi UKV-postaja, ki je ostala doma. Zaskrbljeno sem se peljal naprej, razmišljal vse mogoče, sto vprašanj se mi je porajalo. V Lučah sem zavil za Podvolovljek in potem naprej proti Planinški. Pri Planinški je bilo še temno. Prišel sem na planino Ravni, gledal, kje bi bili, vse je bilo še temno. Seveda, gotovo so na koncu ceste na parkirišču, sem razmišljal. Že od daleč sem zagledal luči Rajkovega rdečega kombija. Motor deluje, fantje poklapani, vidno utrujeni so sedeli na sedežih. Prisedel sem in počasi začel pogovor. Ponudil sem jim topel čaj in rozine. Sam pri sebi sem se jezil, da nisem doma vzel kakšne bolj konkretne hrane. Povedali so, da so proti jami odšli že prejšnji dan dopoldne. Da je Rajko zaostajal in je pred jamo rekel, da bo še malo počil, nato preopremil vhod in prišel za njimi.

V jami so bili dvanajst ur in ko so prišli na površje, so ga našli ...

»Koga ste pustili zgoraj pri njem?« sem vprašal.

»Nikogar,« so rekli, »zgoraj je bil orkanski veter, kdor bi ostal zgoraj, bi zmrznil.« Meni, ki sem se prebudil iz tople postelje, se je to za zdaj zdelo čudno. Kar tako pa že ne moreš pustiti človeka na Planini, kaj če pride mimo kakšna žival, mi je najprej prišlo na misel. Počasi sem sam pri sebi razčistil, da so naredili popolnoma prav, da so ga pustili. Pozvonil je telefon. Denov oče je klical, če lahko Dena pripeljem v dolino. Počasi sva se peljala proti dolini. Komajda sva spregovorila par besed. Denovemu očetu sem prej naročil, naj v Lučah zavije proti Podvolovljeku in kar tam počaka za cesto. Prišla sva v Luče, spregovorili smo nekaj besed in že sem se peljal nazaj. Spet smo sedeli v kombiju, zunaj je potegoval veter, počasi je začel naletavati dež. Nikakor mi ni uspelo poklicati domov, ni bilo signala. Počasi se je danilo, z dnem je prišlo še več dežja. Odpeljali smo se navzdol proti planini Ravni. Pričakovali smo policijo in gorske reševalce. Med poročili ob sedmih smo že slišali, da je na Dleskovski planoti umrl jamar ... Spet sem se trudil s telefoniranjem, rad bi priklical domov in povedal, da me še kar nekaj časa ne bo.

¹ Pri prenosu pokojnega Rajka Bračiča 3. novembra 2013 so sodelovali reševalci GRS Celje in policista gorske enote.

Sprevod

Po cesti na planino Ravni sta se pripeljala dva avtomobila s policijo in gorskimi reševalci. Pogovarjali smo se. Policista sta se pogovarjala z jamarji, ki so bili zraven. Z gorskimi reševalci smo določali, kje naj bi Rajko bil. Dleskovška planota je lahko v megli zelo problematična. Matej je rekel, da je najbolje, če grem zraven, takoj sem bil pripravljen. Jamarji Maks, Matic in Milan so se z Rajkovim kombijem odpeljali proti dolini. Odleglo mi je, saj so bili zelo utrujeni. Odpeljali smo se na zgornje parkirišče.

Takoj so začeli urejati opremo. Prihajali so še drugi reševalci. Šli smo. Gozd od parkirišča je vedno tako lep, mogočni macesni, lepe zelene trate, čudoviti pogledi proti vrhu Dleskovca. Tokrat je bil mrakoben, rahlo je naletaval dež, zgoraj se je slišal močan veter. Kolona se je tiho pomikala naprej, občasno nas je zagnila megla, vendar tu še ni bilo problema, saj je bila steza dobro vidna. Šli smo mimo korit, vzpenjali smo se proti nekdanji Lučki koči. Malo smo postali in že hiteli naprej. Pot se vzpenja med borovci in redkimi macesni, ponekod smo se spustili v plitke vrtače. Občasno je veter razpihal meglo, da so se videli okoliški vrhovi.

Dež je padal neprekinjeno, sunki vetra so naznanili, da bo zgoraj verjetno še hujše. Smo že na sedelcu, skrenili smo s planinske poti na izsekano pot v borovce. Čakal sem, da se kolona zbere, saj se z zadnjimi zaradi megle že nismo videli. Pot se vzpenja in spušča med morjem borovcev, preči manjše kotanje. Megla nas je popolnoma zagnila, že nekaj časa smo tipali. Poplezal sem okoli borovca na nekakšno skalo. Konec. Ni poti. Zgrešili smo. Obrnili smo se, šli nazaj, spet smo na poti. Megla spet malo popusti.

Rekel sem, naj počakajo, da grem pogledat naprej, če je prav. Pot je v lepem enostavno sledljiva, zdaj je bilo drugače, kot bi nas gora ne spustila naprej. Zaklical sem, da smo prav. Šli smo čez razdrapano skalovje, polno ozkih razpok. Popolnoma sem bil premočen, znotraj od znoja, zunaj od dežja, ki je čedalje bolj padal, zdelo se mi je, da se je kar precej ohladilo. Bal sem se, da bi začel padati sneg, tedaj bo še težje. Ozrl sem se nazaj, fantje, vajeni vsega hudega, so mi sledili, zdi se, da je bil vsak zatopljen v svoje misli. Tiho so prenašali besnenje narave. Že smo bili pri naravnem mostu. Na drugi strani smo se spustili navzdol in že smo se spet vzpenjali na drugo stran. Povedal sem, da smo že čisto blizu. Skrbelo me je, kako bo, saj je bila megla spet tako gosta, da sem s težavo sledil poti. Veter je bil vse močnejši, občasno nas je zaustavil. Prišli smo do mesta, kjer je poleti jamarški

tabor. Megla je bila nepregledna, niti ene točke ni bilo, ki bi bila za oporo pri iskanju poti, vem pa, da smo bili blizu jame. Vendar zdaj v tej megli naenkrat nisem imel ideje, kako priti do vhoda. Poleti smo vedno šli po desni mimo kurišča, zdaj nikakor nisem našel prehoda. Mateja sem prosil, da z napravo GPS nakaže smer proti jami. Pokaže nekam naravnost naprej. Šli smo počasi v tisti smeri, naenkrat sem skozi meglo zagledal značilen vhod v jamo 1-51.

»Počakajte,« sem rekel, hitro šel proti vhodu, ob poti sem iskal Rajka. Prišel sem do vhoda, nisem ga našel. Megla je spet zagnila okolico, po tihem sem se jezil nase, da se z Maksom, Maticem in Milanom nisem bolj pogovoril, kje točno leži Rajko. Zaklical sem nazaj, da je najbolje, da se razpršimo in iščemo naprej. Kmalu je nekdo zaklical, da ga je našel. Aleš je rekel, da nazaj čez naravni most ne bi šli, da je bolje, če gremo po kaki drugi poti. Odločil sem se, da gremo po poti proti Velikemu vrhu, zgoraj pa krenemo levo, prečimo po rami pod Velikim vrhom in se nato na sedelcu spustimo po markirani poti.

Ko so fantje pripravili vse za vzpon na ramo pod Velikim vrhom, sem sam odhitel naprej, da pregledam teren, kje bi bila najboljša pot. V lepem vremenu je to enostavno, poleti je ta žleb porasel z lepim planinski cvetjem, uživaš v lepih razgledih po okoliških vrhovih. Zdaj pa je bilo vse drugače, megla je neusmiljeno pritiskala, močno je deževalo in veter je bil vse močnejši. Občasni sunki so bili takšni, da te je pahnilo na vse štiri. Prišel sem na uravnavo pod Veliko zelenico. Za mano je prišel tudi Matej. Razmišljala sva, kam naprej. Šel je pogledat proti levi, kjer se je kazal nekakšen prehod. Sam sem šel naprej, čez manjše kotanje, mimo posameznih večjih skal. Matej je kmalu prišel za mano, rekel je, da na levi ni prehoda. Stala sva na robu in gledala navzdol v meglo, držala sva se drug drugega, če ne, bi zaradi vetra težko ostala na nogah, veter je tulil, komaj sva slišala drug drugega.

Gozd od parkirišča je vedno tako lep, mogočni macesni, lepe zelene trate, Foto: Bernard Štiglic

Spominska tabla
Foto: Bernard Štiglic

Sprevod naju je dohitel, previdno smo se začeli spuščati navzdol. Kmalu sem na levi na skali zagledal markacijo. Zelo sem je bil vesel, saj sem zdaj zagotovo vedel, da smo na poti proti sedelcu. Prišli smo na markirano pot, ki vodi s sedelca med Dleskovcem in Velikim vrhom na Veliki vrh. V večji kotanji pod Velikim vrhom je markacij še več, veter je malo pojenjal, tudi megla ni bila več tako gosta. Ker so reševalci še prihajali, smo se dogovorili, da odhitim na sedelce, da ne bi kateri od reševalcev šel naprej po poti proti Korošici. Prišel sem na razpotje poti, nase sem nataknil bivak vrečo in čakal. Kmalu sem zaslišal korake, prišel je še eden od reševalcev. Usmeril sem ga navzgor. Kmalu so bili na razpotju. Spodaj so sile narave do nas prizanesljivejše, samo dež še pada, megla ni več tako gosta. Malo nad Lučko kočo nam je naproti prišel Janez, ponudil nam je okrepčilo. Ostal nam je le še rahel vzpon po redkem macesnovem gozdu in že smo bili pri avtih na parkirišču. Dogovorili smo se, da se dobimo še spodaj na kmetiji Planinšek. Med vožnjo sem preklupil gretje sedeža na šest, drugače je pri takem gretju nemogoče zdržati, danes pa me še kar zebe. Ojačan čaj pri Planinšku nas je pogrel. Pogovorili smo se o današnjem dogajanju, Rajka je prevzela mrliška služba. Telefon je dokončno odpovedal. Utrujen in premočen sem se peljal proti domu. Malo pred mrakom sem bil doma.

Lovim ravnotežje po ozki poti čez naravni most pri vhodu v Zadnikovo brezno. Še malo gor in dol med morjem borovcev in že vidim vhod v brezno 1-51. Sonce pošilja današnje zadnje sončne žarke. Oranžno obsije Veliki vrh. Rahlo se spustim in kmalu zagledam Rajkovo spominsko ploščo. Nabita je na skali, pod katero je umrl. Zelo nas je pretresla njegova smrt, niti petdeset jih ni dopolnil. Korak mu je zastal tam, kjer je bil najrajši. Iz nahrbtnika vzamem svečko in jo prižgem. Nekje za Križevnikom zagrmim, spodaj pri Ravneh zaruka jelen. Počasi se odpravim v dolino. Vem, da se sem še vrnem. Tu se vedno pomirim, spomnim se svojega prijatelja. Naj počiva v miru. ●

Po tej zadnji prigodi v Trenti bi lahko nekoliko prikrojila slovenski pregovor
»Strah ima velike oči« v »Strah ima velike oči in ušesa«.

Začetek jeseni, rojstnodnevna tura, vse gre po načrtu, celo več kot to. Koča pri Triglavskih jezerih je še odprta, torej dodatna teža v nahrbtniku ter spanje v zimski sobi odpadeta. Po službi poborem prijateljico in čez eno uro že grizeva v strmino Komarče. Toplo je, hitro sva čez rob in naprej mimo Črnega jezera. Zadnji sončni žarki za lahko noč pobojajo skalni obraz Tičarice, Dvojno jezero naju zaspano motri, ko hitiva mimo. Mrak naju ujame pred kočjo pri Triglavskih jezerih. Posediva v jedilnici, edini gostji sva. Kozarček vina naročiva, da bova laže zaspali. Kočo jutri zapirajo, vse je pospravljeno in pripravljeno na odhod osebja. Kljub temu zjutraj za zajtrk dobiva slastno sirovo omleto in kavo. Juhu, prebujeni in lepo siti stopiva na pot. Cel dan je pred nama, bleščeč, prav takšnega sem si narisala v svojih rojstnodневnih željah.

Macesnov gozdiček na poti proti Špičju je še poletno zelen, svetloba poševno pada na mehko stezico, najina usta so do ušes. Vse gre gladko, z laskoto najdeva odcep z markirane poti in potem vse prehode po čudovitem kraškem svetu nad Debelim in Gladkim laštom. Neverjetne oblike skal burijo domišljijo in fotoaparat nenehno vlečem iz torbice – dokler se ne strga zadruga in mi skoraj pade ven. No, taka malenkost nama res ne more porušiti čudovitega ravnovesja. Malo se zatakne, ko prideva pod Plaski Vogel. Prepričana, da bom po več letih spet našla tiisti lepi prehod po travnati polički, se zaženem malo preveč proti zahodnemu grebenu. Nič zato, tudi tu se najdejo prehodi in nič nama ne pokvari uživaškega poplezavanja do vrha. Kljub dokaj zgodnji uri se za nameček od nekod pripodijo meglice in nama zakrijejo razglede. Ne daja se, imava še lep kos dneva na voljo. Dolgo sediva na vrhu, vzklikava in vzdihujeva ob dramatični predstavi meglic pred skalnimi kulisami; danes so nama zvezde res naklonjene. Sestopiva na sedlo pod Vršacem, saj sva namenjeni po Travnški dolini do planine Za skalo in pod Plaskim Kukom do Vasi na skali, kjer naju bo čakal voznik. Ooooh, ta pogled z roba sedla pa je presežek današnjega dne! Široka dolina se vije v rahel levi zavoj, z desne strani se nad njo vzpenja zeleni hrbet Travnika, z leve jo oklepajo skalni stebri in melišča

Grozljivka v Travniški dolini

Beg pred medvedom

Breda Pirc

Vršaca. Veliki balvani ležijo razmetani, kot bi nekdo ... Da, spet domišljija dobi krila. Lepo je s sorodno dušo deliti vse te lepote, posedeti v valujočih travah in metati koščke hrane kavkam.

Tišina je tudi danes najina zvesta spremljevalka. Z dolgimi koraki se hitro spuščava po komaj vidni stezici. Stopava tiho, da ne zmotiva gamsov v daljavi. Že se vidi Kaluder, kmalu bova na prelomu, tam zaviješ levo v travnati žleb, kjer je lovski prehod ob jeklenici. Potem pa še kratek spust po melišču in bova na planini, kjer bova spet imeli odmor in potem ... Sredi misli nenedoma v tišino zareže rjoveči glas: »Rooooaaarrr...« V trenutku obstaneva. »A si ti tudi kaj slišala?« vprašava obe naenkrat. In takoj dobiva shrljiv odgovor. Rjojenje se sliši v globeli, nekje nad planino Za skalo, odmeva od Kaludra in se v valovih vrača. Groza, medved! Gotovo se mu je kaj strašnega zgodilo, morda je kam padel in se ranil, zdaj pa v bolečini rjove. Tak medved pa je seveda smrtno nevaren. Tako dolgo si ga že želim srečati, toliko sledi sem že videla na Kočevskem, v bohinjskih hribih pa v Karavankah, prekolesarila Snežnik in Loško dolino v upanju, da se kje pojavi. Seveda bi ga po svojem scenariju videla od daleč, kako hlača v svojo smer. Zdaj pa naletiva na ranjeno zver, ki nama bo dobesedno prekrizala pot, saj glasovi prihajajo vse bližje proti planini. Misli nekontrolirano, panično divjajo. Naj se obrneva? Ozrem se nazaj. Razmetan, strm svet doline ni prav nič več lep. Pogledam po dolini navzdol in pod noge. Kje je najina stezica? Kar izgubila se je med travami. Stojiva, med ponavljajočim se rjojenjem se posvetujeva, kaj storiti. Najprej morava najti pot. Naelektrenih živcev grem nazaj, dokler spet ne najdem drobne stezice, ki sva ji prej z lahkoto sledili. Spet posvet. »Medveda morava nekako odgnati, zato bodiva glasni, da naju bo slišal.« Začneva se hreščeče glasno pogovarjati, govoriva, kar nama pade na pamet, v glavnem neumnosti, in celo peti. A medved je še glasnejši, potegnjeni grleni glasovi so vse bližje, zdaj mora biti že v bližini planine. V trenutku se oglasi tudi v mojem drobovju. Zaviti moram s steze v grmovje. Prijateljica mi zaupa, da se njej dogaja enako. Potem nadaljujeva svoji negotovi usodi naproti. Že stojiva na melišču nad planino, oči tipajo, kje se bo prikazala zver, vmes kričiva druga drugi, da so zdaj glasovi nekam bolj oddaljeni in redkejši. Popolnoma pozabiva na lepe razglede, na čaroben svet na planini, na uživaški počitek, »z ročno« zavijeva desno in hitiva po prečni stezi pod pobočji Kuka. Občasno še slišiva rjojenje, a je na srečo nekje bolj daleč pod pobočji Kaludra. Za vsak primer se dereva kot sraki, živci

so še vedno napeti, ušesa in oči prav tako. Medved pa se je, kot kaže, naveličal ali pa je do konca izpeljal svoj morilski pohod.

V rekordnem času pridivjava do Bibine hišice na robu vasi. Tam naju čaka najin voznik. Nekaj naju sprašuje, jaz pa tečem mimo njega do vaškega kmeta, ki s traktorjem ravno zavija na domače dvorišče. Pomaham mu, ugasne traktor, jaz pa ga zadihana vprašam: »Ali pride kdaj kakšen medved v vaš konec?« »O ja, pride pride, tudi tukaj mimo pride, večkrat vidimo sledi.« »Ojoj, midve sva ravno zdaj kaki dve uri in pol poslu-

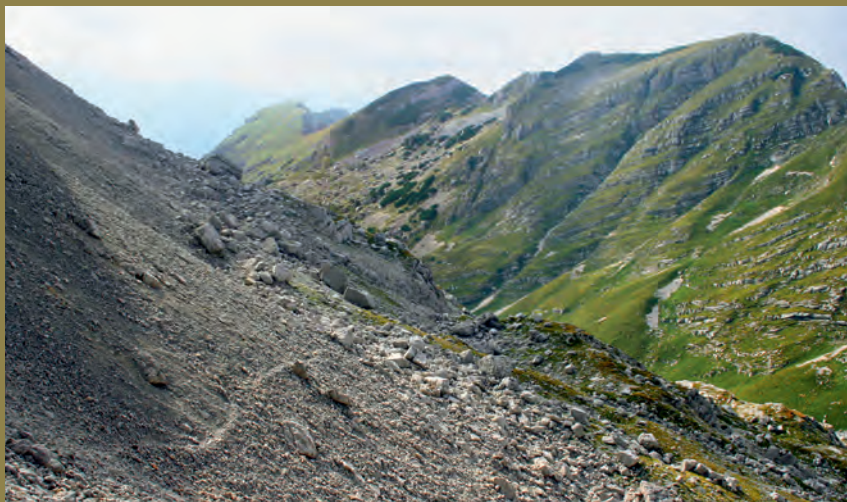

Foto: Breda Pirc

šali enega, ki je nekje nad planino Za skalo tako strašno rjovel, da sva bili čisto trdi od strahu.« »Aaa, rjovel je? Medved ne rjove, medved je tiho. To je bil jelen.« »Jelen??? Nemogoče, takšno zverinsko rjojenje od jelena? Nemogoče!« »Ja ja, jelenji ruk je zdaj, to je bil jelen,« hladno odgovori domačin in se odpelje naprej. Osuplo se spogledava in potem se reživa in reživa, krohotava, da tečejo solze smeha in olajšanja. Najin voznik medtem pride do naju in zaskrbljeno vpraša: »Pa kaj je z vama, da sta se tako drli. Eno uro sem vaju poslušal, ko sta stopali v vas, zdaj se pa še režita, kot bi kaj *vzeli*?« Ker se hočem o vsaki stvari sama prepričati, sem doma brskala po spletu in našla filmček s tekmovanja v oponašanju jelenjega ruka. Grozljivi glasovi so mi ponovno pognali strah v kosti. Hmmm, še vedno nisem čisto prepričana. Upam pa, da se medved, jeleni in druge živali tam pod Kaludrom niso izselili zaradi kričanja, ki nama s prijateljico ni ravno v navadi. Bo treba spet kmalu v tisti konec, da se prepričam ... ●

Kako gre, ko ti ne gre

Telo ni hotelo navzgor

Ko se po daljšem času odpravim na Storžič, vedno znova pozabim, da je zanj potrebna dobra kondicija. Če jo imaš, boš užival. Če jo greš gor nabirat, boš trpel. S takimi je namreč Storžič neusmiljeno brutalen. In to sem oni dan po nekaj letih spet občutil. Že ko sem stopil iz avta, sta me zbolela oba kolka. Se bom že ogrel, sem pomislil. Saj sem se, celo *zašvical* sem, vendar ni hotelo iti, kot bi moralo. Nebogljen sem se privlekel na Kališče, kjer sem kar pol ure počival. Od Bašelskega sedla naprej so se prave težave šele začele. Mukoma sem se vlekel dalje, trikrat sem se hotel obrniti, pa se mi je zdelo škoda *zajebati* dan, ki sem ga začel že ob petih zjutraj.

Kje so tisti časi, ko sva z Marjanom pred »sto leti« po službi *zašibala* iz Mač na Storžič in je na vrhu ustavil

štoparico pri 2,28 ure!? V ta čas je všteti tudi kratek postanek na Kališču, kjer sva se basala z energijskimi briketi in nacejala s super izotonično pijačo, domačo mešanico vode, limoninega soka, soli, sladkorja in prave kave. Ko je Marjan videl doseženi čas, se je namrnil in zagodrnjal, da danes ni ravno v formi. Nisem ga vprašal, ali je resno mislil ali me je le dražil, ko je videl, kako lovim sapo in zevam kot krap na suhem.

Končno sem se le priplazil na vrh. Nenadoma je moje hipoksične možgane prešinilo: z Nejcem Zaplotnikom imava eno pikico skupnega, določene vzporednice, čeprav na zelo različnih ravneh. On je bil na Everestu srečen, da je na vrhu, jaz pa na Storžiču. Obema je odleglo, ker ni bilo več treba navzgor. On je sedel pri tisti piramidi, ni vedel, kaj bi, in je strmел v Štremfljev objek-

tiv, jaz pa v svojega – za avtoportret v spomin, kako zdelan sem videti. Pri obeh se je v kotičke možganov kot razlito oljčno olje priplazila misel: zdaj bo treba pa še dol. Verjamem, da sem bil jaz na Storžiču bolj izmučen kot on na Everestu, čeprav je bil več kot 6700 metrov više.

Med sestopom nisem imel takih težav kot med vzponom. Zaradi poledene steze sem trikrat nataknil in snel gozdarske dereze, četrtič se mi ni več ljubilo in sem ročno *oddrajtural* navzdol po kamnih.

Za celo turo sem porabil sedem ur in pol. Pred leti bi se zaradi take porabe časa od žalosti napil, zdaj bi se od veselja, da sem sploh prilezel gor, če bi se smel.

Do Kokrskega sedla sem se komaj privlekel. Čutil sem, da se nekaj kuha v meni. Grlo je bilo že nekaj dni vneto, morda sem imel celo malo poviša-

no temperaturo, a premalo, da bi ostal doma. Ampak to še ni bilo nič v primerjavi s tistim, kar me je čakalo nad sedlom, kjer se je začel križev pot brez križa. Naj sem si še tako želel in se trudil, da bi kolikor toliko spodobno hodil, sem se vlekel, kot bi imel petdesetkilski žakelj cementa na hrbtu in na gleženj z verigo priklenjeno arestantsko kroglo. Težke noge, boleča kolena, šumenje v

Težke noge, boleča kolena, šumenje v ušesih in ustna votlina, suha in hrapava kot izsušena, razpokana kraška zemlja

Risba: Lorella Fermo

ušesih in ustna votlina, suha in hrapava kot izsušena, razpokana kraška zemlja. Zrak se je segreval, postajalo je vroče. Silno sem si želel narediti požirek ali dva. Ker sem do sedla popil že več kot pol čutare, sem ostanek hranil za vrh. Vrh? Ga bom danes sploh videl? Počitki, ko sem miže slonel na palicah in lovil sapo, so postajali skoraj daljši od hoje na obroke.

Za menoj so zaškripali koraki. Mimo je prisopihal postaven možakar, okoli stodvajset *kilc* je moral imeti brez gozdarjev in *ruzaka*, in me z veselim glasom sočutno vprašal: »A bo švo, ejga?« Kakšen drug dan bi jaz tebe to vprašal, hudič te vzemi, sem zamrmral v brado. Naval jeze mi je vлил novih moči, pospešil sem korak in takoj ostal brez sape, se onemoglo naslonil na palice in sopihal kot parna lokomotiva tovornega vlaka, ki počasi speljuje s postaje. Kako se vleče ta prekleta pot po tej prekleti Strehi. Majhen sem kot mravljica in hiter kot želva. Končno, končno sem zagledal obrise vrha, se mi je zdelo, visoko nad seboj. Če bi hodil bolj zravnano, ne bi bil videti tako daleč, ampak z močmi je treba racionalno, zato sem ostajal sključen, kot da bi me uščipnilo v križu, in se z vso težo naslanjal na palice. Vse enkrat mine, tudi moja grintava hoja na Grintovec se je po dolgih »stotih letih« zaključila pri tistem stebričku. Po več kot treh urah in pol od sedla sem se le privlekel, malodane priplazil, do njega.

Sedel sem, toda razgledi me niso zanimali. Vse misli in vso energijo, kolikor je je še ostalo, sem posvetil napor-

nemu *tuhtanju*, koliko požirkov smem narediti in kako dolgi naj bodo. Zakaj, hudiča, čepi tista *bajta* tam doli na sedlu in čaka na uradni začetek sezone, da bo razkrila svoje grudi ... pardon, šank, in ponudila življenjski eliksir dehidriranemu in onemoglemu revežu?

V hipu sem se odločil in na dušek izpraznil čutaro. Čez minuto sem se spravil pokonci. S tako dolgimi in hitrimi koraki, kot sem jih zmož, sem se začel negotovo spuščati, da bi prišel čim dlje, preden bo popustil poživiljači učinek medenega čaja. Če sem kdaj v življenju odsotno meditiral, sem takrat, med hojo. Brez misli, s prazno glavo sem se opotekal navzdol, z očmi, uprtimi v tla. Gledal sem, ne da bi videl. Ne vem, kako da se nisem vsaj enkrat zvrnil. Morda je bil kriv avtomatizem motorike, morda zastoji pri Ravbarkomandi, morda bančne luknje, saj ni važno.

Skoraj podzavestno sem začel zaznavati, da nekaj ne štima. Da se nekaj spreminja, da privlačnost gravitacije popušča in se teža telesa zmanjšuje. Najprej niti nisem hotel misliti na to, ampak občutek je postajal vedno močnejši. Blíže ko sem bil sedlu, bolj sem se čudil in spraševal, kaj se dogaja. Naenkrat mi je kapnilo. Laže diham, tudi noge so lažje! Na sedlu sem že skoraj lahko poskakoval. Kar koli me je trpinčilo, je minilo. Tisto kar koli sem preprosto *izšvical*. ●

» Urejeno gospa, na pregled k specialistu ste naročeni že naslednjo sredo.«

Olajšamo in skrajšamo pot do ustreznega
zdravnika, diagnoze in okrevanja.

Center Zdravje

080 81 10

www.as.si

Goran Knežević

Naravi bi morali biti spoštljivo podrejeni

Mirne cone v Triglavskem narodnem parku

Narava ne more biti človeku enakopraven partner, ampak bi moral biti človek naravi spoštljivo podrejen. Že pred stoletjem so začeli ugotavljati, da postajajo določena območja v naravi vse bolj neomejevano in celo škodljivo izkoriščana, zato so se začele občasne spontane aktivnosti in prizadevanja za zaščito in varovanje naravnih vrednot.

Za varovalne posege in zaščito flore, favne, vodovja, gozda, naravnih spomenikov ipd. so bila najbolj izpostavljena območja v gorskem varovanem gozdu, to je v območju, kjer prehaja gozd v nizko grmičevje, rušje in senožeti. To so bila nekdanja popolnoma mirna območja. Območja, kjer sta kraljevali in šepetali le popolna gorska in gozdna tišina, kjer so se slišali koncertiranje ptic, gamsovi piski ter petelinja in ruševčeva svatovska akordna vabljenja.

Danes smo se znašli v obdobju, ko obiskujemo gore v vseh letnih časih. Človek je tako nehoti in nevede

do največje možne mere ustvaril množično obiskovanje gorskega sveta. Adrenalinski športni navdušenci, tako profesionalni kot rekreativni, kot na primer turni smučarji, deskarji, jadralni padalci idr. izvajajo mikavne aktivnosti v gorskem svetu, kjer se jim v edinstveno posvečenem planinskem svetu odpira doživljanje nečesa novega. In višek snežnih gorskih radosti je prav v zgodnjih po-

mladnih mesecih, ko se začne petelinje ženitovanje – petje ruševcev, »klepanje« velikih petelinov in obenem tudi obdobje pred poleganjem – kotenjem gamskih mladičev in ostale divjadi.

Največja nevarnost za gorsko divjad so poleg onesnaževanja ozračja še onesnaževanje pašnih površin

z vetrovnimi dolinskimi nanosi nečistoč, kot so prah, osušena gnojevka in druge škodljive snovi v ozračju, ki neposredno in posredno vplivajo na rast in zdravo stanje favne in flore. Največja vrednota za ohranjanje zdrave, prosto živeče divjadi in perjadi pa je zagotavljanje mirnih con, to je območij, kjer divjad naravno domuje in zimuje. Zahajanje pohodnikov in turnih smučarjev v taka območja po brezpotjih, preleti športnih in jadralnih letal ter hrupnih helikopterjev, novodobni droni in ostale motnje povzročajo plašenje in preganjanje divjadi v težkih zimskih snežnih razmerah. Tako se morajo na zelo zahtevnem in nevarnem terenu tudi z največjimi naporii zateči v druga nenaravna zatočišča. Vznemirjanje in plašenje divjadi povzroča, da divjad od zbleganosti in strahu nehoti zaide tudi na plazovita območja.

Da bi obvarovali najbolj občutljivo gorsko naravo in favno ter ji v njej zagotavljali mir, jo zaščitili tudi pred brezkompromisnimi posegi turistične industrije v gore in varovani gozd oziroma da bi izposlovali cilj za kar se da prijazne in za naravo sprejemljive posege v občutljivi planinski svet, si še posebej prizadevajo nekatere organizacije, ki so bile ustanovljene vsaka s svojim poslanstvom. Med njimi so Alpska konvencija, Mednarodna komisija za varstvo Alp CIPRA, narodni parki v državah alpskega loka idr. Tudi društvene zveze lovstva, planinstva in podobne organizacije, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, bi se morale za varovalne tehnologije in uporabo tega sveta kar se da odločno naravovarstveno vključevati, še posebej z možnostjo kot »stranke v postopkih« za preventivno ukrepanje. Morale bi namestiti opozorilne in usmerjevalne znake ter poskrbeti za učinkovit strokovni nadzor, za odločno upoštevanje učinkovitega varovanja planinske gorskega sveta in ohranjanja življenja v njem. Tudi vse bolj pasivna gorska straža žal ne najde svojega mesta in veljave.

Za divjad je zima kritično in težavno obdobje za preživetje. Če jih na njihovih območjih zimovanja splašimo, od zbleganosti in strahu nehoti zaidejo žal tudi v plazovite predele gora. So primeri, ko so v plazu našli kar štirinajst poginulih gamsov

Foto: Davor Karničar

Analize nadzorništva Triglavskega narodnega parka (TNP) kažejo, da se v primernih oz. vabljenih snežnih razmerah vse bolj povečujejo aktivnosti turnega smučanja na varovanih parkovnih površinah, kjer so občutljiva rastišča in nahajališča zaščitene perjadi divjega petelina in ruševca, enako tudi zimovališča gamsov, od koder jih turni smučarji nemalokrat nehote spravijo v izčrpavajoči beg. TNP si vsestransko prizadeva, da bi se tem lokacijam, kjer se zadržuje in živi divjad, turni smučarji izogibali in upoštevali napotke nadzorništva. Nadzorniki so začrtali trase, kjer naj se ne bi turno smučalo ali na drug način povzročalo hrupa in motenj, ki plašijo in preganjajo gorsko živalstvo. Morda so table in skice tras pri nas nekoliko premalo vidne, zato bi bilo koristno upoštevati dobro prakso z drugih alpskih območij, kjer na kritičnih mestih dosledno nameščajo opozorilne znake za prepoved smučanja, deskanja, jadralsstva ipd., obenem pa so že pred temi območji nameščeni opozorilni znaki o nahajališčih in zimovanju divjadi. V bližini centrov mirnih con pa so opazni tudi znaki za dosledno prepoved smučanja.

V časopisu Delo so 19. maja 2016 na strani trideset v rubriki Pisma bralcev predlagali, naj se izda prepoved turnega smučanja v spomladanskih mesecih na območju TNP za obdobje najmanj petih let z namenom, da si ogrožene živali opomorejo. Tudi v Planinskem vestniku, ki je izšel januarja 2016, je bila na straneh 70–71 objavljena podobna vsebina z izpostavljenimi ugotovitvami, da je turno smučanje v porastu in da vse bolj povzroča škodljivo motenje in plašenje ogrožene gorske favne. Poleg tega je poudarjeno dejstvo, da psi, ki niso na povodcih, nemalokrat usodno škodijo prosto živečemu živalstvu na hribovitih področjih.

Ob takem ozaveščanju o gorskem naravovarstvu ter analizah in pisanju bi morali podobno ukrepati tudi na drugih gorskih območjih države, v Karavankah,

Kamniško-Savinjskih Alpah, Pohorju idr., ki niso niti varovana niti zaščitena območja s statusom regijskega, še manj pa narodnega parka. Natura 2000 pa se žal vse bolj prilagaja uporabnikom opisanih površin. Da ne bi bili pri teh sporočilih videti kot osamelci, nam švicarski modul kot akter in najpopolnejši izvajalec teh sporočil, opisanih v nadaljevanju, potrjuje, da so naša prizadevanja še kako upravičena.

Namen, cilj in uspeh bodo doseženi, če bodo aktivni uporabniki zimskega gorskega sveta in gozda, tj. člani smučarskih in planinskih društev, lovci, naravovarstveniki pa tudi ostali nečlani navedenih organizacij, obiskovalci zimskega gorskega sveta, s temi usmeritvami seznanjeni in jih bodo v svojih dejanjih tudi upoštevali. ●

Uiri:

Katalog Flexpo, Winterkatalog 2015–2016, www.flexpo.ch.

Spletna stran www.respektiere-deine-grenzen.ch.

Revija Tiertafeln, Alpentiere im Winter, SAC 2016, www.sac-cas.ch.

Prvi sneg nad dolino Triglavskih jezer
Foto: Dan Briski

Švicarji pod pokroviteljstvom švicarskega zveznega urada za okolje (BAFU) in Planinske zveze Švice (SAC) vodijo akcijo o varovanju narave, upoštevanju in spoštovanju mirnih con za divjad s sporočilom:

»Dragi zimski športnik! Divjad potrebuje mir. Zato spoštuj svoje omejitve pri smučarskih aktivnostih v zasneženi gorski naravi.

Upoštevaj mirna in zaščitena območja divjadi.

V gozdu se drži označenih poti in smeri. Izogibaj se obrobju gozda in nezasneženim/kopnim površinam.

Psa vodi na vrvici, še posebej v gozdu.»

Tomo Šarf

Triglav v pol dneva

Triglavski duatlon ponovljen po treh desetletjih

Pisalo se je leto 1987. Tri mlade, energije polne sodelavce sta nas družila mladostna zagnanost in veselje do aktivnega načina življenja, kot se temu reče danes. Franci, Roman in Tomo so bili nabrušeni kolesarji, Roman pa je bil ob tem še alpinist, celo načelnik domžalskega alpinističnega odseka. Tomo je bil že vpet v družinsko življenje, preostala dvojica pa ne, zato sta imela več časa za nekoristne traparije. Franci pravzaprav do takrat še niti ni bil na Triglavu, Roman pa že, no in beseda je dala besedo in sta se spravila zjutraj na kolo, pa z njim v Vrata in na Triglav in nazaj. Kar tako, za šalo, poleti je itak dolg dan.

Ko smo se potem v službi pogovarjali o tem, nihče ni mogel verjeti, da je to mogoče – že sam vzpon na Triglav v enem dnevu je pošten podvig, da bi šel pa še s kolesom do vznožja, ne, to pač ne gre, je prevladalo mnenje. Ob tem se je treba postaviti še trideset let nazaj, ko še nismo poznali gorskih tekov in prostega plezanja in se je v visokogorje hodilo samo v gozdarjih pa pumparicah in flanelasti srajci z obveznim veliikim nahrbtnikom in kranjsko klobaso in obvezno *srčno flaško*. Karkoli drugega je bilo izzivanje usode in nespoštovanje gora, neetično početje, bi lahko (in mnogi tudi v resnici so) rekli.

Beseda je dala besedo, v debato se je vključil še Tomo in rodila se je ideja, da bi zadevo ponovili in to uradno ter dokumentirano – v pol dneva. Trojci se je pridružil še Romanov plezal-

ski kolega Janez Jeglič, ki je bil v tem času s svojimi podvigi predvsem v Patagoniji eden najboljših plezalcev na svetu. Usklajevanje je trajalo dolgo, tako da smo se na pot odpravili šele v ledenem jutru drugega oktobra 1987.

Ob zori smo startali izpred zgradbe RTV v Ljubljani. Do vznožja v Vratih smo potrebovali slabe tri ure, naslednje tri ure za vzpon po poti Čez prag na vrh. Janez ne bi bil Janez, če ne bi zadeve izpeljal po svoje – na vrh se je odpravil kar po severni steni, po Dolgi Nemški smeri, ki je takrat veljala za zahteven celodnevni plezalski vzpon, za katerega potrebuješ kompletno alpinistično opremo. Janez je vzpon iz Vrat do vrha opravil v treh urah, v trenirki in adidaskah, na vrh pa smo prišli, kot smo bili dogovorjeni, v razmiku le nekaj minut. Zgornji del nad Kredarico je bil povsem poledenel, a za tedanje mladce to ni bila ovira. Pot nazaj do Ljubljane

je bila le še triurno iskanje skritih rezerv energije ... Edina prehrana je bila nekaj kosov domačega jabolčnega zavitka pa čaj in cedevita. Kakšni geli in energijski napitki! Drugi časi pač. Še pred mrakom smo se po skupaj enajstih urah vrnili na izhodišče, utrujeni, a veseli, da nam je uspelo.

Spet je beseda dala besedo in poleti smo se s kolesi podali pod Mont Blanc. Štirinajst dni na kolesu, prevoženih 2500 km, osem prelazov z višino čez 2000 m, dva najvišja prelaza v Alpah (Stelvio 2757 m in Col d'Iseran 2770 m). Iz Chamonixa smo seveda »skočili« na Mont Blanc, doživljali neurja in snežne meteže, v spominu pa je ostalo predvsem neskončno lepih trenutkov.

Za leto po tem smo že kovali nove drzne načrte, a so jih preprečile osebne zadeve članov ekipe, potem se je zgodila osamosvojitve Slovenije, Janez se je še bolj posvetil vrhunskemu alpinizmu, kar je potem v Himalaji plačal z življenjem ...

Tomo je od tedaj že podvojil svojo starost, Roman je pred mesecem stopil v klub abrahamovcev, Franci se bliža pripravnstvu, in porodila se je ideja, da bi ponovili podvig iz naše mladosti. Ne kot tekmovalni športni rezultat, zgolj kot dokaz samim sebi, da še nismo za v staro šaro. Johana (Janeza Jegliča op. ur.) ni več med nami, imamo pa nekaj sorodno mislečih sodelavcev. Originalni trojci sta se pridružila še dva Petra: prav tako povsem sveži abrahamovec Peter Venturini in 55-letni Peter Pibernik. Prvi Peter je strasten maratonec in *ironman*, drugi je nekdani klasični kombinatorec, ki se ponaša z osebnim rekordom, točno polovičko rekordnega skoka orla Petra Prevca.

Takratni cilj dvanajst ur smo prilagodili letom. Pot bi skušali opraviti tako kot takrat v času od sončnega vzhoda do zahoda, a v času, ko je dan najdaljši. Tako bi bilo na voljo za vsako etapo po štiri ure, skupaj s postanki. Kar je prav, saj smo se zavedali, da je takrat naša četverica štela okroglo sto let, letošnja peterica pa je nosila na hrbtih čez dvesto petdeset križev.

Projekta smo se lotili kar se da resno: načrt smo potrdili na prvem sestanku »organizacijskega odbora«. Za traso smo izbrali staro cesto iz Ljubljane mimo Kranja do Bleda in naprej skozi Gorje in Radovno do Krme in se mimogrede dogovorili še za skupne treninge. Od načrtovanih dvajsetih smo jih nato v okrnjeni zasedbi opravili mogoče pet – Kamniški vrh in Kamniški Dec, pa Velika planina in Zvoč so padli kot za stavo, kolesarski del trase pa smo pregledali teden pred nasko-

1987

Tomo Šarf, Janez Jeglič,
Roman Pirnat in
Franci Ravnikar leta 1987
na Triglavu, po tem
ko so v Vrata prikolesarili
iz Ljubljane in se nato
s kolesi vrnili v dobrih
enajstih urah.
Arhiv Toma Šarfa

2016

*Ponovitev podviga
po devetindvajsetih letih.
Kakšen siv las
se je naredil od tedaj,
noge pa še vedno držijo.
Arhiv Toma Šarfa*

kom in tako na srečo našli obvoze mimo gradbišč pod Gorjani. Pri tem je padla tudi odločitev o kolesarskem delu: do konca asfalta v Radovni gremo s cestnimi kolesi, naprej z gorskimi.

Načrtovani datum okoli prvega poletnega dne, ko je dan najdaljši, smo zaradi obilice snega prestavili na sredino julija. Saj bo šlo, tudi če bo dan nekaj krajši. Roman se je na treningih pokazal kot šibkejši član ekipe in je po malem obupaval, a prevladal je ekipni duh in ko je vse skupaj sprejel po direktorsko kot *timbuilding*, je bilo vse lažje. Napočil je trenutek resnice. V kombiju se peljejo gorska kolesa in pohodniška oprema, v drugem avtu pa navigaška ekipa, ki nas bo spodbujala na Planiki. Vreme nam gre na roke, po vročem prejšnjem koncu tedna in ohladitvi s snegom na Kredarici med tednom se je vreme ustalilo in edina ovira, ki jo pričakujemo, je veter na grebenu. Do Krme gre vse po načrtih, tri ure in pol je solidno. Tudi nadaljevanje gre v redu, le planinci, ki se že vračajo, povedo, da na grebenu piha in vse skupaj meji že na igro življenja. Mi se ne damo, na Planiki se pošteno oblečemo in nadaljujemo, na grebenu ni panike, že kaj hujšega smo dali skozi in na vrhu smo po slabih

osmih urah, kar tudi ni slabo, predvsem pa je v zadnem časovnem okviru. Nekaj pojemo, *pofotkamo* in že smo na poti nazaj.

Pod Zgornjo Krmo srečamo Franceta Urbanijo, ki nam obljubi, da bo molil za to, da bomo imeli do Ljubljane veter v hrbet. Vse gre kot po maslu, v Krmi smo ob štirih. Vožnja do Bleda je eno samo veselje, ves čas se počasi spušča, sledi nekaj klančkov do Naklega in ravnina do pod Šmarne gore. Oba Petra in predvsem Franci navijajo, da se številka na števcu ne spusti pod 40 km/h – bravo, fantje. Po dobrih štirinajstih urah priletimo v Tacen, še preden v gostilni zaprejo kuhinjo, in večerja pade na plodna tla.

Prijatelji sprašujejo »zakaj«, a jim hitro odvrnem »zakaj pa ne«. Človek vse življenje potrebuje neke izzive, ki poskrbijo za vitalnost telesa in duha. In to je to, druženje, prijateljstvo in veselje do aktivnega načina preživljanja prostega časa. Tekmovalnost? Načelno ne (več), nekaj malega pa vendarle ostaja, je pač v naših genih. ●

Lične majice za nove naročnike Planinskega vestnika

Cena letne naročnine na Planinski vestnik je 39,00 €, za člane planinskih društev PZS s 25-odstotnim popustom pa le 29,25 €. Cena velja za naročila znotraj Slovenije. Letna naročnina za tujino znaša 63,00 €, za člane planinskih društev PZS 53,25 €. DDV je vključen v ceno. Popust pri naročnini lahko uporabijo le tisti člani Planinske zveze Slovenije, ki bodo članarino plačali do konca januarja.

Novim naročnikom Planinskega vestnika bomo brezplačno poslali lične majice s kratkimi rokavi. Z njimi se boste lahko pohvalili, da berete najstarejšo še izhajajočo slovensko revijo in jo podpirate pri objavljanju dobrih vsebin. Dobitniki boste majice prejeli po pošti. Izbirate med velikostmi od S do XL, ustrezno pa lahko sporočite na elektronski naslov hedvika.petkovsek@pzs.si.

Planinski vestnik lahko naročite s pomočjo spletnega obrazca, v pisarni Planinske založbe PZS v Ljubljani, na brezplačni številki 080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu) ali v spletni Planinski trgovini.

Je možno, da včasih res pretiravamo?

Po vsej sili na Triglav

V tankih curkih sem vlivala mleko v kavo in opazovala oblačke, ki so se delali v črni tekočini. Bila sem utrujena in povsem izžeta, nogi sta bili težki kot svinec in ni mi padlo na misel, da bi se postavila pokonci, dokler me narava ne prisili k stranišču. V službo sem poslala *sms*, naj mi pišejo še dva dni dopusta. Hudo mi je bilo. Vse je zakuhala Maja, ki je spomladi prišla z idejo, da bi se štiri prijateljice, ki smo si v razponu dveh let omislile srečanje z abrahamom, spravile na Triglav. Da se to nekako spodobi, je ugotovila. In ker imajo menda tudi moški nekaj podobnega. Pogoj je bil, da se tega lotimo same, brez partnerjev in otrok, čeprav ni bilo pričakovati, da bi se sploh kdo silil zraven. Ampak povedati jim je že treba, mar ne? V trenutku navdušenja in ker je bilo do dogodka še nekaj mesecev, smo pristale. Omislile smo si celo pripravljani sestanek, saj nismo hotele delovati neresno, predvsem doma pa tudi med sodelavci in sorodstvom, kajti takšni podvigi se razvejo in dvignejo kup nepotrebnega komentiranja, da ne rečem opravljanja, če se končajo preveč amatersko.

Obišče nas »kondicijski trener«

Bila sem pošteno presenečena, ko sem na sestanku zagledala moškega. Na videz sem ga poznala. Daljni Evin bratranec, znan pa mi je bil kot tópi obraz, ki sem ga srečevala tekajočega ob cesti, ko sem se vračala iz službe. Človek, ki s tekom preganja svoj dolgčas, sem si mislila. Eva nam ga je predstavila kot strastnega tekača. Bil je naših let, koščen tip s strniščem na obrazu, s fluorescentnimi copati in oblečen v staro, po uležanem znoju dehtečo tekaško majico. Dejansko me ni pritegnil. Cuzal je kokakolo po slamici in skušal biti duhovit, ko nam je razlagal, koliko kilometrov na dan, teden, mesec in leto preteče, kaj je in pije in koliko rabi iz Krme na Kredarico, kadar se odloči za spremembo treninga. In to skoraj brez hrane, celo pije malo, vse je enostavno, *na izi*, stvar volje, gre kar samo od sebe. Eva je prikimala, nama z Meri pa ni bilo jasno, kaj naj bi to pretrgano moško bitje predstavljalo pri našem projektu. Morda kondicijskega trenerja ali pač svetovalca za prehrano? *Japajade*, sem dala vedeti Evi, čim se je tip speljal na-

zaj na svoj trening. Moj namen je samo priti na Triglav, kot smo si zamislile. Ne rabim nobenih teorij o krofih za zajtrk in nekakšnih gelih za popotnico, pa nalivanje z energijskimi pijačami v nenormalnih količinah. »Ampak človek je skoraj profi, *valjda* ve, kaj govori,« se je čudila Eva, ki je očitno mislila, kakšno uslugo nam je naredila, ker se je tip lahko petelinil pred gospodinjami pri petdesetih. Ubralebomo svoj pristop, če je Evi pravaline. Sklenile smo, da se bomo vsako popoldne, ne glede na vreme in obveznosti, odpravile na Šmarno goro. Prva je dobra fizična pripravljenost! Tik pred koncem sestanka smo popustile, da s treningom začnemo po prvem v mesecu, saj so bili pred vrati velikonočni prazniki, ki se jim pač ni dalo izogniti. Še je čas – do tretjega vikenda v avgustu.

Na priprave se je težko pripraviti

Prvi ponedeljek v aprilu smo se ob petih popoldne dobile na parkirišču pod našo najbolj obiskano goro. Prišle smo tri. Meri ni mogla, ker je hčeri posodila avto, za mestni avtobus pa ni imela urbane. V torek je bila popoldne ploha in smo odpovedale po telefonu, v sredo je bilo lepo in smo končno prišle vse štiri. Meri je na vrhu, ko smo srebale čaj, ugotovila, da se tega mor-da nismo lotile najbolj pametno. Vsak dan na Šmarno goro bo dolgočasno. Zato smo naredile malo spremembo. Vsaka se bo pripravljala individualno, lahko gre tudi drugam in ob uri, ki ji ustreza. Tako trenirajo celo nekateri vrhunski športniki in se jim obnese! Do dneva odhoda smo imele pripravljeno vso potrebno (v glavnem sposojeno) opremo in polne nahrbtnike. Kar se tiče treningov, smo bile bolj kot kondicije polne slabe vesti, vendar smo previdno molčale. Domnevno je bila še najbolj pridna Eva, ki je zjutraj in zvečer sprehajala svojega psa, ampak to je pravzaprav počela že tudi prej. Sama sem se spravila v tednu pred vzponom k popoldanskemu teku, vendar me je po moževem zbadanju (hvala za podporo!), še bolj pa zaradi začudenih pogledov soseske, za prvim križiščem naše ulice vse minilo. Bo že kako, sem se tolažila.

Šlo bo zares

V petek je šlo zares. V službi sem vzela prosto z namenom, da doma poskrbim za vse potrebno pred odhodom. V to je spadalo pisanje listkov z navodili ljubim družinskim članom, ki sem jih z magnetki pritrdila po vsem stanovanju. Skuhala sem velik lonec golaža, v hladilniku je bilo dovolj oprane solate ter ostalih zalog. Samo pogrejte si, solato okisajte, zraven prija polenta ali makarončki, le pet minut vam bo vzelo. Lahko tudi s kruhom, najdete se vendar, saj ste odrasli. Mama se vrne pojutrišnjem s Triglava, do takrat pa uživajte v miru. Od sina in hčere sem se poslovila zvečer, od moža pa zjutraj, ko se mi je režal izpod odeje in prijazno rekel, da itak ne bomo prilezle do vrha. Najraje bi ga zadavila, vendar sem zunaj že slišala kloktanje Majinega dizelskega enoprostorca, zato sem samo trdo zaprla vrata in upala, da se bom v nedeljo zvečer smejala jaz. Malo pred osmo se nas je usmili prodajalka in odprla vrata trgovine v Mojstrani, da smo nabavile hrano, pijačo in nekaj priboljškov za dvodnevno planinarjenje. Imela sem neprijeten občutek, ko smo med smehom tlačile nakupljeno v nahrbtnike, ki so poleg vse opreme in oblačil postali prave omare. Na parkirišču pod Aljaževim domom smo se preobule in druga drugi pomagale oprtati nahrbtnike. Sproščenost je prekrila skrb, kako bomo ta tovor z lastnimi nogami prinesle v visokogorsko koč. Kar na riti nas je vleklo. Ko je Maja predlagala, da se ne zaletimo takoj in umirjeno začnemo podvig, smo bile takoj za. Priso-pihale smo na ploščad pred domom in si naročile kavico z mlekom. Molče smo jo srebele in buljile v Steno, visoko do neba.

Počasi pot pod noge

Na začetku je kar šlo. Prve pol ure gre pot po ravnem in menda smo se še uspele slepiti, da se tudi po ravnem pride na Triglav. Bila je sezona in prehitelo nas je precej ljudi. Pogled na enega od njih – slokega modela v kratki majici, obutega v krepkejšo športne copate in z malim kolesarskim nahrbtnikom na ramah v primerjavi z našimi tovari – je bil res enkrat. Vlekli smo kot mule. »Samo pogledjte ga, kar teče,« je gostolela Maja. »V dveh urah bo na vrhu in ko bomo me sredi tega klanca, bo že pritekel navzdol. Kakšna moč, kakšen dedec!« Sama sem le pihnila od potu zlepljen pramen las z oči, komentirala pa nisem, saj mi je hoja pobirala sapo. Meri pa kot bi mi brala misli: »Kar najdi si takšnega, če te mika! Doma mu boš kuhala in prala, občudovale ga bodo pa druge, tako kot ti zdaj. Zakaj pa misliš, da se sam podi? Katera ga bo le lovila?« Maja je le odmahnila z roko. Tudi ona je imela premalo sape za ženski prepir. Ob dveh smo se v najhujši vročini privlekli do studenč-

ka, kjer je počivalo nekaj sestopajočih planincev. Nemo smo se sesedle in prestregle nekaj pomilovanja vrednih pogledov. Voda je komajda tekla, toda bila je hladna in osvežujoča. Ostanke sparjene oranžade, ki je klokotala po naših plastenkah in trebuih, smo brez slabe vesti zlile v grušč in dolile studenčnico. Ko so se nam omočeni jeziki razvezali, smo ugotavljale, da je kupovanje oslajenih in gaziranih pijač zgolj razvada, ki jo dodatno spodbuja dejstvo, da je ustekleničena voda dražja od poceni oranžad. Še največ je vredna plastenka, v katero lahko natočiš izvirsko vodo.

Prve težave na obzorju

Maja je stokala, da jo žulijo sposojeni čevlji, sezula se je in res je imela na petah pordelo kožo. Neki gospod ji je predlagal, naj jo prelepi z obliži. Zahvalila se je, žal pa gospod obližev ni imel ali jih ni bil pripravljen deliti z Majo, ki je žalostno gledala možno mesto svojih bolečin. Tudi nobena od nas ni imela s seboj takih malenkosti. Jaz sem vzela nekaj večjih povojev in aspirine, obliži pa mi niso padli na pamet. Morda pa bom vzela aspirin, da me ne bo bolela glava, če bo Maja v tem ritmu nadaljevala s stokanjem. Kot da nas treh ne bolijo noge in še kaj, ne le pordela koža na petah! Po uri ali dveh (kako hitro čas teče med počitkom) smo se odvlekli naprej. Pot je bila videti položna, a se je zelo vlekla med vrtačami in dom na Kredarici smo dosegle šele ob šestih popoldne, izpite, razbolene in zelo utrujene. Nahrbtniki so nam popadali v kot, ko smo iskale prostor pri kakšni mizi. Ljudi je bilo polno, z muko

Prvi ponedeljek v aprilu smo uresničile prvi in zadnji skupni trening. Na Šmarni gori smo, še vse dobre volje, naredile selfi. Z našim ciljem – Triglavom na obzorju. Ilustracija Milan Plužarev

Uslužni gospod jo je rahlo pobožal po zadnjici, kakor bi želel obrisati prah z nje, in jo trikrat nalahno počil z zvito vrvjo. »No, pa si krščena«, se je nasmejal. Ilustracija Milan Plužarev

smo si izborile prostor na vogalu velike mize in naročile joto. Doma jote nisem kuhala, ker je nihče ne bi maral jesti, kolikor poznam družinski okus in njihove zahteve. Ampak, bile smo lačne in tudi vsi ostali so naročali jed na žlico. Postrežene smo bile v trenutku, ko je k mizi sedla Maja, ki se je že pri vratih zaklinjala, da lepljiva od potu že ne bo sedla med ljudi. Kar takoj je šla z rezervno majico in brisačko v roki iskat toaletne prostore, da bi se osvežila. Rdečih lic je pripihala k mizi z novico, da na stranišču smrdi in da ni skoraj nobene vode. Takoj zjutraj nas bo zapustila in odšla v dolino, se je odločila. Bile smo tiho. Pograbile smo vsaka svojo žlico in kos kruha, namesto molitve pred večerjo pa nam je Maja brala levite, ker smo jo s prevaro spravile v to godljo. Mar je res pozabila, čigava je bila ideja?

Udobje in neudobje v planinskih kočah

Po petih minutah je uspela spraviti v usta prvi grizljaj in nato čudežno umolknila. Do odhoda na spanje je le še omenila, kako pogreša tuš, a poln želodec in utrujenost sta jo umirili. Vsa sreča, da smo imele rezervirano prenočišče, sicer bi spale na trdih klopeh, kjer so si nekateri nesrečneži že urejali svoje nočne prostorčke. Postelje v sobi niso bile udobne, a trdih in pregetih sklepov smo kmalu utionile v nemiren spanec. Ko sem pogledala na telefon, je bila ura že osem. Izkazalo se je, da so prijateljice budne, vendar se nobeni ni ljubilo iz postelje. Preden smo pozajtrkovala, spile kavico in si obule gozdarje (Maja je ugotavljala, da se ji bo stanje zagotovo poslabšalo), je bila že deset. Sonce je lepo grelo in zunaj je bilo živahno. Veliko planincev je že sestopilo z vrha in so veselih obrazov kramljali, mnogo se jih je, tako kot me, spravljalo k vzponu. Nahrbtnike smo po posvetu pustile v nekem kotu in vzele le vetrovke in nekaj pijače. Pot smo zmagovale še kar dobro, strah se je zaradi

množice starih, mladih, domačih in tujih planincev unesel in čeprav nismo imele izkušenj s plezanjem ob klinih, je šlo. Morda so se nam od potu nekoliko bolj lepili lasje pod čeladami, ki pa so bile pametna izposoja, saj je vsake toliko časa prifrčal kamenček, pa tudi izpod naših nog je bil sprožen kak nemarnež v globino.

Strah nad prepadi in pomoč

Dosegle smo vrh Malega Triglava, kjer je strmina popustila. Odprl se je razgled, z njim pa tudi pogled na obe prepadni strani. Vidno smo cincale in prelagale pot dalje. Nenadoma pa se je pred nami narisal moški, ki je sestopal z vrha in se ponudil, da bo šel z nami do vrha, če mu dovolimo spremstvo. Maja je kar zinila. Bil je tekač, ki nas je včeraj prehitel v Vratih. Me smo mislili, da je že popoldne mlatil *kremšnito* na Bledu, pa se je kot kaže zadržal in celo prespal tam kot me. Počasi in potrpežljivo je hodil tik za nami in nas spodbujal z besedo, včasih kateri pomagal s trepljanjem, Maji je celo nekajkrat položil dlan na zadnjo plat in jo porinil navzgor, da se je zasmejala, ampak načelno se pomoči nismo prav nič branile. Moški v žensko družbo vedno prinese nekaj dobrega občutka in umiri estrogen. Okoli poldneva smo se pridružili gneči, ki se je smejala, fotkala in objemala z Aljaževim stolpom. Naš kavalir je iz malega nahrbtnika potegnil zvitek tanjše vrvi (le čemu jo je sploh nosil s seboj) in vprašal, ali nas lahko krsti za prvi vzpon, nad čemer smo bile kajpak vse navdušene. Ena sama prijaznost ga je bila.

Krst

Pripravile smo telefone za *fotkanje*, mene pa je možakar, ker sem bila najbližja, pograbil za roko in naslonil k stolpu. »Boš ti prva,« je zamomljal iz grla, čutila sem, kako me je z dlanjo rahlo pobožal po zadnjici, kakor bi želel obrisati prah z nje, in me nato trikrat nalahno počil z zvito vrvjo. »No, pa si krščena,« se je nasmejal, ostale tri pa so se zahihitale kot dež. V tistem me je zasukal k sebi z besedami »pa še lupčka« – in še preden sem trepnila z očesom, si me je v naletu namenil postreči s francoskim poljubom. Komaj sem ga ustavila z roko in ostrim pogledom. A se ni dal zmotiti. »Joj, res se opravičujem. Sploh se nisem predstavil: Janez Volk je moje ime. Ampak tu smo nad dva tisoč metri, vsi planinci, vsi enaki, vsi sproščeni. Kar naprej, drage moje!« In je že potegnil k stolpu Majo, ponovil brisanje prahu z zadnjice, jo trikrat poknil z vrvjo in – to pot popolnoma uspešno izpeljal tudi zaključek. Maja je začudeno lovila sapo in zardela, bojda v prepričanju, da je vse skupaj le del nepisanega protokola na našem najvišjem vrhu. »Hmm, volk na lovu za ovcami!« sem ga pogledala. Ničesar ni odgovoril, je pa kljub vsemu izpeljal še preostala dva krsta, le da je oba končal že z vrvjo po zadnjicah. Po nekaj skupinskih *fotkah* smo posedle po bližnjih skalah in se uspele nagledati tudi razgledov. Zaman smo napenjale oči, da bi v bleščavi na obzorju uspele prepoznati tržaški zaliv, ki ga je nekdo kazal z iztegnjenim prstom. Šele tedaj smo opazile, da se je naš

krstitelj med tem v množici izgubil, verjetno je bil že na poti v dolino.

»Ponesrečenka«

O sestopu nimam dobrih besed. Trepetale smo, ampak v čredi – kakor pač potekata vzpon in sestop po vedno polnih poteh – nam je nekako uspelo prelisičiti strah in srečno smo dosegle Triglavski dom. Bile smo zelo žejne in uspešen vzpon smo proslavile s pivom. Bile smo prav dobrega razpoloženja in na tem, da se spravimo proti dolini, ko je Maji padlo na pamet, da se ponovno sezuje. Ko je snela nogavice, je kriknila. Saj je znala napovedati že včeraj, da jo bo ožulilo, in jo je res. Pa dobro, koga pa še nikoli niso čevlji ožulili? Ampak ona se ni dala. Kot bi jo pičil gad, je začela stokati, da si bo dosmrtno uničila noge, če naredi samo še en nepotreben korak. Ne bo šla nikamor več in konec. Nobeno prigovarjanje ni pomagalo. Iz minute v minuto je tonila v depresijo, videla je črno in v trebuhu jo je črvičilo. »Kaj bomo,« je vprašala Eva, odgovor pa je imela že pripravljen kar »ponesrečenka«. Iz žepa je potegnila telefon. Poklicala bo 112, pa naj pridejo ponjo. »Saj pridejo po vsakogar, še nikogar niso pustili v gorah, to vem. Reševanje se financira iz proračuna, v katerega prispevamo vsi. Pojdite po nahrbtnike, saj če odpeljejo mene, bodo itak vse štiri, da se ne boste še ve izgubile ali omagale.« Kar gledale smo jo. Po tem pa je meni izbilo dno in sem jo tako nakurila, da sta še drugi dve zijali. »Le kako pa ti razmišljaš? Helikopter bi klicala za prazen nič, ker imaš malo ožuljene pete in ker se ti ne ljubi več hoditi? Saj se meni tudi ne ljubi in prav gotovo sem vsaj toliko ožuljena kot ti, samo ne dá se mi sezuvati gojzarjev in se cmeriti. Žulje sem sama pridelala in tudi domov jih bom sama prinesla! Saj me ni nihče silil, da moram za abrahama riniti na Triglav. Zaradi tega se tudi ne čutim nič bolj Slovenka, kot sem bila prej. Ampak če sem se v to spustila, bom to tudi zaključila s svojimi razbolelimi nogami. Ne pa s helikopterjem, da se mi bodo doma režali dedec in otroci, v službi pa kolegi za hrbtom. Tega si pa res ne dovolim. In tudi tebi ne bom dovolila, da nas z vlečeš v to! Kar lepo dvigni rit in odpeketaj z nami v dolino. Če bomo pohitele, morda še ujamemo gospoda Volka.«

Spet doma

Maja je bila osupla, Eva in Meri prav tako, nato pa je Eva nenadoma bruhnila v smeh, ki se je prenesel na vse štiri. Tako smo se režale, da so nekateri planinci upravičeno sumili, da smo se preveč podkrepile s »klačjo slino«. Stokajoč smo se spravile na noge, oprtale nahrbtnike in že skoraj v mraku v Vratih sedle v avto. Ura je bila deset zvečer, ko sem se z največjo težavo izvlekla iz Majinega avta. Neverjetno, kako bolijo noge, ko se zakisane mišice ohladijo. Da bi mi kdo odprl hišna vrata in nesel nahrbtnik čez pet stopnic, seveda ni padlo na pamet nikomur od domačih. Bila sem deležna nekaj pomilujočih pogledov, sin je sicer uspel izdavit, da sem dobra, mož pa je bil bolj ko ne

Poklicala da bo 112, je dejala Maja. »Saj pridejo po vsakogar, še nikogar niso pustili v gorah, to vem.« Kar gledale smo jo. Potem pa je meni izbilo dno ...

Ilustracija Milan Plužarev

tiho. Verjetno ga je grizlo, ker sam še ni bil na Triglavu. Po nekaj minutah očitno nisem več predstavljala tolikšne atrakcije, da bi mi bilo treba namenjati pozornost. Mož in hči sta gledala TV, sin pa je šel v svojo sobo. In po tem sem že drugič vstala in si šla natočit kozarec vode in mimogrede zastokala, da ne vidim smisla riniti na tako visok hrib, če je človek po tem popolnoma uničen. Moj preljubi možek mi je prijazno rekel, da me bo to izučilo in mi ne bo več padlo na pamet lotevati se takšnih projektov, saj k stvari ne znam pristopiti resno. Brez treninga je kot z glavo skozi zid, kaj pa vendar misliš? Poglej tistega Evinega bratranca, ki vsak dan teka, on je natreniran in ima kondicijo, ne pa ti. Kaj ti je bilo treba tega?« Še hči je prikimavala in tudi sama sem mu nehote dala prav. Kaj mi je bilo treba?

Kdo je sploh junak

Stopila sem k hladilniku, da bi dala v kozarec kocko ledu. In tam me je čakalo najlepše darilo. Na spodnji polici je stal poln lonec, verjetno po treh dneh že nekoliko skisanega golaža. Niti pritaknili se ga niso! Pa samo pogreti bi ga morali! Bile pa so zraven načete salame, hlebec sira, odprti kozarci kislih kumar ... S tem so si stregli, med tem ko ni bilo mame, ki bi postavila pisker na štedilnik, nalila v krožnike, naredila solato in pospravila za njimi. Ne, lažje je bilo rezati salamo in se na koncu iz mame delati norca, ker je šla na Triglav nepripravljena, namesto da bi vsako popoldne hodila na Šmarno goru. Kaj vse sem jim tedaj povedala, ni za sem. »Vam bom že dala, ko se spet sestavim skupaj,« sem mrmrala v postelji. »In po tem mi boste vsak dan najprej deset minut govorili »hvala mama«, nato bom šele premislila, ali ste vredni, da se tako trudim za vas. Sploh nimate pojma, koliko sem pretrpela v dveh dneh, kakšni tipi so me obletavali in kako sem nas vse skupaj rešila pred nepotrebno sramoto. Kdo je večji junak? Jaz ali tisti tip v preznojeni majici, ki vsak dan teka po naši ulici? Ni čudno, da je sam.« »Pssst, mama je utrujena,« so šepetaje hodili po prstih, ko sem že zdavnaj trdno spala. ●

Miha Tušek

Po sledeh svojega daljnega prednika

Koliko je že bilo pisanega o Triglavu? Nekoč in danes je ta kup kamenja zbuja domišljijo ter dvigal in ohranjal zavest ljudi, ki živijo pod njem. Eden takih zavodnih, radovednih in pogumnih je bil tudi moj daljni prednik Ivan Tušek. Vajevac¹ in botanik se je leta 1860 podal na vrh očaka ter svojo pot opisal v potopisu »Moja pot krog Triglava« (potopis smo objavili v februarški številki letnika 2015, op. ur.). Ta spis me je kot navdušenega hribolazca navdušil, da sem tudi sam opravil

povsem isto pot ter med hojo poizkusil videti in občutiti tisti čas, ga razumeti ter bolj kot iskati razlike, poiskati podobnosti s takratnimi ljudmi in običaji. Ivan Tušek se je iz Ljubljane proti Škofji Loki podal s konjsko vprego. Kar je posebej poudaril, je, da mu je družbo delal gimnazijec, mlad, iskren domoljub, kar naj bi bilo takrat v Ljubljani redkost. Upam, da je danes to bolj pogost pojav v glavnem mestu, sem si mislil, ko sem peščil proti Škofji Loki. Le kaj bi si mislili takratni domoljubi, z Jakobom Aljažem na čelu, če bi vedeli, da imamo sedaj tudi po njihovi zaslugi lastno državo?

V Škofji Loki sem se okrepčal

čal v majhni trgovini, poklepetal s prijazno prodajalko ter jo mahnil proti Selški dolini. Dolina, ki jo je izdolbla Selška Sora, je v primerjavi s tistim časom precej bolj prometna. Vozila, ki vozijo po njej, so za razliko od konjske vprege, s katero si je pomagal prednik, za pešca tudi bolj nevarna. Zato sem se iz srednjeveškega mesta podal proti Križni Gori, kjer me je osvežila poletna ploha. Nadaljeval sem proti Čepuljam ter se spotoma povzpел na Mohor. Te kraje poznam, saj je pod njimi moja

rojstna vas – Selca. Spustil sem se do domače hiše, kjer me je že čakala večerja.

Tako kot Ivan sem se zjutraj mimo Železnikov podal na Ratitovec. Ko sem marširal čez Jelovico, mi časa niso kradle rože, tako kot predniku, navdušenemu botaniku, ampak slastne maline, ki so mi dajale moč za pot. Jelovica je danes prepletena s cestami, markacisti pa so poskrbeli, da se iz množice kolovozov znajdeš na pravem. V bližini Soriške planine se pot priključi asfaltni cesti proti Bohinju. Daljnega leta 1860 asfalta seveda ni bilo, se je pa Ivan obregnil v danes lično vas Nemški Rovt, ki slovi po svoji čebelarški tradiciji.

Rahlo utrujen sem prispel v Bohinjsko Bistrico, kjer je Tušek enega nosača zamenjal z drugim. Sam nosača nisem potreboval, mi je pa zadisalo iz bližnje gostilne, kjer sem se okrepčal s špageti *bolognese*. Ne znam si predstavljati takratnega pohodnika, ki bi pred nos dobil poln krožnik današnje kulinarike. Je pa zanimivo brati, kako so Gorenjci že v tistih časih skrbeli za svoj sloves, ki se nas drži še danes, saj se Ivan v pisanju jezi na gostilničarja, ki mu je drago zaračunal zapitek. Tu naj omenim še nasvet, kje na Bohinjskem se je tisti čas dobilo najboljšo klobaso za pot. Sedaj, leta 2016, mi žal ni kaj prida pomagal, zato sem zavil v prvo trgovino in kupil hrano.

Od tam pa hop proti Pokljuki. Pot je hitro tekla, saj je vročina začela popuščati. V bližnji vasi sem tako kot Ivan spregovoril z domačini ter jih povprašal za pot. Kako lepo je slišati domačine govoriti v domačem narčju, ki tako bogati naš jezik.

Podam se naprej v klanec proti Rudnemu polju in tam naenkrat mimo mene, zatopljenega v misli, švigneta dva motokrosista. Kar sesedem se in pomislim, da se konja prav gotovo ne bi tako ustrašil.

Ker se je začelo mrčiti, sem si sposodil teraso bližnje počitniške hišice ter zlezal v spalno vrečo. Kameri, še enemu čudesu današnjega časa, ki je snemala okolico hiše, sem pomahal za lahko noč ter se pogreznil v spalnec.

Kako hitro je ura zvonila šest zjutraj, čas je bil za hiter zajtrk in nato pot proti Konjščici. Megla se je dvigala iz vlažnih trav in na planinah so krave zaspano oprezale za pohodnikom s čudno napravo v rokah, ki mi je občasno nadomestila vodnika Šesta – ta je Tušku pomagal na vrh. Priznam, GPS pride včasih prav, čeprav se

Moj daljni prednik Ivan Tušek, ki se je pred poldrugim stoletjem podal na Triglav. Vir Wikipedija

¹ Ime skupine šestih ljubljanskih gimnazijcev, ki so med letoma 1854 in 1855 skrivaj izdajali literarno glasilo *Vaje*.

Gore so neizčrpen vir energije

Predstavitev stalnih sodelavcev revije:
Peter Šilak, ustvarjalec zemljevidov

Moj daljni prednik si je pred sto petdesetimi leti v začetnem delu poti proti Triglavu nekoliko olajšal s konjsko vprego. Jaz sem jo mahnil del poti kar bos. Le kaj bi si on mislil o tem takrat, če bi le vedel? Foto: Miha Tušek

poizkušam braniti novodobnih igračk vsaj takrat, ko se potepam po naravi. Na planini je bil čas za okrepčilo, ki pa sta ga skazila dva pretirano radovedna in očitno lačna konja, ki sta se na vsak način hotela polastiti mojega nahrbtnika.

Za razliko od Ivanove poti je danes pot na Triglav kombinacija pozdravljanja, odzdravljanja, umikanja ter prehitevanja pohodnikov vseh mogočih narodnosti. Vesel sem, saj vsakič znova spoznavam, da v gore zahajajo prijazni ljudje. So gore tiste, ki iz nas priklicajo najboljše? Tako grem mimo Vodnikovega doma in se sprašujem, kako je bilo nekoč, ko so po »nekoristnem svetu« hodili le redki.

Mimo Kredarice, kamor je helikopter ravno pripeljal zaloge, stopim na dobro opremljeno zavarovano pot proti vrhu. Kolona planincev se vali po grebenu, sam pa si v misel priključim prizor, ko je bil greben še oster in so ga do vrha po večini kar »jezdili«.

Pogled na ostanek ledenika je ponovno priložnost za vrnitev k prednikovemu potopisu, kjer opisuje mogočen ledenik ter opozarja na nevarnost njegovih razpok. Počasi se bližam cilju in uzrem Aljažev stolp. Simbol slovenstva in dokaz trdoživosti naroda poplaca tistih nekaj žuljev na nogah in mi na obraz privabi nasmešek. Zlekнем se na skalo, si privoščim malico ter opazujem pisano družino zadovoljnih planincev. Kako ponosen je vsak izmed njih in srečen. Za koliko zadovoljstva in ponosa je že poskrbel ta vrh. Čeprav smo si ga približali z množico cest, je še vedno kralj naših gora in visoka gora. Konec koncev se njegovih 2864 metrov ne začne v Krmi, Vratih ali na Pokljuki, pač pa ob morju. ●

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate, oziroma kaj bi najraje počeli za preživljanje?

Univerzitetni diplomirani inženir elektrotehnike.

Kaj najraje počnete v prostem času?

Vse, kar se dogaja v naravi. Od tega največ turno kolesarstvo in pohodništvo.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Leta 1990 sem šel prvič na Stol. Od takrat brez tega ne gre, s kolesom ali peš. Navdušujeta me moč in milina narave, gore so neizčrpen vir energije.

Vaš najljubši kotiček/najljubša aktivnost v gorah?

Kapelica s klopco na Bevkovem vrhu in vsaka jasa s staro zapuščeno bajto. Najljubša aktivnost v gorah je kolesarjenje.

Vaš moto v življenju je ...?

»Življenje je kot vožnja s kolesom. Da bi ohranil ravnotežje, se moraš premikati naprej.« A. EINSTEIN

Kako ste začeli sodelovati s Planinskim vestnikom?

Na povabilo in predlog prijatelja Jožeta.

Zakaj radi sodelujete s Planinskim vestnikom?

Ker sem ponosen, da lahko nekaj prispevam k stoletni tradiciji naše revije.

Nagrajeno neutrudno delo prostovoljcev

Najvišja priznanja PZS za leto 2016

Planinska zveza, ena največjih in najbolj množičnih nevladnih organizacij v Sloveniji, združuje na tisoče ljudi, ki s požrtvovalnim delom pomagajo širiti ljubezen do narave in čistega okolja, ohranjajo in skrbijo za urejene poti in gostoljubje planinskih koč, širijo pozitiven planinski duh in vzgajajo nove rodove planincev.

Tudi za leto 2016 je Planinska zveza Slovenije (PZS) posameznikom za neutrudno prostovoljno delo podelila najvišja priznanja v tej organizaciji.

Svečana podelitev je potekala 3. decembra v Lendavi, na kateri je slavnostni govornik Jože Ružič, tudi sam prejemnik svečane listine PZS leta 2013 in gonilna sila planinstva v Prekmurju, opozoril na pomembnost učenja mladostnikov, da »jih vzgajamo in pripravljamo na zdravo planinsko življenje pa tudi na strpnost in osebnostno rast. Vendar se moramo istočasno spreminjati tudi mi, prenavljati in posodabljati.« Vsem prejemnikom je čestital, se jim zahvalil za vse narajeno in jih spodbudil k sodelovanju za delo v planinski organizaciji po svojih najboljših močeh.

Na slovesnosti so zbrane nagovorili še predsednik PZS Bojan Rotovnik, župan Občine Lendava mag. Anton Balazek in predsednik PD Lendava Štefan Kozak, v kulturnem delu pa sodelovali Komorni pevski zbor

Vita, Madžarska citrarska skupina Potonika in Prekmurska folklorna skupina Lendava. Prireditve, ki sta jo pred dvorano krasili razstavi *Lendava skozi objektiv Foto-video kluba Lendava* in *50 let Meddruštvenega odbora PD Ljubljane*, so se udeležili tudi predsednik Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez Bogdan Gabrovec, predsednik Meddruštvenega odbora (MDO) PD Pomurja Franc Slokan, Vladimir Novak in Ivan Hapač iz Planinske zveze Hrvaške ter predstavniki Planinske zveze Madžarske, Lovski zveze Slovenije, Občine Lendava in drugih organizacij, društev in državnih organov.

Svečane listine, najvišja priznanja PZS za leto 2016, so prejeli Ivan Izlakar (PD Vransko) za izredni prispevek pri razvoju planinstva v PD Vransko in v Spodnji Sa-

Prejemniki svečanih listin, najvišjih priznanj PZS, za leto 2016 s slavnostnim govornikom Jožetom Ružičem (na levi) in predsednikom PZS Bojanom Rotovnikom
Foto: Manca Čujež

vinjski dolini, Pavel Jerebic (PD Maribor Matica), po-
sthumno, za obsežno in vsestransko delo v domačem
PD in v MDO PD Podravja – predvsem na področju
vodništva, Franc Lakota (PD Dovje - Mojstrana) za
dolgoletno in vsestransko delo v planinski organizaciji,
še posebej na področju izobraževanja alpinistov, Kristl
Ogris (PD Gorje) za dolgoletno vsestransko in priza-
devno delo v domačem PD in na širšem Gorenjskem,
Štefka Pavčnik (PD Rimske Toplice) za dolgoletno,
vsestransko in prizadevno delo v domačem PD, Janez
Pohar (PD Viharnik) za izreden prispevek pri razvoju
množičnega planinstva, Marjan Jožef Ručigaj (PD Iskra
Kranj) za prizadevno delo v domačem PD predvsem
na področju vodništva in pri izobraževanju novih kad-
rov, Emil Leon Sekne (PD Iskra Kranj) za dolgoletno,
vsestransko in prizadevno delo v domačem PD, Ivan
Šuler (PD Šempeter v Savinjski dolini) za dolgoletno
delo v domačem PD predvsem na področju vodništva,
Fanika Wiegele (PD Laško) za dolgoletno, vsestransko
delo v domačem PD in v MDO PD Zasavja in Jože
Perše (PD Krka Novo mesto) za dolgoletno predano
delo v planinstvu, predvsem za delo z mladimi ter
pri varovanju in ohranjanju narave. Jože Perše se je v
imenu vseh prejemnikov priznanj zahvalil za izkazano
čast.

Spominske plakete PZS podeljuje PZS ob življenjskih
jubilejih svojim najzaslužnejšim članom za njihovo
dolgoletno zvesto in izjemno uspešno delo. Za petin-
šestdeset let so jih prejeli Srečko Čulak (PD Zabukovi-
ca), Leopold Kavkler (PD Poljčane), Anton Lavtar (PD
Križe), za sedemdeset let Marica Brezavšček (PD Idri-
ja), Miro Drnovšek (PD Trbovlje), Vladimir Ivan Hle-
de (PD Jesenice), Boris Lazar (PD Pošte in Telekomu
Ljubljana), Sonja Peternel (PD Dovje - Mojstrana), Jože
Sinigoj (PD Litija), Jožica Heber (PD Dravograd), Mar-
tin Tajnik (PD Mislinja), Andrej Mašera (PD Kamnik),
za petinsedemdeset let Štefka Feltrin (PD Slovenska
Bistrica), Anton Progar (PD Krka Novo mesto), Franc
Maček (PD Podpeč - Preserje), za osemdeset let Alojz
Bogdan (PD Mura Murska Sobota), Anton Kreševac
(PD Ajdovščina), Marijana Pančur (PD Gorje), za pe-
tinosedemdeset let Hedvika Pavčnik (PD Rimske Topli-
ce) in za devetdeset let Zoran Klemen (PD Hrastnik).

Na prireditvi so podelili tudi priznanja vodstva PZS za
posebne dosežke v letu 2016. Sandra Šimic je prejela
pohvalo za izjemno uspešno diplomsko nalogo z na-
slovom *Roblekov dom na Begunjsčici – možnost za na-
daljnji razvoj*, Komisija za evropske pešpote (KEUPS)
pohvalo za dolgoletno uspešno koordiniranje aktiv-
nosti na področju evropskih pešpoti v Sloveniji, Bošt-
jan Gortnar (PD Medvode) bronasti častni znak PZS
za večletno uspešno vodenje akcij obnove visokogor-
skih zelo zahtevnih poti in Jože Rovnan (PD Ljublja-
na Matica) zlati častni znak PZS za vodenje projekta
vzpostavitve Slovenske turnokolesarske poti. ●

OUTDOOR STATION

WWW.OUTDOORSTATION.SI

20 EUR/DAN

OB NAJEMU PREKO VIKENDA, OD 15 DO 25 EUR NA DAN,
ODVISNO OD DOLŽINE IZPOSOJE

IZPOSOJA OPREME ZA ŠPORT
IN REKREACIJO NA PROSTEM

POSTAJA@OUTDOORSTATION.SI
SOSTRSKA 2A, LJUBLJANA 030 695 798

Zdenka Mihelič

Odprli novo evropsko pešpot E12 pri nas

U Sloveniji ob E6 in E7 sedaj še E12

Komisija za evropske pešpote v Sloveniji (KEUPS) je skupaj z Obalnim planinskim društvom Koper in Mestno občino Koper 10. decembra svečano odprla slovenski del evropske pešpote E12, ki poteka od Škofij do Sečovelj. Po odprtju so se pohodniki podali po novem odseku evropske pešpote E12 iz Kopra mimo Izole do Strunjana.

Evropo prepreda dvanajst evropskih pešpoti v dolžini okoli šestdeset tisoč kilometrov, vodijo s severa na jug ali z vzhoda na zahod, povezujejo Evropo in nas

1975 zanesli gozdarji, najprej evropsko pešpot E6 (Ciglarjeva pot), ki vodi od Baltika do Jadrana. V Sloveniji z odprtjem 24. maja 1975 na Mašunu poteka v dolžini malo manj kot štiristo kilometrov z devetintridesetimi kontrolnimi žigi od Radelj na Koroškem do Strunjana in ob morju mimo Portoroža do Sečovelj. Prehodimo jo v dobrih štirinajstih dneh. Evropska pešpot E7 (Naprudnikova pot), ki povezuje Atlantik s Črnim morjem, v Slovenijo vstopi pri Robiču na zahodu, gre proti Dolenjski in zakroži vse do Hodoša. Nekaj več kot šeststo slovenskih kilometrov E7 z dvainštiridesetimi kontrolnimi žigi je bilo odprtih 12. septembra 1986 na Mačkovcu, prehodimo jih v dobrih tridesetih dneh. Novo evropsko pešpot E12 imenujejo tudi mediteranska pot, saj prihaja iz Španije in nadaljuje proti Franciji, Italiji, na slovensko in hrvaško jadransko obalo, v Črno Goro, Grčijo in do vzhodnega Sredozemlja. Nova pešpot E12 pot vstopa v Slovenijo na Škofijah in nadaljuje proti Ankaranu, Kopru, Izoli, Strunjanu, Luciji vse do slovensko-hrvaške meje. E12

Nova evropska pešpot E12 je tudi dragocena turistična pridobitev.
Foto: Jože Prah

vabijo k hoji čez hribe in doline, iz dežele v deželo in vse to brez meja. Med njimi tri potekajo tudi prek Slovenije, E6, E7 in E12. Za evropske pešpote skrbi Evropska popotniška zveza, v Sloveniji pa za tisoč kilometrov evropskih pešpoti, označenimi z rdeče-rumenimi markacijami, skrbi KEUPS, ki so jo ustanovili Zveza gozdarskih društev Slovenije, Zavod za gozdove Slovenije, Planinska zveza Slovenije (PZS) in Turistična zveza Slovenije (TZS). V Slovenijo so evropske pešpote leta

se z E6 sreča v Strunjanu in skupaj nadaljujeta do hrvaške meje. Slovenski odsek E12 je s tremi kontrolnimi točkami z žigi (v Ankaranu, Strunjanu in na Sečoveljah) dolg malo manj kot petdeset kilometrov, za kar potrebujemo od dva do tri dni. Skrbnik E12 pri nas je Obalno planinsko društvo (OPD) Koper ob pomoči KEUPS.

Ob slovesnem odprtju je predsednik OPD Koper Aldo Zubin o poti povedal: »Evropska pešpot E12 je mišljena

kot mediteranska pot, zato smo želeli iti z njo čim bližje k morju. Mogoče je včasih malo zoprno, ker hodiš po asfaltu, betonu, tlakovanih tleh, a ker je ta pot nekaj posebnega, se vzame to v zakup.« Predsednik PZS Bojan Rotovnik pa je razložil: »Z ureditvijo nove evropske pešpoti E12 od italijanske do hrvaške meje ter s podaljšanjem E6 od Strunjana do hrvaške meje smo izpolnili mednarodne dogovore in s tem omogočili Hrvaški in posledično tudi drugim državam zahodnega Balkana dodatno navezavo na široko in razvejano mrežo evropskih pešpoti. V Sloveniji smo s tem še razširili ponudbo za pohodništvo in planinarjenje, zelo priljubljeni obliki prostočasne dejavnosti tako Slovencev kot tudi vedno večjega števila tujih turistov. Zahvaljujem se Obalnemu planinskemu društvu Koper za vse prostovoljno delo pri urejanju novih evropskih pešpoti na Obali.« Slovesnega odprtja se je udeležil tudi član predsedstva Evropske popotniške zveze Boris Mičić, sicer predsednik Planinske zveze Srbije. Delo na slovenskem delu E12 je zelo pohvalil: »Evropska popotniška zveza je zelo zadovoljna, ker so Slovenci pot relativno hitro uredili. Petdeset kilometrov ni majhna stvar. Skozi te kraje se bo zdaj lahko zagotovo varneje hodilo.«

V deželi pohodnikov in planincev, ki s svojimi lepotami privablja vse več tujih obiskovalcev, je nova evropska pešpot lahko dragocena turistična pridobitev. Urejene pešpoti oziroma planinske poti se v marsikateri razviti državi tržijo kot samostojni turistični produkt. »Nova pot bo tudi prispevek k razvoju turistične infrastrukture območja in promociji turistične regije, saj bo pohodnike popeljala skozi tri obalna mesta in mimo številnih turističnih objektov, ki so za tovrstni turizem nepogrešljivi,« je poudaril predsednik KEUS Jože Prah, predsednik TZS Peter Misja pa je dodal: »Slovenija je pohodniški cilj, ki ponuja vrsto kakovostnih turističnih produktov. TZS s svojimi društvi želi narediti produkt pohodništva še bolj živ in prepleten z zgodbami. Veseli nas, da odpiramo novo evropsko pešpot E12, ki nas bo še bolje povezala z Evropo.« Na odprtju je predsednik TZS pohvalil prostovoljce, ki med drugim skrbijo tudi za planinske poti: »Slovenija je znana po tem, da prostovoljci naredijo veliko v turizmu. Včasih so morda premalo cenjeni, a potrebno bo njihovo delo prepoznati tudi na nivoju države.«

Seznam zaprtih poti na dan 28. 12. 2016

Informacije o zaprtih planinskih poteh najdete na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>.

Na podlagi obvestil društev in skrbnikov poti jih zbira ter objavlja PZS.

Hoja po planinskih poteh je na lastno odgovornost.

Odsek: Dovška JZ–Čez Kamen S

Lahka pot, dolžina = 898 m, Območje: **Gorenjska, Julijci**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO RADOVLJICA**

Pogačnikov dom–Pihavec (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Razcep ob Bistrici–Most pod žičnico

Lahka pot, dolžina = 2328 m, Območje: **Kamniško Bistriško**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO KAMNIK**

Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Petačev graben–Selo nad Polhovim Gradcem

Lahka pot, dolžina = 1622 m, Območje: **Notranjska**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO BLAGAJANA**

Petačev graben–Prosenov grič (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Kanja greben–Bavški Grintavec

Zelo zahtevna pot, dolžina = 335 m, Območje: **Posočje**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO JESENICE**

Koča pri izviru Soče–Bavški Grintavec (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Na Bavški Grintavec čez sedlo Kanja (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Zavetišče pod Špičkom–Kanja–Bavški Grintavec (Pot prijateljstva)

(Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Poče–Na Strelanjih

Lahka pot, dolžina = 1319 m, Območje: **Posočje**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO**

Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Poče–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Na Strelanjih–Medrce S

Lahka pot, dolžina = 2195 m, Območje: **Posočje**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO**

Poče–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Na Strelanjih–Sedlo Medrce

Lahka pot, dolžina = 1275 m, Območje: **Posočje**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO**

Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Rinka S–Rinka V (novi)

Zahtevna pot, dolžina = 669 m, Območje: **Savinjska zahod**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO CELJE - MATICA**

Logarski kot–Izvir Savinje (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Razgorce Z–Lipnik (Razgorce–Lipnik)

Lahka pot, dolžina = 1205 m, Območje: **Savinjska vzhod**, skrbnik: **PLANINSKO DRUŠTVO VINSKA GORA**

Lamperček–Razgorce–Lipnik–Obirc (ODPRTA)

Delno zaprta je tudi pot Koča pri izviru Soče–Bavški Grintavec.

Mire Steinbuch

POSEBNO OBVESTILO ZA NAROČNIKE PLANINSKEGA VESTNIKA

V februarju 2017 bomo naročnikom poslali položnice za naročnino na Planinski vestnik za leto 2017. Popust v višini 25 % bo upoštevan pri vseh, ki boste članarino plačali do konca januarja 2017. Kasneje popusta ne bo možno uveljavljati.

Od kod zaklad v Bogatinu

Davno, davno so se med Triglavom in Krnom raztezale poljane cvetočih travnikov, iznad katerih so kipele blesteče gore. V tem raju so bile doma ptice, bele žene, kozorogi in gamsi, pomlad je bila vse leto, vse je brstelo, cvetelo in dehtelo. Žene, ovite v bele pajčolane, so ponoči pele in plesale, podnevi pa spale v hladni senci, ko je za njihov mir skrbel gams. Neslišno se je sprehal med njimi, odgriznil tu in tam slasten grizljaj, pokrtil to, osenčil ono in ... ko je zvečer legel k počitku, so ge v sladek spanec zazibalo milo petje in zvoki harf.

Foto: Anka Vončina

Gamsu ni manjkalo ničesar, bil je srečen. A potihoma se je vanj prikradlo neznano hrepenenje, v srcu mu je raslo in raslo toplo pričakovanje po nečem lepem, česar še ni izkusil.

Zvezde neba so se v svetlih nočeh s svojimi pogledi tako rade pomudile na tem koščku zemlje. Vse je bilo popolno, kot nikjer drugje. Opazile so gamsov nemir, postal je nekam zamišljen. »Le kakšne skrbi so legle na njegova ramena?« so se spraševale.

In neke noči je rahla sapica do neba prinesla tiho ihtenje. Kaj le bi to bilo, so se spraševale. Staknile so glave, opazovale in razmišljale. Vse bolj se jim je dozdevalo, da v raju pod Triglavom joče gams. V preveliki skrbi zanj so prelomile svoje zapriseženo poslanstvo – svetiti

na nebu. Le s kretnjami, da ne bi zbudile mamo Severnico, so se sporazumele z oblaki, da so na hitro prekrili nebo. Počasi, da ne bi kogarkoli prestrašile, so se spustile na zemljo. Sklenile so, da se mu približa le najbolj ljubka zvezda. Rahlo se je dotaknila njegove rame in ga s tihim glasom prosila, naj ji zaupa vzrok svoje žalosti. Gams je odprl oči in ni mogel verjeti. Pred njim je bila ljubljena, takoj je vedel, da je hrepenel po njej. Vsa žalost se je v trenutku razblinila. Objel je svojo drago in za nobeno ceno je ne bi izpustil. Pozabila sta na vse okrog sebe in se prepustila hrepenenju.

Z bližanjem jutra so zvezde izgubljale moč. Vedele so, da se morajo še pravočasno vrniti, vedele so, da na zemlji, pa čeprav v rajskem vrtu, ne more ostati niti njegova ljuba. Od žalosti jim je pokalo srce. Videle so gamsovo srečo, zato mu je vsaka, upajoč, da mu bo vsaj malo v tolažbo, odkrhnila drobec svojega kraka. To zlato so skrbno shranile v nedra bližnje gore in s svitom počasi zbledele v nebo.

S prvimi sončnimi žarki se je svet prebudil v nov dan. To noč je gams sanjal najslajše sanje, doživel je to, po čemer je hrepenel – ljubezen. Dvignil se je in se vzneseno pretegnil. Bele žene, ki so mu pripravljale zajtrk, pa so obnevale: v še skratnih jutranjih žarkih sta se njegova rogova svetila kot sonce – njihov gospodar je tedaj postal Zlatorog.

Zlatorog je šele kasneje odkril, da v jasnih nočeh iz Bogatinovih špranj tu in tam uhaja svetloba. Poleg železove, bakrove in cinkove rude, so mu prijateljice z neba pustile še zlati zaklad. In šele mnogo kasneje je v Orionu opazil nove majhne zvezdice, ki so mu mežikale še posebej prijazno. Bile so njegov sad in sad njegove hrepenenjske ljubezni.

Njegova sreča je bila popolna – vse do trenutka, ko si je neko čudno bitje pozelelo njegovih rogov. ●

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

Nova 8c v Miški

Janja Garnbret in Domen Škofic sta se takoj po zaključku svetovnega pokala odpravila plezat v skalo. Prve občutke menjave umetne stene za skalo sta okušala v Mišji Peči, kjer sta se lotila enega zadnjih projektov v levem delu stene. Gre za podaljšek smeri **Tortuga**, ki sta ga pred nekaj leti opremila Mitja Bizjak in Klemen Vodlan. Janja in Domen sta s smerjo **Ninja želva** opravila v drugem poskusu, krstni vzpon v smeri pa je pripadel Janji. Čeprav sta menila, da po dolgi tekmovalni sezoni nimata ravno najboljšega občutka za ocenjevanje smeri v skali, sta težave v smeri ocenila z 8c.

Janja Garnbret tretja športnica leta Slovenije

V olimpijskem letu je Janja Garnbret v močni konkurenci slovenskih športnic in športnikov po izboru športnih novinarjev prejela kar dve priznanji. V absolutni kategoriji za športnico Slovenije je osvojila tretje mesto, razglasili pa so jo tudi za najboljšo mlado športnico leta. Neopaženi niso ostali tudi uspehi Mine Markovič, ki je bila

šesta najboljša slovenska športnica v letu 2016.

Janja je tako po Martini Čufar, ki je bila druga športnica leta 2001, Maji Vidmar, ki je bila druga športnica leta Slovenije 2007, in Mini Markovič, ki je bila po izboru novinarjev tretja najboljša športnica leta 2012 in 2015, četrta slovenska športna plezalka s tem priznanjem. Zelo pomembno je tudi dejstvo, da je slovensko plezanje z uspehi tekmovalk že drugič zapored prejelo priznanje na odru Cankarjevega doma.

Slovenski športni plezalci so v novem tisočletju vidno vlogo odigrali tudi pri podelitvi Bloudkovih priznanj. Martina Čufar je po naslovu svetovne prvakinja leta 2001 prejela Bloudkovo nagrado, kot druga slovenska športna plezalka pa je Bloudkovo nagrado leta 2012 prejela tudi Mina Markovič, ki je pred tem leta 2011 skupaj z Natalijo Gros prejela še Bloudkovo plaketo. Bloudkovo plaketo je leta 2014 po drugem mestu na svetovnem prvenstvu v balvanskem plezanju prejel tudi Jernej Kruder.

Zaključeno državno prvenstvo

Prvi vikend lanskega decembra se je s tekmami v Kranju zaključilo državno prvenstvo v športnem plezanju 2016. Vrhunec tekmovanja sta bila sobotni finale članov in članic v težav-

nosti ter nedeljski finale v balvanskem plezanju, del programa pa je bil izpeljan že v petek.

Kruder z odličnimi balvanskimi vzponi

Jernej Kruder je po končanih zaključnih tekmah za državno prvenstvo obiskal dolino Maltatal na avstrijskem Koroškem ter lokalni balvan Blato blizu Slovenskih Konjic. Z nizanjem težkih vzponov je začel 7. decembra v Maltatalu, kjer je *na fleš* preplezal problem **Agoge** (8A+). Štiri dni kasneje se je še enkrat odpravil na Koroško, kjer je najprej opravil prvi vzpon v problemu **Hide and sick** in ga ocenil z 8B+, za zaključek uspešnega dne pa je preplezal še problem **Air sit** (8A+). Po dveh uspešnih plezalnih dneh pri severnih sosedih je obiskal Blato, kjer je preplezal dva nova problema. Prvi dan je opravil z linijo **Hrasov fosn** (8A), tri dni kasneje pa še problem **Črtica** (8B).

Novice je pripravil Peter Mikša.

PISMA BRALCEV

Zakaj so naše gore najlepše

V lanski deseti številki Planinskega vestnika je urednik Vladimir Habjan v uvodniku pisal o tem, da so naše gore lepe, za nekatere pa ne najlepše – so pa brez dvoma med najlepšimi. Kaj je lepo? Skale, gozd, rože, razgle-di, gamsi, kozorogi, močeradi, obarvano jesensko listje, začetek pomladi, tiha belina v gorah? Kaj je tisto, kar nas privlači? So vrhovi Dolomitov res lepši od naših? Lepota je subjektivna in relativna. Enkrat sem že pisala o tem, da mi je pri neki koči v Avstriji avstrijski planinec rekel: »Vi, Slovenci, mislite, da je samo pri vas lepo. A tudi tukaj je lepo!« Prav je imel. Lepo je marsikje! A najlepše? Kakor za koga! Velikokrat obiščem Boč – največkrat po isti poti. Srečam veliko istih ljudi, tistih pač, ki se obnašajo podobno kot jaz. Ali pa Šmarno goro. Zaradi vzdrževanja kondicije in da si »napolnim

Državni prvaki za sezono 2016

Težavnost

kategorija	moški	ženske
člani/članice	Domen Škofic	Janja Garnbret
mladinci/mladinke	Zan Sudar	Sara Lukič
kadeti/kadetinje	Klemen Novak	Mia Krامل
starejši dečki/deklice	Žiga Zajc	Lučka Rakovec
mlajši dečki/deklice	Anej Batagelj	Dominika Kodra
cicibani/cicibanke	Jaka Jaki	Eva Hren

Balvan

kategorija	moški	ženske
člani/članice	Jernej Kruder	Janja Garnbret
mladinci/mladinke	Anže Peharc	Sara Lukič
kadeti/kadetinje	Kilian Čop	Urška Repušič
starejši dečki/deklice	Aljaž Resnik	Lučka Rakovec
mlajši dečki/deklice	Anej Batagelj	Dominika Kodra
cicibani/cicibanke	Luka Jerman	Ema Kordež

baterije«. Četudi vedno na isti poti. A vsakokrat je malo drugače. Na Šmar-no goro, še raje pa na sosednji vrh Gr-mado, grem po navadi med tednom po službi. Čeprav je vrh lahko dostop-en, sem vsakokrat vesela, ko ga do-sežem in pogledam v dolino. Vese-la, ker imam možnost, da še kdaj po službi opravi kakšno turico, in ker sem zdrava in si to lahko privoščim. In kdaj je najlepše? Po dežju, ko se začne mračiti, ko je vse naokoli belo? Vedno.

Nisem veliko hodila po hribih v tujini, nekaj vrhov pa sem v dobrih štiride-setih letih planinske kariere le obiska-la. A starejša ko sem, rajši se vračam v naše hribe. Zato, ker so hitreje do-stopni, ker so lepši? Priznam, zame so lepši, najlepši. Tudi zaradi spomi-nov. Pri vsakem vrhu, na katerega se povzpnem drugič, četr-tič, desetič, obujam spomine. Pri prečenju Bo-hinjskih gora globoko spodaj opazu-jem planino Polog in se v mislih vra-čam v osemdeseta leta, ko smo tam domovali brigadirji. Spominjam se ta-bornih ognjev, druženj, seveda tudi našega dela. Na poti na Porezen se spominjam zimskega vremena, ki nas je pred leti zateklo na poti. Ka-dar se bližam vrhu Stola, se spomi-njam krasnega sončnega zahoda, ki sem ga občudovala. Begunjščica ima poseben status, ker sem tam sreča-la svojega življenjskega in tudi pla-ninskega sopotnika. Menina planina je bil moj prvi dvodnevni izlet s pla-ninskim društvom. V Zasavskem hri-bovju v hribih okoli Celja in Žalca sem kot srednješolka nabirala kondicijo za poletne, zahtevnejše ture. Skratka – spominjam se poti, ljudi, ki so bili ta-krat z mano ali sem jih srečala, in vse to daje našim hribom, ki jih tudi že dobro poznam, poseben čar. Seveda pa so ti hribi tudi lažje dostopni (tudi s stroškovnega vidika) oziroma so bližji od tistih v tujini. Zato me ne presene-ča dejstvo, da si bralci želijo več vse-bin o naših gorah. In moje mnenje je, da lahko o dostopih na naše gore na-pišemo še veliko. Saj ne gre samo za najvišje vrhove, za dvatisočake. Tudi sredogorje je zelo privlačno!

Vsakokrat, ko sva se z Mihom pelja-la v nedeljo z avtobusom iz Polhove-ga Gradca na Črni Vrh, sem bila ža-

lostna, ker je bilo potnikov tako malo. Zakaj nas ni več takšnih, ki bi izkoristi-li to možnost, da bi se s Črnega vrha podali čez Tošč in Grmado peš v Pol-hov Gradec, kjer bi nas počakal avto? Ali pa kar v Škofjo Loko, kjer bi šli na avtobus? Preveč smo se navadili (za-radi tega so tudi zveze vse slabše), da se, kamor se le da, pripeljemo z avto-mobili. Pa tako lepa so prečenja! Tudi tam, kjer vrhovi komajda presegajo višino tisoč metrov.

Zato je moje mnenje, da je potreb-no o naših hribih še marsikaj napi-sati in bralce opozarjati na možnosti, kako lahko hribe obiščejo tudi z jav-nimi prevoznimi sredstvi, kjer je to še mogoče. Tudi pri nas se namreč skri-va še zelo veliko lepih planinskih poti in koticov!

Andreja Erdlen

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik in polkovnik Boštjan Blaznik, direktor Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje (NCO-GB), sta 16. decembra v Poljčah na Gorenjskem podpisala pismo o sode-lovanju obeh organizacij, s čimer sta se PZS in NCOGB zavezala, da bosta sodelovala na področju učenja iz iz-kušenj v okviru NCOGB na področju ohranjanja gorske narave, spodbuja-nja prijateljstva med obiskovalci gora, negovanja spomina na padle vojake v gorah, prizadevanja za mir in upo-števanja človekovih pravic, prouče-vanja in raziskovanja zgodovine gor-skega sveta, proučevanja zgodovine in razvoja planinstva oz. gorniš-tva, smučanja ter gorniške in smučarske opreme.

PZS in ljubljanska Medicinska fakul-teta sta prevzeli častni patronat nad nepalsko zdravstveno postajo in se obvezali, da bosta spremljali delo-vanje zdravstvene postaje v Chayl-si (Solo Khumbu, Nepal) in si skupaj z

ustanoviteljico Mileno (Špelo) Kristan, dr. med., prizadevali, da bo njeno de-lovanje javno prepoznano v sloven-ski in nepalski javnosti, kakor tudi pri strokovnih institucijah. PZS si je z leta 1979 ustanovljeno šolo za gorske vo-dnike v nepalskem Manangu in z iz-vajanjem nujne medicinske pomoči lokalnemu prebivalstvu v okviru al-pinističnih odprav PZS v Nepal pri-dobila velik ugled na alpinističnem in tudi na humanitarnem področju. Pri-spevek k boljšemu življenju v Nepal od leta 2013 omogoča tudi Zdravstve-na postaja Chyalsi, ki jo je za pomoč lokalnemu prebivalstvu pri vzpostavi-tvi osnovne zdravstvene oskrbe s svo-jimi sredstvi in s pomočjo donatorjev zgradila Milena (Špela) Kristan.

V imenu PZS se je generalne skup-ščine Avstrijskega turističnega kluba (ÖTK), v katerega je vključenih okrog trideset tisoč članov iz štirideset sek-cij zveznih dežel Avstrije in izven nje, novembra na Dunaju udeležil nekda-nji predsednik PZS Franci Ekar. Izpo-stavil je prizadevanja PZS za ohranja-nje gorske narave, vrhunske dosežke slovenskega športnega plezanja, še posebej pa je izpostavil novo Sloven-sko turnokolesarsko pot, ki je vzbudila veliko zanimanje.

Predsednik Državnega sveta Republi-ke Slovenije vsako leto v izraz podpo-re civilni družbi in v počastitev med-narodnega dneva prostovoljcev 5. decembra slavnostno podeli plake-te Državnega sveta najzaslužnejšim prostovoljkam in prostovoljcem. Med petnajstimi prejemniki plakete za delo v prostovoljstvu je bila tudi Mile-na Brešan, predsednica PD Tolmin in članica Upravnega odbora PZS.

Inštitut za razvoj družbene odgovor-nosti in Slovensko društvo za odno-se z javnostmi sta v partnerskem sodelovanju s številnimi strokovno-interesnimi organizacijami razgla-sila prejemnike Slovenske nagrade za družbeno odgovornost HORUS 2016, med katerimi je tudi Jurček Nowakk, aktivni član PD Moravče, predsednik Meddruštvenega odbora Kamniško-Bistriškega območja in član Uprav-nega odbora PZS.

Ob mednarodnem dnevu gora 11. de-cembra je PZS razposlala poslanico na temo planinska kultura, osredoto-

odsekov za varstvo gorske narave 25. februarja.

*Jurček Nowakk,
prejemnik Slovenske
nagrade za družbeno
odgovornost HORUS 2016
Arhiv Jurčka Nowakke*

Komisija za alpinizem (KA) je posredovala razpis za usposabljanje za gorskega vodnika v letu 2017, objavili so razpis za mednarodno srečanje plezalcev od 13. do 20. maja v Cornwallu (Velika Britanija) in razpis zimskega plezalnega tabora za perspektivne alpiniste v slovenskih gorah od 17. do 19. februarja pod vodstvom Nejcica Marčiča in Petra Bajca (rok prijave 20. januar). Dan pred božičem, 24. decembra, je v Argentino odpotovala alpinistična odprava Patagonija 2016 v sestavi Matej Balažic (AO PD TAM Maribor), Blaž Gladek (AO PD Kamnik) in Marjan Kozole (AK Vertikala).

Komisija za športno plezanje (KŠP). Plezalni dnevi Kranja, ena največjih športnoplezalnih prireditev v Sloveniji, je tudi letos privabila veliko število tekmovalcev in gledalcev. Janja Garabret se je na tradicionalni decembrski prireditvi v Cankarjevem domu za najboljšega športnika oz. športnico leta 2016 uvrstila na tretje mesto v ženski konkurenci in prejela tudi nagrado za najobetavnejšo mlado športno osebnost. Zveza za šport invalidov Slovenije Paraolimpijski komite (ZŠIS-POK) pa je na slavnostni prireditvi Invalid športnik leta 2016 s srebrnim znakom ZŠIS-POK za tekmovalne dosežke v letu 2016 odlikovala športnega paraplezalca Gregorja Selaka za 3. mesto na svetovnem prvenstvu v paraplezanju in selektorja slovenske paraplezalne reprezentance Jurija Ravnika. KŠP je opozorila še na vložitev vloge za uveljavljanje statusa kategoriziranega športnika za športne plezalce.

Komisija za gorske športe. V Bratislavi na Slovaškem je v začetku decembra potekalo odprto prvenstvo Slovaške v *drytoolingu*, kjer sta zmagala Slovenca Marija Jeglič in Janez Svolfšak. Začel se je svetovno pokal (SP) v lednem plezanju UIAA 2017, člani reprezentance so Marija Jeglič, Sara Jaklič in Janez Svolfšak; zadnja sta Slovenijo zastopala tudi na uvodni tekmi 16. in 17. decembra v ameriškem Koloradu. Jakličeva se je na

čili so se na pomen Slovenskega planinskega muzeja, *Planinskega vestnika* in Aljažvega stolpa kot stebrov slovenske planinske kulture. V akciji *Brati gore 2016* v okviru praznovanja mednarodnega dneva gora so se zvrstili številni dogodki po vsej Sloveniji, tako v Nazarjih, v Ljubljani na več prizoriščih, v Kranju, Idriji, Framu, Brežicah, Šentjurju, Kamniku, Polhovem Gradcu in na Senovem. Na več dogodkih so sodelovali tudi člani uredništva *Planinskega vestnika*.

PZS je decembra spodbujala planince, ljubitelje gora k namenitvi dela dohodnine našim goram oziroma planinskim društvom in/ali PZS. PZS je društva pozvala k oddaji predlogov tem za obravnavo na Skupščini PZS, ki bo 22. aprila 2017 v Ajdovščini. Do 9. januarja pa so na PZS zbirali predloge k osnutku Zakona o spodbujanju razvoja turizma in osnutku Zakona o nevladnih organizacijah.

Mladinska komisija (MK) je pomladila svoje vrste. Na svojem zboru je bilo za naslednji dve leti izvoljeno vodstvo v sestavi nove stare načelnice Barbare Bajcer (PD Velenje), voljeni člani pa so postali Kaja Čeh (PD Matica Murska Sobota), Blaž Erjavc (PD IMP Ljubljana), Katarina Kadivec (PD Šmarna Gora), Klemen Kogovšek (PD Domžale), Špela Kralj in Jaka Peternel (PD Onger Trzin), Katja Maček (PD Šentjošt) in Ana Suhadolnik (PD Borovnica). Mladinska komisija Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA je za februar razpisala dva

mednarodna mladinska lednoplezalna tabora, in sicer v Guillestru v Franciji in v Dolomitih v Italiji. MK je mlade povabila tudi v zimsko planinsko šolo, ki bo od 2. do 5. marca v Zgornji Radovni. Rok prijave je 6. februar.

Vodniška komisija se je pripravljala na nova snežna izpopolnjevanja in tečaje za vodnike PZS.

Gospodarska komisija je obveščala o odprtosti planinskih koč za silvestrovo in čez zimo. Med 164 oskrbovanimi kočami (od skupno 179 planinskih koč, zavetišč in bivakov) jih je v zimskih mesecih odprtih 121, od tega jih je stalno odprtih 25 vse dni v tednu, 33 koč pa vse dni, razen ob ponedeljkih in/ali torkih. Pred odhodom v gore preverite odprtost na spletni povezavi www.pzs.si/koce.php. Objavili so tudi razpis PD Tržič za oskrbeniški par ali ekipo za Dom pod Storžičem za obdobje od 12. januarja do 31. maja 2017.

Komisija za planinske poti je marčaciste obvestila o urejenem osnovnem nezgodnem zavarovanju vseh registriranih markacistov. Poročali so o zaprtju poti na Lipnik pri Vinski gori zaradi poškodovane brvi čez potok Prešnica.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je objavila razpis za domačega člana izvršnega odbora KVGN, rok prijave je bil konec decembra. Volitve bodo izvedene na Zboru

svoji prvi tekmi za SP uvrstila na šest-najsto mesto, Svoljšak pa je bil osmi.

Planinska založba je sredi decembra začela prodajati različne darilne pakete, sestavljene iz izdelkov Planinske založbe, za obdarovanje v prazničnem času. Izdali so *Spomin s planin*, priljubljeno otroško igro s planinsko tematiko, ki jo lahko od konca decembra kupite v Planinski trgovini na Dvorakovi 9 v Ljubljani in v spletni trgovini PZS.

PZS je opozarjala na varnejše obiskovanje gora doma in v tujini v zimskem času, v ta namen je med drugim skupaj z Gorsko reševalno zvezo Slovenije in Policijo 8. decembra pripravila novinarsko konferenco, na kateri je predstavila tudi analizo reševalnega dela v letu 2016, napotke za varnejši obisk gora pozimi, zloženko *Pozor, snežni plaz* in nove preventivne zloženske, ki vsebujejo priporočila Združenja planinskih organizacij alpskega loka. Zloženske *Varno pohodništvo in planinarjenje*, *Varno na visokogorske ture*, *Varnost na zelo zahtevnih planinskih poteh in Turno kolesarstvo – varno in strpno* so brezplačno dostopne na spletni strani in sedežu PZS. PZS je povabila na že deseti Bovec Outdoor Film Festival, ki se je v Bovcu odvijal od 27. do 30. decembra.

Zdenka Mihelič

Gore in varnost

Tradicionalni, letos 12. strokovni posvet Gore in varnost je potekal v soboto, 26. novembra 2016, v avditoriju Izobraževalnega centra za zaščito in reševanje Republike Slovenije na Igu v organizaciji Odbora Gore in varnost, PZS in GRZS v sodelovanju z Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje. Kot gosta sta bila prisotna predsednik GRZS Igor Potočnik in predstavnik Generalne policijske uprave Rajko Šimunkovič. Predsednik Odbora Franc Miš je pozdravil udeležence, ki so se zbrali v velikem številu z željo, da bi na posvetu pridobljeno znanje prenesli v svoje okolje. V nadaljevanju so se zvrstila predavanja, ki so bila po tematiki zelo različna, zato je bil ta posvet koristen za vse strokovne planinske delavce.

Udeleženci posveta so sodelovali pri izvajanju sprostitev vaj. Foto: Matjaž Šerkezi

V prvem predavanju z naslovom *Gore in stres – vpliv gora in gibanja na psihofizične sposobnosti posameznika* je Tina Jeromen, univ. dipl. psihologinja, predstavila, kaj stres pomeni, kako ga prepoznati in obvladovati. Športni psihologi se ukvarjajo s tem, kaj se zgodi, ko smo v povišani aktivaciji – po domače, ko imamo tremo, ko smo pod stresom. Za premagovanje stresa se moramo najprej naučiti prepoznati telesne znake stresa in se s tehnikami sproščanja naučiti, kako ga obvladati. S preprostimi praktičnimi vajami (mentalnim treningom, npr. trebušno dihanje, 3-1-3 dihalna tehnika – vdih, zadržiš, izdih, stop), ki so jih preskusili tudi slušatelji, je treba vaditi doma, da bi lahko v morebitni konkretni stresni situaciji na terenu pravilno odreagirali.

Posvet je s predavanjem *Ali so res gorniška oblačila strupena in ne gre samo za enega marketinških prijemov oz. preveliko pozornost okoljevarstvenih aktivistov?* nadaljeval Dejan Ogrinec, ing. tekstilne tehnologije in inženir oblikovanja oblačil, novinar in fotograf. Predstavil je okolju in zdravju neprijazno spojino C8 PFC, ki jo proizvajalci gorniških oblačil uporabljajo na površini kot vodoodporno zaščito (DWR, angl. *double water repellent*). V naravi je ni, akumulira pa se v telesu, predvsem v jetrih, materinem mleku ter se zelo počasi razgrajuje in je rakotvorna ter vpliva na repro-

dukcijo. Najdemo jo predvsem na vetrovkah, v manjših količinah je tudi na spalnih vrečah, nahrbtnikih, majicah povsod tam, kjer želimo čim boljše zaščito pred vodo. Edini zaščitni sloj za oblačila, ki zdravju ni škodljiv, je biorazgradljiv in v vodi topen, trenutno izdeluje Nikwax.

Matjaž Šerkezi, inštruktor GRZS in strokovni sodelavec PZS, je predstavil *Statistiko nesreč GRZS*, podrobneje dveh nesreč v sezoni 2015/2016. Analiza nesreč kaže, da število iz leta v leto narašča. V letu 2015 smo zabeležili 434 nesreč, letos pa do tega posveta že 448. Gorski reševalci so opravili približno petnajst tisoč ur reševalnega in iskalnega dela, pri tem je sodelovalo približno tri tisoč petsto reševalcev, v dvesto desetih intervencijah je sodeloval tudi zdravnik. V sezoni (junij, julij, avgust) je bila na letališču Jožeta Pučnika stalno prisotna helikopterska ekipa. Pomembno je omeniti trenutno smernico IKAR-ja o plazovni žolni, ki naj bo digitalna, s tremi antenami in gumbom za označitev ponesrečenca. Največ nesreč se zgodi zaradi zdrsa, letos kar enajst, v vsem letu pa so gorski reševalci v dolino prenesli ali pripeljali štirideset preminulih. Drugi vzrok po številu nesreč je nepoznavanje terena, sledita duševna in telesna nepripravljenost, slaba priprava na turo, neprimerna osebna oprema ipd. Pričakovano je največ poškodb spodnjih

okončin, nato glave, zgornjih okončin, hrbtenice in srčne kapi. Na koncu je Šerkezi predstavil dva primera intervencij iz Kamniško-Savinjskih Alp, ko so bili vzroki za posredovanje gorskih reševalcev: prepozen vstop v smer, nepoznavanje sestopa, neizkušenost, počasnost, v enem od primerov tudi neprimerna oprema (vrvi), neupoštevanje vremenske napovedi in neprimerna oblačila.

Za konec je Barbara Bajcer, načelnica IO Mladinske komisije PZS, v predavanju z naslovom *Delo z mladimi problematika prenosa znanja na mlade, delo z njimi v MO PD, kako prodreti v šole, da bi se planinstvo bolj intenzivno poudarjalo v rednem procesu učenja in športnih dnevih*, predstavila delo Mladinske komisije (MK) in odbora za delo z mladimi. MK skrbi za vzgojo in izobraževanje, večjo popularizacijo planinstva med mladimi, spodbuja organiziranost in delo mladit. Glavna naloga MK je predajanje znanje mlajšim generacijam, vključujoč zdrav način življenja, samostojno in varno gibanje v gorah, skrb za okolje. Eden izmed izzivov MK je ustaviti upadanje števila mentorjev na šolah ter posledično upadanje planinskih krožkov. Tu pa je pomemben interes šole oz. vodstva. MK v prihodnosti načrtuje vzpostavitev baze aktivnosti v vrtcih in osnovnih šolah, z anketami po društvih in mladinskih odsekih pa bi radi pridobili seznam aktivnih odsekov in aktivnosti društev po šolah. Odbor za delo z mladimi se trenutno ukvarja s pripravo seminarja za ravnatelje, da bi problematiko organizacije športnih dni v šolah v prihodnosti lažje reševali skupaj z MK.

Ob zaključku zelo poučnega posveta lahko rečemo le: Na svidenje naslednje leto.

Irena Mušič Habjan

TRIGLAUSKI NARODNI PARK

Oteповci in otepanje

Do 10. februarja 2016 v Centru TNP Bohinj gostimo zanimivo etnološko razstavo z območja TNP, postavljeno v sodelovanju z domačini, z naslovom *Oteповci*. Ker je »otepanje« edinstven ohranjen običaj na slovenskih tleh, si ga velja ogledati! V času med božičem in novim letom sta si po stari veri ta svet in svet duhov ali rajnih prednikov zelo blizu. V času »dvanajstih noči« se po stari šegi duše rajnikov v podobi našemljenih mladencev – oteповcev, vračajo. Izgledajo grozljivo, ampak kamor pridejo, prinašajo srečo in blagoslov. V Sloveniji se je tak obred ohranil samo v Bohinju, v vaseh Stara Fužina, Studor, Srednja vas, Češnjica in Jereka. Maske in liki so v vsaki vasi drugačni, potek obhoda pa enak – oteповci hodijo od hiše do hiše, voščijo srečo v novem letu in pobirajo darove: klobase, jajca, pijačo, denar. S skupino hodi harmonikar, ki v vsaki hiši zaigra. V Stari Fužini in Studorju oteपajo na štefanovo (26. decembra, na nekdanji fužinarski

praznik), v Bohinjski Češnjici, Srednji vasi in Jereki pa na silvestrovo. Oteपajo domači fantje, največkrat srednješolci.

Trajanje otepanja je odvisno od števila hiš, običajno od srede dneva do večernih ur. Hiše obiskujejo po ustaljenem vrstnem redu, da domačini vedo, kdaj jih lahko pričakujejo. Še vedno je namreč živo prepričanje, da oteповci prinašajo srečo. Če pa se zgodi, da nikogar ni doma ali da jim ne odprejo, oteповci ponekod na hišna vrata ali pročelje narišejo klobaso. V nekaterih skupinah so ohranili ali obnovili tradicionalne like z naličji iz kožuhovaline ali platna. Liki naj bi predstavljali duhove umrlih, ki se v dolgih nočeh po zimskem solsticiju vračajo med žive.

Obhodi podobnih maskirancev v tem času so znani tudi drugod po Evropi. Vsi razstavljeni kostumi v Centru TNP Bohinj so iz stare Fužine: *laufar, raženj, žakelj, metla, desc in baba*. Na najstarejšem kožuhu je všita letnica 1891.

Tatjana Dolžan Eržen, Marija Ogrin,
Ana Kunstelj

Oteповci v Stari Fužini decembra 2015
Foto: Maja Fajdiga Komar

JUBILEJ

Sto let Jožeta Jelena

13. oktobra 2016 je naš dolgoletni član Jože Jelen praznoval svoj častitljiv, stoletni življenjski jubilej. Obiskala sva ga predstavnika PD Hrastnik predsednik Vojko Zupančič in Zoran Klemen ter mu v imenu hrastniških planincev čestitala. Vesel je bil najinega obiska. Pri svojih stotih letih je še vedno vitalen. Jože Jelen je najstarejši občan Hrastnika in za njegov jubilej mu je prišel čestitat tudi župan občine Hra-

stnik Miran Jerič in še mnogi drugi, posebej iz gasilskih vrst, saj je velik del svojega življenja, poleg planinstva, posvetil tudi gasilski organizaciji.

V otroštvu je odraščal brez mame, saj mu je umrla že tri dni po rojstvu. Živel je pri teti na veliki kmetiji na Račkovem nad Prapretnim. Že v rani mladosti si je na tej kmetiji pridobil delovne navade, kot so pridnost, vztrajnost in pošteno delo, kar mu je kasneje v življenju še kako koristilo. Ob obilnem delu na kmetiji pa si je že kot mladenič našel čas tudi za planinarjenje po Posavskem hribovju in tudi po slovenskem visokogorju. Prijateljaval je s planinci, obujal spomine na prehojene poti in koval načrte za nove. Zato je bilo razumljivo, da se je takoj po ustanovitvi Planinskega društva v Hrastniku včlanil vanj – član je še vedno – ter bil zelo aktiven, dokler mu je to zdravje dopuščalo. Veliko svojega prostega časa je posvetil tudi gasilstvu. Bil je ustanovni član PGD Prapretno. Ob ustanavljanju občinskih gasilskih zvez je bil zaradi svojih sposobnosti izvoljen za poveljnika Gasilske zveze Hrastnik. Zaposlen je bil v Tovarni kemičnih izdelkov Hrastnik in bil tudi tam v poveljstvu gasilcev (PIGD).

Med drugo svetovno vojno je bil mobiliziran v nemško vojsko, s katero ga je vojna vihra odnesla na Norveško, do severnega tečaja. Ob koncu vojne se je srečno vrnil domov in se zaposlil v

hrastniških apnenicah. V takratnem času si je našel življenjsko sopotnico, Tomičevo Milko. Kupila sta si zemljišče in si zgradila svoj dom v središču Hrastnika. Z ukinitvijo apnenic je v TKI Hrastnik skrbel za prevzem in odpremo železniških vagonovskih pošiljk. Tu je dočakal zaslužen upokojitev. V času, ko je hodil še v službo, je vedno našel čas za pohode v naše lepo Zasavsko hribovje, najraje s svojimi planinskimi prijatelji.

Jože je vdovec že skoraj dve desetletji in še vedno sam postori delo po hiši. Do pozne starosti je skrbel za vrt in sadno drevje ob hiši. Še do nedavnega si je kuhal sam, sedaj pa mu jedi snaha pripravi, on pa kuhanje dokonča. Po kosilu si privoščijo kozarec belega vina, prebere časopis, gre na krajši izlet do sosedu in posedi na klopi pred hišo. Z družino je stalno povezan s sodobno tehnologijo, z video povezavo, kar mu je uredil vnuk.

Vedno je vesel, če ga obišče star planinski prijatelj ali gasilec, da v pogovoru obujata spomine na prehojene poti po gorah ali gasilske akcije. Danes, ko nima več tiste moči kot nekdaj, pravi: »Starost človeku je tegoba, ko noga več te ne uboga, vendar se moramo v življenju z vsem sprijazniti.« »Ampak takrat, ko govori o svojem vnuku, mu oči kar zasijejo«, je pred kratkim zapisala Joži Umek, prostovoljka, ki ga že dolgo obiskuje. Po njenem zapisu smo tudi mi povzeli del sestavka. Našemu stoletniku želimo zdravia in dobrega počutja ter da se še mnogo-krat srečamo.

Zoran Klemen

U SPOMIN

Branko Bergant (1954–2016)

V triinšestdesetem letu je umrl Branko Bergant z Jesenic. Bil je zaslužni planinski delavec, aktiven tudi na drugih področjih družbenega dela. Ob delovnih obveznostih, najprej v Železarni Jesenice in kasneje v Acroniju, je prosti

čas namenil goram in se leta 1979 prostovoljno vključil v delovanje in razvoj Planinskega društva Jesenice. Delal je v alpinističnem odseku, kjer je bil v osemdesetih letih v enem mandatu tudi načelnik ter pripomogel, da se je odsek takrat ponovno uveljavil v slovenskem in jugoslovanskem merilu. Sodeloval je pri mladinskem odseku in markacistih ter bil velik poznavalec planinskih poti na območjih, kjer ima društvo svoje postojanke. Pomemben pečat v dolgoletni pripadnosti vrednotam prostovoljnega dela v planinskih vrstah je pustil kot predsednik društva od leta 2002 do leta 2014. Takrat smo v društvu začeli z izvajanjem investicij za zavarovanje lepega in čistega okolja pri postojankah. Za dolgoletno predano delo društvu in planinskim vrednotam je prejel bronasti znak Planinske zveze Slovenije.

Branko Bergant je deloval tudi na kulturnem področju. Bil je med ustanovitelji in igralec lutkovne skupine Ringa-raja pri DPD Svoboda France Mencinger Javornik-Koroška Bela, krajši čas tudi predsednik društva. V sedanjem mandatu, od leta 2014 naprej, je bil član občinskega sveta občine Jesenice in član odbora za proračun in finance.

V življenju ga je odlikovala skromnost, ni želel, da bi z njegovim delom, poklicnim ali prostovoljnim, zbujal širšo pozornost. Zanj je bilo dovolj, da je vestno opravljal zaupane naloge, rad je pomagal drugim. Takšnega ga bomo vsi, ki smo z njim delali in prijateljevali, ohranili v lepem spominu.

Upravni odbor PD Jesenice

PLANINSKI VESTNIK

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

Tema meseca
Gibalno ovirani v gorah

Z nami na pot
Turno smučanje

Intervjuja
Darko Mohar, Colin Haley

gorenjska televizija
www.gtv.si

Primorski val

ZIMSKA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO
UNIVOX

107.5 MHz

e-mail: info@univox.si

RADIO
KRANJ **97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

28. Sejem turizma Natour Alpe-Adria

Gospodarsko razstavišče | 1.–4. februar 2017

natour-alpeadria.si

VZPOREDNA DOGODKA:

aktivnifit
sejem sporta in

GAST EXPO®